

Nezaposlenost, siromaštvo i inkluzija

Gluvač, Silvija

Master's thesis / Diplomski rad

2015

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:572729>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-19**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište u Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma
"Dr. Mijo Mirković" Pula

Silvija Gluvak

Nezaposlenost, siromaštvo i inkluzija

Diplomski rad

Pula, 2014.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma
"Dr. Mijo Mirković" Pula

Ime i prezime studenta : *Silvija Gluvak*
Status : *redovni student*
Matični broj : *331-ED*
Smjer i stupanj studija : *ekonomija, diplomski studij*

Nezaposlenost, siromaštvo i inkluzija

Diplomski rad

Kolegij: Tržište rada i socijalna politika

Mentor: Prof. dr. sc. Marija Bušelić

Pula, srpanj 2014.

SADRŽAJ

UVOD	4
2. GLOBALNA NEZAPOSLENOST KAO PROBLEM DANAŠNJICE	6
2.1. Globalna nezaposlenost u brojkama	7
2.2. Obrasci nezaposlenosti zemalja u razvoju	10
3. RAST SOCIJALNE NEPRAVDE I SIROMAŠTVA	14
3.1. Globalno siromaštvo u brojkama	16
4. GLOBALNI EKONOMSKI I SOCIJALNI RAZVOJ	20
4.1. Milenijski ciljevi razvoja	21
4.1.1. Napredak u ostvarivanju Milenijskih ciljeva razvoja	23
5. NAPREDAK U SVIJETU RAZLIČITOSTI	25
6. NAJBRANJIVIJE SKUPINE NA GLOBALNOM TRŽIŠTU RADA	29
6.1. Mladi i neravnopravnosti na tržištu rada	31
6.2. Osobe starije dobi	34
6.3. Isključenost osoba sa invaliditetom	35
7. SKUPINE IZLOŽENE RIZIKU OD SOCIJALNOG ISKLJUČIVANJA NA HRVATSKOM TRŽIŠTU RADA	37
7.1. Nacionalne manjine	39
7.2. Osobe s intelektualnim poteškoćama	41
7.3. Osobe s tjelesnim invaliditetom	43
7.4. Starije osobe	44
7.5. Beskućnici	46
7.6. Mladi	48
8. ANALIZA SOCIJALNE POTPORE NAJUGROŽENIJIMA U HRVATSKOJ	51
8.1. Aktivna politika zapošljavanja	51
8.1.1. Ostvarivanje prava nezaposlenih osoba	54
8.2. Humanitarna i socijalna pomoć	56
8.2.1. Socijalni program Gradskog društva Crvenog križa Pula 2012.	58
8.2.2. Prihvatište za beskućnike	60
8.3. Korisnici pomoći u socijalnoj skrbi	61
ZAKLJUČAK	68
Podaci korišteni u istraživanju	70
Literatura :	75
Popis Slika :	77
Popis Grafikona:	78
Popis Tablica :	79

Uvod

Obzirom na brojne probleme kojima se ljudi svakodnevno susreću, ne iznenađuje činjenica da nezaposlenost i siromaštvo pobuđuju veliki interes javnosti. Ljudi diljem svijeta suočavaju se s problemom siromaštva, pa je ono postalo globalan i trajan problem. Brojni primjerci literature napisani su o siromaštvu, te je ono oduvijek predmet društvenih i socioloških istraživanja. „Bijeda je bila nešto što treba proučavati; iako je bilo izuzetna pojava, bogatstvo se ipak smatralo nečim što je prirodno“ (Galbraith, 1981:47). Iako su znanstvenici ponudili mnogobrojne odgovore na problem siromaštva ono i dalje predstavlja ozbiljan, globalan i rastući problem.

Prvim poglavljem pod nazivom „*Globalna nezaposlenost kao problem današnjice*“ namjera je prikazati tešku globalnu situaciju na tržištu rada. Današnja kriza radnih mjesta najviše pogađa upravo socijalno najosjetljivije grupe u društvu. Kao najveći problemi ističu se ogromna stopa nezaposlenih među mladima, te visoka razina zapošljavanja na crno. Radi se vrlo složenom procesu pa je vrlo važno naglasiti činjenicu kako su gospodarstva mnogih zemalja povezana gospodarskim i financijskim tokovima, međusobno ovisna. Rast ili pad jedne zemlje neizostavno utječe i na druge zemlje. Globalni problem nezaposlenosti tako se pretvara u začarani krug, a rješenje problema leži u politikama vlada zemalja koje vrlo često nisu spremne poduzeti najefikasnije programe pomoći ugroženim pojedincima.

Prema procjenama nezavisnih znanstvenika stotinu najbogatijih ljudi svijeta u prošloj su godini zaradili dovoljnu količinu novca kako bi se globalno siromaštvo okončalo, i to čak četiri puta. Svjetska ekonomska kriza ostavlja duboke tragove na već ranjivim područjima, dok istodobno doprinosi bogaćenju onih već bogatih. Najveći rast prihoda osjeti se upravo među populacijom onih najbogatijih, koji se nalaze na samom vrhu popisa svjetskih milijardera. Upravo ta ekstremno velika količina novca u rukama najbogatijih doprinosi nemogućnosti rješavanja globalnog siromaštva. Poglavlje „*Rast socijalne nepravde i siromaštva*“ potaknut će duboka razmišljanja o svijetu u kojemu obitavamo i „demokraciji“ u kojoj živimo.

Koordinacija globalnih i nacionalnih napora za postizanjem razvojnih prioriteta razmotrena je u sljedećem poglavlju „*Globalni ekonomski i socijalni razvoj*“, kroz analizu djelovanja Ujedinjenih naroda u ostvarenju Milenijskih razvojnih ciljeva, demokratskom upravljanju,

prevenciji krize te razvoju održivog gospodarstva. O važnosti iskorjenjivanja siromaštva i gladi u svijetu govori i činjenica da je upravo ono postavljeno za prvi cilj Milenijskih ciljeva razvoja. Iako postoji napredak u suzbijanju siromaštva, mnoge zemlje i dalje svjedoče visokim stopama ekstremnog siromaštva.

Obzirom na lokalne okolnosti mnogih zemalja, težnja je produbiti razvojnu ulogu države, poduprijeti obrazovanje, zdravstvo i socijalnu skrb, te poticati trgovinu i inovacije. Takva uloga države temelje je ljudskog razvoja. Kroz poglavlje „*Napredak u svijetu različitosti*“ dana je analiza zemalja kroz Human Development Index, kako bi se osvijestili o pokazateljima očekivane životne dobi, obrazovanja, bogatstva te životnog standarda pojedinih zemalja, te ukazali na napretke koju su ostvareni u pojedinim zemljama i regijama.

Današnja globalna situacija ne pruža socijalnu sigurnost u vidu redovnog zapošljavanja i mirovina, pa je jedna od glavnih briga kojom se suočavaju mnoge zemlje pitanje na koji način integrirati ugrožene pojedince na tržište rada te promicati njihov ravnopravan položaj. Mladi, osobe starije životne dobi, te osobe s invaliditetom predstavljaju najugroženije skupine na tržištu rada, te su njihovi položaji na današnjem tržištu rada te participacija u društvu analizirane u narednom poglavlju pod nazivom „*Najranjivije skupine na globalnom tržištu rada*“.

Smatra se da je jedan od pet stanovnika Hrvatske isključen ili u riziku isključenja. Isključenja bilo koje vrste mogu rezultirati stanjem depresije, gubitkom samopouzdanja i niskom razinom samopoštovanja. Položaj ranjivih skupina na tržištu rada i društvu općenito u Hrvatskoj opisan je u poglavlju „*Skupine izložene riziku od isključivanja na hrvatskom tržištu rada*“, kroz koje je dan pregled njihove participacije u društvu te prioriternih područja djelovanja u cilju osiguranja dostojanstvenog života i uloge u društvu.

Zadnje poglavlje rada „*Analiza socijalne potpore najugroženijima u Hrvatskoj*“ donosi analizu socijalne potpore najugroženijim dijelom stanovništva u Hrvatskoj. Nezaposleni pojedinci, egzistencijalno ugroženi te pojedinci s posebnim poteškoćama u fokusu su ovog poglavlja. Podaci su prikupljeni i analizirani kroz javno dostupna izvješća o radu pojedinih nadležnih institucija koje djeluju u pravcu osiguranja dostojanstvenog života najugroženijim pojedincima.

2. Globalna nezaposlenost kao problem današnjice

Globalna financijska i gospodarska kriza izazvala je oštre izlazne kontrakcije u gotovo svim industrijaliziranim gospodarstvima, i to po prvi puta nakon Drugog Svjetskog rata. Usporavanje ekonomskog rasta reflektiralo se u smanjenoj agregatnoj potražnji što je imalo značajan utjecaj na globalno tržište rada. Smanjena agregatna potražnja dovela je do smanjenja proizvodnje, što je u konačnici rezultiralo smanjenom potražnjom za radnom snagom. Kriza se vrlo brzo proširila po svijetu slabeći gospodarstva i poduzeća i ostavljajući milijune ljudi bez posla i primanja. Financijska i gospodarska kriza ne samo da je imala značajan utjecaj na smanjenje potražnje za radom, već je smanjenja ekonomska aktivnost povećala različite oblike nesigurnog zapošljavanja. Osim samih gubitaka radnih mjesta, kvaliteta zapošljavanja pogoršala se i u razvijenim zemljama i zemljama u razvoju. Mnogi radnici ušli su u različite oblike ranjivih skupina zaposlenosti, smanjio se broj pristojnih radnih mjesta, značajno se povećala količina neizvjesnog zapošljavanja te broj radnika s niskim primanjima. Situaciju dodatno otežavaju oštre mjere štednje u mnogim zemljama, pa je tako globalna kriza prouzročila krizu radnih mjesta. Prema podacima ILO-a¹, nakon četiri uzastopne godine opadanja stope nezaposlenosti, globalna stopa nezaposlenosti je porasla od 5,7% u 2007. na 6,6% u 2009. godini što je najveći porast od 1998. godine. I prije krize mnoge zemlje, uključujući i zemlje visokog rasta, bilježile su veliki broj nezaposlene i siromašne populacije. Globalni utjecaj svjetske krize time je bio ništa drugo već poražavajući. Privatne tvrtke i javne institucije diljem svijeta raspustile su milijune radnih mjesta kako bi smanjile troškove rada i prilagodile se smanjenoj potražnji za svojim proizvodima i uslugama. Povećana nesigurnost na tržištu rada rezultirala je kontinuiranim i razornim posljedicama na pojedince, obitelji, kućanstva i njihove zajednice. Gubici radnih mjesta od 2008. godine doveli su mnoge obitelji u financijske i ekonomske poteškoće, što je rezultiralo povećanjem siromaštva, duga i stečaja. Gubitak zaposlenja i ekonomska nesigurnost također su povezani s učestalijim obolijevanjem, psihološkim patnjama i raspadanjem obitelji i brakova.

Usporavanje rasta BDP-a smanjilo je agregatnu potražnju i neizbježno utjecalo na zaposlenost i plaće. Uvjeti na tržištu rada nastavljaju se pogoršavati u mnogim zemljama, nezaposlenost i siromaštvo su u porastu a napredak koji je u posljednjim desetljećima postignut većinom je

¹ *Međunarodna organizacija rada* (skraćeno ILO od engl. *International Labor Organization*) je specijalizirana agencija Ujedinjenih naroda koja promovira socijalnu pravdu i međunarodno priznata ljudska i radnička prava. ILO formulira međunarodne standarde rada u obliku konvencija i preporuka koje postavljaju minimalne standarde radnog prava: slobodu udruživanja, pravo na organiziranje, kolektivno pregovaranje, ukidanje prisilnog rada, jednake šanse i jednaki tretman, te druge standarde kojima se reguliraju uvjeti u cijelom rasponu pitanja vezanih za rad.

izbrisan. Pad stope rasta BDP-a u 2009. godini procijenjen je na 1.1%, pri čem je taj pad u razvijenim zemljama i EU bio 3.5%. MMF procjenjuje da je pad u SAD-u iznosio 2,7%, dok je u EU bio značajno veći, čak 4,1% 2009. godine². Ova događanja potaknula su neviđeno globalno povećanje broja nezaposlenih osoba na 205 milijuna do kraja 2009. godine, što je u odnosu na 2007. godinu više za 27 milijuna³. Pogoršanje na svjetskom tržištu rada izražava se i u izuzetno jakom opadanju broja zaposlenih u odnosu na broj stanovnika, pa i u kretanju same stope zaposlenosti. Do najveće promjene u stopi zaposlenosti došlo je u razvijenim zemljama i Europskoj uniji, dok je taj pad u zemljama središnje i istočne Europe, Latinskoj Americi i Aziji bio manji. Zemlje s visokim dohotkom uglavnom su doživjele veće povećanje broja nezaposlenih od srednje i nisko razvijenih zemalja. Od 2008. do 2010. godine zemlje visokog dohotka ostale su bez gotovo 14 milijuna radnih mjesta, a gubitak od 7 milijuna ostvaren je u prvoj polovini 2009. godine. Od 60 zemalja za koje su postojali raspoloživi podaci za ovo istraživanje, 97% zemalja koje se svrstavaju u visoko razvijene zemlje imale su višu stopu nezaposlenosti u usporedbi s 78% srednje razvijenih zemalja i 50% slabo razvijenih zemalja. U prvom kvartalu 2010. godine visoko razvijene zemlje imale su stopu nezaposlenosti od 9%, što je porast za čak 3% u odnosu na razinu nezaposlenosti protekle dvije godine. Srednje razvijene zemlje bilježile su stopu nezaposlenosti nešto višu od 10%, no u odnosu na prethodne godine, ova stopa ne predstavlja značajan porast. S druge strane, manje razvijene zemlje zabilježile su samo marginalno povećanje stope nezaposlenosti u tom razdoblju⁴.

2.1. Globalna nezaposlenost u brojkama

Ukupni globalni utjecaj financijske i gospodarske krize započete 2008. godine završit će usporedbom s najdubljom recesijom u poslijeratnom razdoblju. Skoro 202 milijuna osoba bilo je nezaposleno 2013. godine, što je povećanje od skoro 5 milijuna u usporedbi s godinom prije. Najintenzivniji rast stope nezaposlenosti bilježi područje Azije, koje čini više od 45% ukupnog povećanja globalne nezaposlenosti. Nakon Azije slijedi Subsaharska Afrika i Europa. Latinska Amerika u ovome je slučaju u najpovoljnijem položaju, pa tako brojka od 50 tisuća dodatnih nezaposlenih osoba čini samo 1% globalnog rasta nezaposlenosti u 2013. godini.

² *World of work report 2010 : from one crisis to the next* ; International Labor Office, Geneva: ILO, 2010.

³ *Global Employment Trends 2011 : The challenge of a jobs recovery*; International Labor Office, Geneva: ILO, 2011.

⁴ Ibid.

2013. godine globalni gospodarski rast usporio je na 2,9% što je najniža stopa od 2009. godine i više nego 1 postotni bod niže od prosječne godišnje stope rasta u odnosu na desetljeće prije krize. Razvijena gospodarstva, uključujući i Europsku Uniju, rasla su za mršavih 1%, što je 0,4 postotnih bodova manje nego prethodne godine. Europska unija kao cjelina iskusila je stagnaciju, sa stopom rasta blizu nule u 2013. godini. Godišnji rast proizvodnje SAD-a usporio je sa 2,8% na 1,6% u razdoblju od samo godinu dana. Istovremeno, čvrste fiskalne i monetarne politike zadržale su Japanski rast na snažnih 2%, nepromijenjeno u odnosu na prijašnje godine. Jedine dvije regije u svijetu koje nisu zabilježile pad između 2012. i 2013. godine jesu Južna i Istočna Azija, koje bilježe rast od 3,6% do 3,9% i 6,6% do 6,7%. Sve ostale regije pale su u pogledu gospodarskog rasta. Središnja i jugoistočna Europa rasla je po stopi od 2,5%, Latinska Amerika i Karibi po stopi od 2,7% i Subsaharska Afrika po stopi od 4,8% 2013. godine, što je 0,3 do 0,5 postotnih bodova manje u usporedbi s prethodnom godinom⁵. Prema predviđanjima MMF-a svjetsko gospodarstvo očekuje skroman oporavak 2014. godine, uz rast od 3,6%. Međutim, praksa pokazuje da su dosadašnja predviđanja rasta bila pretjerano optimistična i nerealna, te su vrlo istaknute međunarodne organizacije svjetski oporavak neuspješno predviđale i očekivale mnogo ranije.

Slika 1. Trend globalne nezaposlenosti 2003.-2018.

Izvor: *Trends Econometric Models*, International Labor Organization, 2013.

2013. godine globalna stopa nezaposlenosti ostala je na okvirnih 6% globalne radne snage, što je nepromijenjeno u odnosu na 2012. godinu. Brojka nezaposlenih u svijetu dosegla je 201,8 milijuna, što je povećanje od 4,9 milijuna u odnosu na 2012. godinu. Ukoliko usporedimo razdoblje prije gospodarske krize, 2013. godine 31,8 milijuna je više nezaposlenih nego 2007. godine.

⁵ *Global Employment Trends 2014: Risk of a jobless recovery?*, International Labour Office. Geneva: ILO, 2014, str. 16.

Tablica 1. Globalna i regionalna nezaposlenost 2007.-2016.

Country/region	2007	2012	2013*	2014*	2015*	2016*
World	5.5	6.0	6.0	6.1	6.1	6.1
G20 Economies	5.1	5.7	5.8	5.8	5.8	5.8
G20 Advanced Economies	5.7	8.4	8.4	8.4	8.3	8.1
G20 Emerging Economies	4.9	4.9	5.0	5.1	5.1	5.1
Developed Economies and the European Union	5.8	8.6	8.6	8.6	8.4	8.2
Australia	4.4	5.2	5.6	5.7	5.7	5.8
Canada	6.0	7.2	7.1	7.0	7.0	6.9
Japan	3.9	4.3	4.1	4.0	4.0	4.0
United States	4.7	8.2	7.5	7.2	6.8	6.4
European Union	7.2	10.5	11.0	11.1	11.1	10.9
France	8.0	9.9	10.5	10.9	10.8	10.7
Germany	8.6	5.4	5.3	5.3	5.4	5.4
Italy	6.1	10.7	12.2	12.6	12.7	12.7
United Kingdom	5.4	8.0	7.5	7.3	7.2	7.1
Central and South-Eastern Europe (non-EU) and CIS	8.2	8.0	8.2	8.3	8.2	8.2
Russian Federation	6.0	5.5	5.8	5.8	5.8	5.8
Turkey	10.3	9.2	9.9	10.0	9.7	9.6
Middle East	10.2	10.9	10.9	11.0	10.9	10.8
North Africa	11.1	12.1	12.2	12.2	12.1	12.1
Sub-Saharan Africa	7.5	7.6	7.6	7.6	7.5	7.5
South Africa	22.3	25.0	25.3	25.2	25.1	25.1
Latin America and the Caribbean	6.9	6.6	6.5	6.5	6.5	6.5
Argentina	8.5	7.2	7.3	7.4	7.4	7.3
Brazil	8.1	6.9	6.7	6.6	6.5	6.5
Mexico	3.4	4.9	5.0	4.9	4.8	4.7
East Asia	3.8	4.4	4.5	4.7	4.8	4.9
Republic of Korea	3.2	3.2	3.2	3.3	3.3	3.4
South-East Asia and the Pacific	5.5	4.1	4.2	4.3	4.3	4.3
Indonesia	9.1	6.1	6.0	6.0	6.0	6.0
South Asia	4.1	3.9	4.0	4.0	4.1	4.1

Izvor: Trends Econometric Models, International Labor Organization, 2013.

Promatrajući Tablicu 1. uočavamo kako razvijene zemlje i EU bilježe 8,6% posto nezaposlene radne snage, što je 3 postotna boda više nego 2007. godine. Stope nezaposlenosti u SAD-u i Velikoj Britaniji su se smanjile, dok su mali napredak ostvarili Kanada, Japan i Njemačka. Najviše stope nezaposlenosti zabilježene su u Sjevernoj Africi i Bliskom istoku, 12,2% i 10,9% 2013. godine, što je nepromijenjeno u odnosu na prethodno razdoblje. U srednjoj i jugoistočnoj Europi stopa nezaposlenosti ostala je na visokih 8,2%, a povećanje nezaposlenosti i dalje se očekuje u Turskoj i Rusiji. U svim ostalim područjima 2013. godine stopa nezaposlenosti ne mijenja se značajno u odnosu na prethodno razdoblje.

Negativni rizici prevladavaju na globalnoj razini, posljedice su dramatične a neizvjesnost i dalje raste. Upravo ti negativni rizici pogodili su tržišta rada na globalnoj razini, rast zaposlenosti usporio je u gotovo svim regijama. Najveći pad bilježe centralna i jugoistočna Europa, Latinska Amerika, Karibi, jugoistočna Azija i Pacifik. Kao posljedica toga, brojka globalne nezaposlenosti 2013. godine povećala se za 62 milijuna radnika što osim

nezaposlenih pojedinaca uključuje i osobe koje su obeshrabrene dugim periodom nezaposlenja istupile sa tržišta rada.

2.2. Obrasci nezaposlenosti zemalja u razvoju

Većina stanovništva zemalja u razvoju ima niske prihode i ne može si „priuštiti“ stanje nezaposlenosti obzirom na ograničenu dostupnost socijalne zaštite i drugih oblika javnih transfera. Uočeno je da rast zaposlenosti prati porast radne snage, umjesto da predstavlja posljedicu porasta ekonomske potražnje. Posljedica jest da stopa nezaposlenosti zapravo i ne odražava stvarno stanje tržišta rada. Važno je u obzir uzeti mjerodavne čimbenike poput vrsta poslova koji se obavljaju, prihoda i uvjeta rada kako bi se procijenilo stvarno stanje tržišta rada.

Tablica 2. Prosječne godišnje stope rasta nezaposlenosti 1991.-2013. ⁶

Total employment, average annual growth rates (%)				Youth employment, average annual growth rates (%)			
	1991-2000	2000-2013 ^p	1991-2013 ^p		1991-2000	2000-2013 ^p	1991-2013 ^p
AEs	0.9	0.7	0.8	AEs	-1.0	-1.3	-1.2
DCs	1.8	1.6	1.7	DCs	-0.4	0.0	-0.1
LDCs	2.8	2.8	2.8	LDCs	2.5	2.2	2.3
LMIs	2.1	1.8	1.9	LMIs	1.2	0.0	0.5
EEs	1.4	1.1	1.2	EEs	-2.3	-0.9	-1.5
Male employment, average annual growth rates (%)				Adult employment, average annual growth rates (%)			
	1991-2000	2000-2013 ^p	1991-2013 ^p		1991-2000	2000-2013 ^p	1991-2013 ^p
AEs	0.6	0.6	0.6	AEs	1.2	1.0	1.1
DCs	1.8	1.6	1.7	DCs	2.5	1.9	2.2
LDCs	2.9	2.6	2.7	LDCs	2.9	3.0	3.0
LMIs	2.1	1.9	2.0	LMIs	2.4	2.2	2.3
EEs	1.3	1.2	1.2	EEs	2.4	1.5	1.9
Female employment, average annual growth rates (%)							
	1991-2000	2000-2013 ^p	1991-2013 ^p				
AEs	1.2	0.9	1.0				
DCs	1.9	1.5	1.7				
LDCs	2.8	3.0	2.9				
LMIs	2.3	1.5	1.8				
EEs	1.5	1.1	1.3				

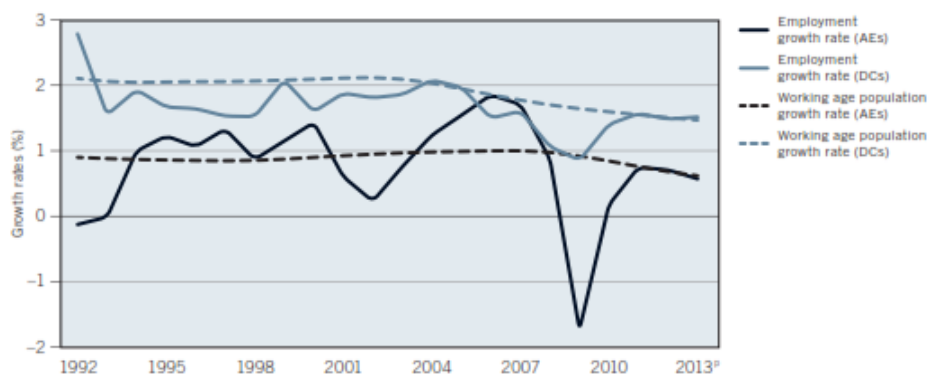
Izvor: Trends Econometric Models, International Labor Organization, 2013.

Promatrajući Tablicu 2. uočavamo da je rast zaposlenosti u zemljama u razvoju dvostruko napredniji u odnosu na razvijene zemlje posljednja dva desetljeća. No razlika između ove

⁶ Prema klasifikaciji ILO-a promatrane zemlje grupirane su na sljedeći način : *Advanced economies* (AEs): napredne ekonomije; *Developing countries* (DCs): zemlje u razvoju; *Least developed countries* (LDCs): nisko razvijene zemlje; *Lower Middle income countries* (LMIs): nisko i srednje razvijene zemlje; *Emerging economies* (EEs): brzorastuće i nestabilne ekonomije

dvije grupe zemalja je uža ako samo uzmemo u obzir rast zaposlenosti žena. Rast zaposlenosti mlade populacije negativan je promatramo li brzorastuće zemlje ali i napredne ekonomije svijeta, ali je pozitivan i relativno jak u najnerazvijenijim zemljama.

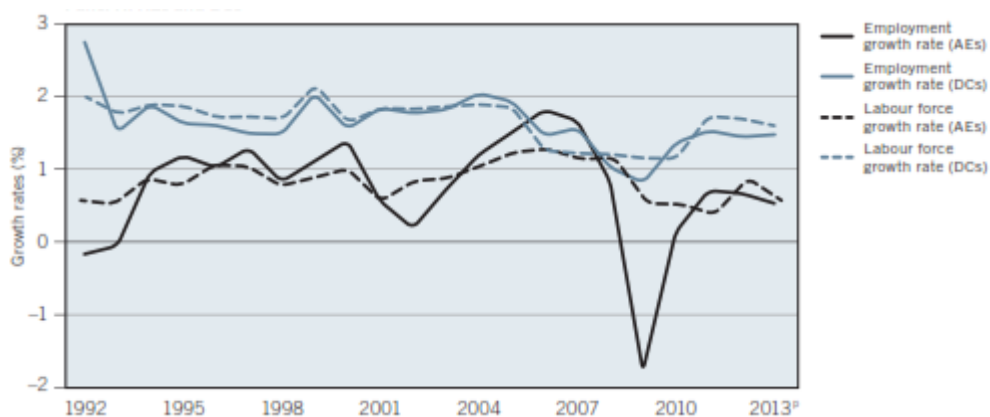
Slika 2. Zaposlenost i dobna granica radne snage 1992.-2013.

Izvor: *Trends Econometric Models*, International Labor Organization, 2013.

Rast zaposlenosti u zemljama u razvoju odražava uglavnom demografski razvoj. Promatrajući Sliku 2. uočavamo da rast zaposlenosti prati rast dobne granice radno sposobnog stanovništva posljednja dva desetljeća. Također uočavamo da je rast dobne granice radno sposobnog stanovništva razvijenih zemalja na upola manjoj razini.

Slika 3. Zaposlenost i udio radne snage 1992.-2013.

Izvor: *Trends Econometric Models*, International Labor Organization, 2013.

Sljedeće što možemo uočiti promatrajući Sliku 3. jest da rast zaposlenosti zemalja u razvoju pobliže prati rast radne snage protekla dva desetljeća, što ne možemo reći promotrimo li razvijene ekonomije svijeta. Radna snaga odražava dio radno sposobnog stanovništva koji je

aktivan na tržištu rada, pa na taj način uključuje zaposlene pojedince, ali i nezaposlene koji aktivno traže posao.

Promatrajući Tablicu 3. uočavamo da je utjecaj krize podigao stopu nezaposlenosti u razvijenim zemljama sa ispod 6% prije globalne krize, na 8,1% 2013. godine. Također primjećujemo maleni porast stope nezaposlenosti u zemljama u razvoju za 0,2%.

Tablica 3. Stopa nezaposlenosti prema spolu i dobi 1991.-2013.

Table 3.2 Unemployment rate by gender and age group									
Total unemployment rate (%)					Youth unemployment rate (%)				
	1991	2000	2007	2013 ^a		1991	2000	2007	2013 ^a
AEs	6.9	6.5	5.6	8.1	AEs	14.0	13.3	12.5	17.9
DCs	6.1	6.3	5.4	5.6	DCs	11.6	12.8	11.5	12.5
LDCs	5.8	5.9	5.7	5.9	LDCs	10.2	10.7	9.8	10.4
LMIs	5.5	5.9	5.5	5.2	LMIs	11.7	13.0	12.5	13.2
EEs	6.6	6.6	5.3	5.8	EEs	11.8	13.3	11.4	12.9
Male unemployment rate (%)					Adult unemployment rate (%)				
	1991	2000	2007	2013 ^a		1991	2000	2007	2013 ^a
AEs	6.4	6.0	5.3	8.0	AEs	5.4	5.4	4.6	6.9
DCs	6.0	6.2	5.2	5.3	DCs	4.2	4.5	3.8	4.1
LDCs	5.2	5.1	5.0	5.2	LDCs	4.0	3.9	4.1	4.2
LMIs	5.1	5.7	5.1	4.7	LMIs	3.4	3.8	3.6	3.4
EEs	6.8	6.8	5.4	6.0	EEs	4.7	5.0	3.9	4.6
Female unemployment rate (%)									
	1991	2000	2007	2013 ^a					
AEs	7.6	7.1	6.0	8.3					
DCs	6.4	6.5	5.8	6.0					
LDCs	6.7	6.9	6.5	6.7					
LMIs	6.4	6.5	6.3	6.3					
EEs	6.4	6.5	5.2	5.6					

Izvor: Trends Econometric Models, International Labor Organization, 2013.

Treba imati na umu da niti jedan od malo prije navedenih faktora ne mogu samostalno objasniti pojavu današnje izrazito visoke stope nezaposlenosti koja se neravnomjerno širi i pogađa razvijene zemlje. Upravo zato je vrlo teško izmjeriti sveobuhvatan pregled faktora koji utječu na visinu nezaposlenosti. Fenomen nezaposlenosti izrazito je složen proces i vrlo je važno naglasiti činjenicu kako su gospodarstva mnogih zemalja povezanih gospodarskim i financijskim tokovima, međusobno ovisna. Rast ili pad jedne zemlje neizostavno utječe i na druge zemlje. Najjednostavnije rečeno, glavni uzrok nezaposlenosti jest nedostatak radnih mjesta kojima bi se pojedinci mogli zaposliti, no uzroke nezaposlenosti u razvijenim

zemljama valja tražiti u institucionalnim i drugim strukturalnim promjenama na tržištu rada. Uzroci visoke stope nezaposlenosti mogu ležati u očuvanju visokog životnog standarda kojemu pojedinci razvijenih zemalja teže, što iziskuje velika davanja i visoku javnu potrošnju. Glavni problem može se vezati i uz visinu troškova, odnosno njihovu nefleksibilnost. Fleksibilnosti nadnica doprinose sami stavovi radnika i ona je u vrijeme recesije vrlo poželjna, no takvo ponašanje radnika razvijenih zemalja po nekim procjenama je teško zamislivo. Makroekonomske i fiskalne politike država odgovorne su za kreiranje uvjeta u kojima funkcionira tržište rada. Budući da ekonomski razvoj i zaposlenost idu ruku pod ruku, određeni zakoni i porezi jesu ti koji obeshrabruju funkcioniranje poduzeća, to će posljedično smanjiti potrebu za radnom snagom. Nužno je da gospodarstvo određene države bude konzistentno, ali i fleksibilno kako bi se moglo prilagoditi novonastalim promjenama na tržištu rada i gospodarstvu općenito.

3. Rast socijalne nepravde i siromaštva

Tek nakon što sagledamo pitanja ljudskih prava i sloboda, nepravednih ekonomskih odnosa, ekološke i druge probleme koji tvore potpunu sliku današnjeg svijeta nejednakosti, zaključujemo kako današnji globalni odnosi tvore sve izraženiju nejednakost u svim ekonomskim i društvenim aspektima, sektorima i kategorijama. Stoga ne iznenađuje sve veći interes promatranja utjecaja procesa globalizacije na varijable nezaposlenosti, nejednakosti i siromaštva. Iako globalizacija većini populacije donosi koristi, šteti onim najsiromašnijima što potvrđuje sve veći jaz između bogate i siromašne populacije. Tendencija koja je započela '70-tih godina prošlog stoljeća nastavlja se kontinuirano te rezultira sve većim jazom između sve manjeg broja bogatih u odnosu na sve veći broj siromašnih. Tada je prema podacima Ujedinjenih naroda⁷ odnos razlike u zaradi između 20 posto najbogatijih ljudi na svijetu i 20 posto najsiromašnijih iznosio 30:1. Početkom '90-tih godina taj odnos iznosio je 61:1. U isto vrijeme najbogatija petina stanovništva uživala je u 82,7 posto svjetskog bogatstva, dok je najsiromašnija petina uživala u samo 1,4 posto svjetskog bogatstva (Korten, 1996.). Prema okvirnim podacima UN-a i Svjetske banke⁸ gotovo polovina svjetskog stanovništva danas živi s manje od 2 dolara na dan, što se smatra minimumom za zadovoljavanje najosnovnijih potreba, a 1.5 milijarde ljudi živi s manje od jednog dolara na dan. Prema podacima publikacije⁹ koju izdaje Program Ujedinjenih naroda za razvoj¹⁰ u posljednjih pet desetljeća u svijetu postignut je veći napredak u suzbijanju gladi nego u proteklih pet stoljeća. Od 1960. u zemljama u razvoju smrtnost djece smanjena je za 50 posto, broj pothranjene djece smanjen je za oko 33 posto, a broj djece koja pohađaju školu porastao je za 25 posto. No unatoč tom napretku, siromaštvo diljem svijeta i dalje uzima maha i mnogo više ljudi diljem svijeta pati od pothranjenosti i gladi. Ustvari, danas u zemljama u razvoju oko 840 milijuna ljudi konstantno gladije, preko milijardu ljudi nema pitke vode, a gotovo 1,5 milijardi jedva sastavlja kraj s krajem, raspolažući s manje od jednog dolara po danu. Svijet je suočen s vrlo teškom razvojnom krizom, koja je kontradiktorna činjenici da proizvodimo više nego ikada i da se u svijetu zarađuje više nego ikada. U SAD-u prosječan direktor zaradi 400 puta više od

⁷ *Ujedinjeni narodi* (eng. *The United Nations*) ili skraćeno UN, je međunarodna organizacija za održavanje mira i sigurnosti u svijetu, razvijanje dobrosusjedskih odnosa, ekonomsku suradnju, širenje tolerancije i promicanje poštivanja ljudskih prava i osnovnih sloboda čovjeka.

⁸ *Svjetska banka* (eng. *World Bank*) je grupacija pet međunarodnih organizacija odgovornih za pružanje financija i savjeta državama u cilju ekonomskog razvoja i eliminiranja siromaštva.

⁹ *The United Nations Today*, Department of public information, United Nations, New York, 2008.

¹⁰ *Program Ujedinjenih naroda za razvoj* (skraćeno UNDP od engl. *United Nations Development Programme*) predstavlja najveći multilateralni izvor razvojne pomoći u svijetu. Sjedište programa je u New Yorku i to je najveća agencija unutar Ujedinjenih naroda. Ova organizacija koja se financira putem donacija osigurava obuku, stručne konzultacije i ograničenu pomoć u opremi za zemlje u razvoju, sa velikim naglaskom na pomoć najnerazvijenijim zemljama.

prosječnog radnika (Bader, 2000.), dok je 13,7 posto stanovništva siromašno, a zdravstveno osiguranje nema 45 milijuna ljudi (Hertz, 2002.). Polovica bankrota u SAD-u ima uzrok u nemogućnosti plaćanja zdravstvenih usluga i računa.

Prema izračunima Ujedinjenih naroda potrebno je dodatnih 9 milijardi dolara godišnje kako bi se ljudima diljem svijeta omogućilo provođenje sanitarnih mjera i čistu vodu, te dodatnih 13 milijardi dolara kako bi sve svakom stanovniku Zemlje zadovoljile osnovne potrebe u pogledu zdravstvene zaštite i prehrane. Činjenicom da bi 3,5 dolara po pojedincu svjetskog stanovništva bilo dovoljno kako bi se zaštitila siromašna populacija, nameće se pitanje zašto jaz između bogatog i siromašnog dijela populacije još uvijek postoji. Dovoljno je i manje nego što bi se očekivalo, kako bi se određenom djelu populacije osigurali egzistencijalni uvjeti. Premošćivanje toga jaza zapravo i nije stvar pronalaženja novčanih sredstava, već postavljanja prioriteta. Tome svjedoče podaci o 435 milijardi dolara koje je svijet protekle godine potrošio na reklame, što je 70 dolara po osobi, te 780 milijardi dolara koji su potrošeni u vojne svrhe, što je 130 dolara po osobi¹¹. Konzumerizam bogatih onemogućuje napredak siromašnog dijela stanovništva, te u velikoj mjeri sudjeluje u samoj proizvodnji toga siromaštva. UN-ov Human Development Index¹² se posljednjih nekoliko godina znatno pogoršao, odnosno u padu je u 21. državi. Takvo je stanje praktički bilo nezabilježeno do kraja '80-tih godina prošlog stoljeća. Čak su 54 zemlje 2003. godine siromašnije nego 1990. Godine (UNDP, 2003.). Pojedine zemlje ograničene su u svome stupnju razvoja jer im nosivi kapacitet prirode otima netko drugi. Činjenica da je čak četvrtina svih ratova vođenih posljednjih godina imala uzrok u borbi za kontrolom nad prirodnim resursima govori o njihovoj važnosti. Dok se resursi siromašnih zemalja nemilosrdno iskorištavaju, bogate zemlje svoje resurse štite vrlo visokim carinama i subvencijama za svoje proizvode. Tom tragičnom svjetskom odnosu svjedoči i činjenica da 70 posto svjetskog stanovništva živi u ruralnim područjima gdje se hrana proizvodi. Indija koja je treći po redu najveći proizvođač žita, ima 380 milijuna pothranjenih ljudi¹³.

¹¹ *The United Nations Today*, Department of public information, United Nations, New York, 2008.

¹² *Indeks ljudskog razvoja* (HDI od engl. *The UN Human Development Index*) je formula kojom se mjeri siromaštvo, pismenost, obrazovanje, životni vijek, i drugi faktori za zemlje svijeta. Mnogi preko ove formule svrstavaju zemlje u razvijene (zemlje prvog reda), u razvoju (zemlje drugog reda) i treće zemlje svijeta. Program Ujedinjenih naroda za razvoj ga koristi od 1993. godine u svom godišnjem izvještaju o razvoju.

¹³ Dražen Šimleša, *Četvrti svjetski rat – Globalni napad na život*, Što čitaš, Zagreb, 2006. str. 27.

3.1. Globalno siromaštvo u brojkama

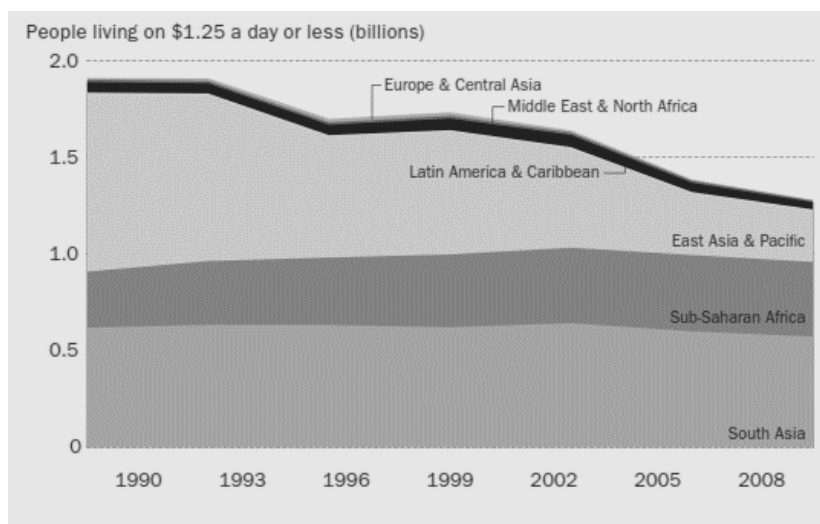
Za razliku od nerazvijenih zemalja u kojima siromašni mogu predstavljati većinu stanovništva zemlje, razvijene zemlje karakterizira specifičan opseg i karakter siromaštva. Prema okvirnim podacima u najrazvijenijim zemljama svijeta siromašna populacija ne prelazi 15% ukupne populacije pa tako nema ekstreman oblik. No, takve činjenice znaju zavarati jer ne osporavaju činjenicu da ne postoje ekstremni oblici siromaštva kao što su glad i beskućništvo. Kako bi se bolje upoznali sa globalnom situacijom ekstremnog siromaštva, u nastavku slijede neki važni pokazatelji.

Tablica 4. Siromaštvo po regijama u razdoblju od 1981. do 2008. godine

Region or country	1981	1984	1987	1990	1993	1996	1999	2002	2005	2008
People living on less than 2005 PPP \$1.25 a day (millions)										
East Asia & Pacific	1,097	970	848	926	871	640	656	523	332	284
China	835	720	586	683	633	443	446	363	212	173
Europe & Central Asia	8	7	7	9	14	18	18	11	6	2
Latin America & Caribbean	43	53	49	53	53	54	60	63	48	37
Middle East & North Africa	16	15	15	13	12	12	14	12	10	9
South Asia	568	574	593	617	632	631	619	640	598	571
India	429	427	443	448	462	463	473	484	466	445
Sub-Saharan Africa	205	239	257	290	330	349	376	390	395	386
Total	1,938	1,858	1,768	1,909	1,910	1,704	1,743	1,639	1,389	1,289
Share of people living on less than 2005 PPP \$1.25 a day (percent)										
East Asia & Pacific	77.2	65.0	54.1	56.2	50.7	35.9	35.6	27.6	17.1	14.3
China	84.0	69.4	54.0	60.2	53.7	36.4	35.6	28.4	16.3	13.1
Europe & Central Asia	1.9	1.6	1.5	1.9	2.9	3.9	3.8	2.3	1.3	0.5
Latin America & Caribbean	11.9	13.6	12.0	12.2	11.4	11.1	11.9	11.9	8.7	6.5
Middle East & North Africa	9.6	8.0	7.1	5.8	4.8	4.8	5.0	4.2	3.5	2.7
South Asia	61.1	57.4	55.3	53.8	51.7	48.6	45.1	44.3	39.4	36.0
India	59.8	55.7	54.1	51.3	49.7	47.2	45.6	44.5	40.8	37.4
Sub-Saharan Africa	51.5	55.2	54.4	56.5	59.4	58.1	57.9	55.7	52.3	47.5
Total	52.2	47.1	42.3	43.1	41.0	34.8	34.1	30.8	25.1	22.4
People living on less than 2005 PPP \$2 a day (millions)										
East Asia & Pacific	1,313	1,316	1,279	1,334	1,301	1,140	1,138	984	758	659
China	972	963	907	961	926	792	770	655	482	395
Europe & Central Asia	36	30	29	32	43	53	57	37	22	10
Latin America & Caribbean	87	104	92	98	100	102	111	118	92	71
Middle East & North Africa	52	51	54	53	53	57	60	57	53	44
South Asia	811	855	906	959	1,010	1,047	1,069	1,120	1,113	1,125
India	621	651	689	722	760	788	818	848	857	862
Sub-Saharan Africa	288	324	350	389	434	466	503	533	559	562
Total	2,585	2,680	2,710	2,864	2,941	2,865	2,937	2,848	2,596	2,471
Share of people living on less than 2005 PPP \$2 a day (percent)										
East Asia & Pacific	92.4	88.3	81.6	81.0	75.8	64.0	61.7	51.9	39.0	33.2
China	97.8	92.9	83.7	84.6	78.6	65.1	61.4	51.2	36.9	29.8
Europe & Central Asia	8.3	6.7	6.3	6.9	9.2	11.2	12.1	7.9	4.6	2.2
Latin America & Caribbean	23.8	26.8	22.4	22.4	21.7	21.0	22.0	22.2	16.7	12.4
Middle East & North Africa	30.1	27.1	26.1	23.5	22.1	22.2	22.0	19.7	17.4	13.9
South Asia	87.2	85.6	84.5	83.6	82.7	80.7	77.8	77.4	73.4	70.9
India	86.6	84.9	84.1	82.6	81.9	80.2	78.9	77.9	75.0	72.4
Sub-Saharan Africa	72.2	74.7	74.3	76.0	78.1	77.5	77.4	76.1	74.1	69.2
Total	69.6	68.0	64.8	64.6	63.1	58.6	57.4	53.5	46.9	43.0

Unatoč konstantnoj pojavi ekstremnog siromaštva, ohrabruje činjenica da su brojke ipak u padu. Tako je postotak svjetskog stanovništva koji živi s manje od 1,25\$ na dan sa 52,2% 1981. godine pao na 22,4% 2008. godine. No iako je postotak svjetske populacije koja živi s manje od 2\$ dnevno u padu, on 2008. godine iznosi 43% što je skoro polovina svjetskog stanovništva. Brojke u padu mogu biti ohrabrujuće, no ne predstavljaju iskorjenjivanje siromaštva.

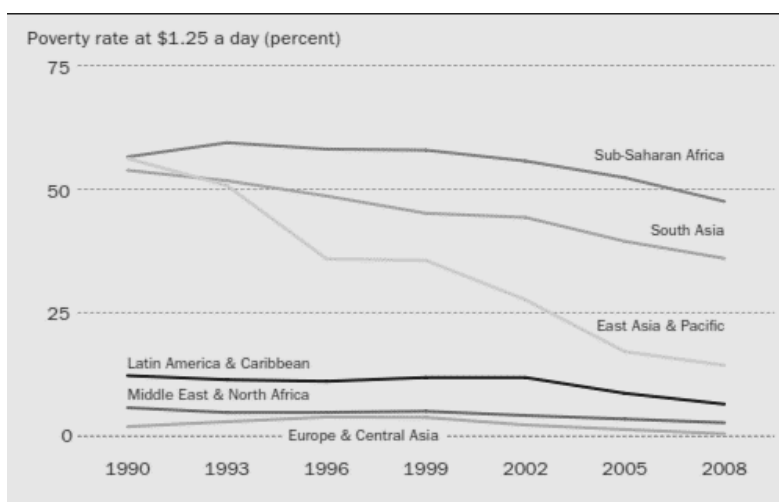
Slika 4. Populacija koja živi sa manje od 1,25\$ dnevno (bilijuni)

Izvor : World Development Indicators 2012., The World Bank, 2012.

2008. godine 1,28 milijarde ljudi živjelo je s manje od 1,25 dolara dnevno. Od 1990. godine broj ljudi koji žive u ekstremnom siromaštvu pao je u svim regijama osim u Subsaharskoj Africi, gdje je stopa rasta stanovništva premašila stopu smanjenja siromaštva, uz povećanje broja ljudi koji žive u ekstremnom siromaštvu sa 290 milijuna 1990. na 356 milijuna 2008. godine. Najveći udio populacije koja živi u uvjetima ekstremnog siromaštva nalazi se na području južne Azije, gdje 571 milijuna ljudi živi s manje od 1,25\$ dnevno. No ohrabruje činjenica da se radi o smanjenju u odnosu na 2002. godinu kada je ta brojka iznosila 641 milijuna.

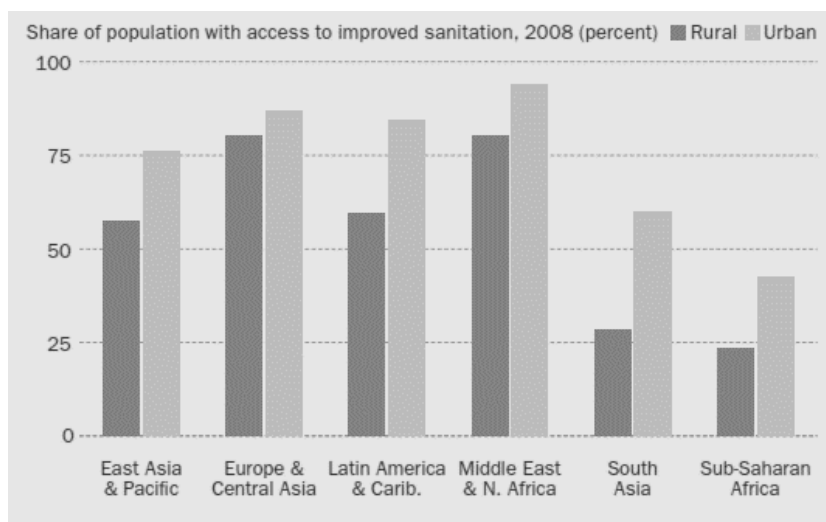
Slika 5. Stope siromaštva - populacija koja živi s manje od 1,25\$ dnevno (%)

Izvor : World Development Indicators 2012., The World Bank, 2012.

Najbrži pad siromaštva dogodio se u istočnoj Aziji i Pacifiku, samo u Kini je ekstremno siromaštvo palo sa 60 % 1990. na 13 % 2008.godine. U zemljama u razvoju van Kine, stopa siromaštva pala je sa 37 % na 25 %. Veliki udio siromašne populacije rasprostranjen je u Subsaharskoj Africi i južnoj Aziji, no napredak je vidljiv. U Južnoj Aziji stopa siromaštva pala je sa 54 % 1990. na 36 % 2008. u odnosu na 2005. godinu, 2008. godine stopa siromaštva u Subsaharskoj Africi pala je za 4,8 %, što ukazuje na smanjenje od 50 posto, što je najveći pad u Subsaharskoj Africi od kada se međunarodne stope siromaštva izračunavaju.

Slika 6. Udio populacije sa pristupom osnovnim sanitarnim uvjetima (%)

Izvor : World Development Indicators 2012., The World Bank, 2012.

1999. godine 63% populacije koja živi u nisko i srednje razvijenim zemljama nije imalo pristup nekom od oblika poboljšanih sanitarnih uvjeta. 2010. godine 2,7 milijardi ljudi još uvijek nije imalo pristup poboljšanim sanitarnim uvjetima koji su iznimno važni u suzbijanju mnogobrojnih zaraznih bolesti. Stanje je ponešto gore u ruralnim područjima, gdje je 57 % stanovništva nema pristup poboljšanim sanitarijama.

4. Globalni ekonomski i socijalni razvoj

Međunarodne rasprave o ekonomskim i socijalnim pitanjima sve se više očituju kroz zajednički interes bogatih i siromašnih zemalja u rješavanju mnogih problema koji nadilaze nacionalne granice. Problemi izbjeglica, organiziranog kriminala, droge, AIDS-a, te drugi ekonomski i socijalni problemi, postaju globalni problemi koji zahtijevaju koordiniranu akciju. Svaki ekonomski, društveni i socijalni problem ima određeni utjecaj, te se vrlo brzo može osjetiti u drugim regijama. U današnjem sustavu globalne ekonomije problem poput siromaštva i nezaposlenosti vrlo se brzo može osjetiti u drugim regijama kroz problem migracije, društvene poremećaje i sukobe. Isto kao što se financijska nestabilnost jedne zemlje reflektira na tržišta drugih zemalja.

Danas smo svjedoci ogromnog gospodarskog razvoja u posljednjih nekoliko desetljeća, ali u isto vrijeme postoje enormne ekonomske neravnoteže koje se očituju kroz socijalne i političke nestabilnosti u gotovo svakoj regiji svijeta, te onemogućavaju rješavanje problema ekstremnog siromaštva, zaduženosti i nerazvijenosti. Ne ohrabruje činjenica da polovica svjetskog stanovništva živi sa manje od 2\$, i to većinom u Africi, Aziji, Latinskoj Americi i Karibima. Procjenjuje se da je oko 781 milijuna odraslih osoba nepismeno, od toga su dvije trećine žene. 117 milijuna djece nema pristup školi. 1,2 milijarde ljudi nema pristup pitkoj vodi i 2,6 milijarde ljudi nema pristup osnovnoj higijeni. Krajem 2006. godine 195,2 milijuna pojedinaca bilo je nezaposleno u svijetu, dok je u isto vrijeme 1,37 milijuna ljudi radilo za manje od 2\$¹⁴. Potrebno je pronaći način na koji bi se osigurala ekonomska ekspanzija i globalizacija vođenjem politike usmjerene na osiguranje ljudskog blagostanja, održivog razvoja, iskorjenjivanje siromaštva, te fer trgovine i smanjenje inozemnog duga.

Program Ujedinjenih naroda za razvoj¹⁵ predstavlja najveći multilateralni izvor razvojne pomoći u svijetu. Sjedište programa je u New Yorku i to je najveća agencija unutar Ujedinjenih naroda. UNDP povezuje i koordinira globalne i nacionalne napore za postizanje ciljeva i nacionalnih razvojnih prioriteta pojedinih zemalja. UNDP čini globalnu mrežu od 166 regionalnih ureda. Fokus je na pomaganju zemljama u rješavanju problema siromaštva, ostvarenju Milenijskih razvojnih ciljeva, demokratskom upravljanju, prevenciji krize i oporavku, očuvanju okoliša te razvoju održivog gospodarstva. U svakom od tih područja UNDP zalaže se za zaštitu ljudskih prava i osnaživanje žena. Također Svjetska

¹⁴ *The United Nations Today*, Department of public information, United Nations, New York, 2008. str. 152

¹⁵ Skraćeno UNDP od engl. *United Nations Development Programme*

banka¹⁶ kroz Međunarodnu banku za obnovu i razvoj¹⁷ i Međunarodnu udrugu za razvoj¹⁸ djeluje u više od 100 zemalja u razvoju, kako bi kroz financijsku i tehničku pomoć potpomogla smanjenje siromaštva. Trenutni projekti aktivni su na području Latinske Amerike i na Karibima, na Bliskom Istoku i Sjevernoj Africi, Europe i Središnje Azije, Istočne Azije i Pacifika, Afrike i Južne Azije. Svjetska banka je trenutno uključena u više od 1.800 projekata u gotovo svakom sektoru zemalja u razvoju. Projekti su različiti, poput pružanja mikrokredita u Bosni i Hercegovini, podizanje svijesti o AIDS prevenciji u Gvineji, poticanje obrazovanja djevojaka u Bangladešu, poboljšanje pružanja zdravstvene skrbi u Meksiku, pomoć Indiji u obnovama nakon razornih potresa i sl. Svjetska banka kao jedan od najvećih svjetskih izvora razvojne pomoći podupire napore vlada zemalja u izgradnji škola, zdravstvenih centara, osiguranju vode i struje, u borbi protiv bolesti i zaštiti okoliša. To čini kroz davanje kredita. Dvije su vrste financiranja koje omogućuje Svjetska banka. Prvi način odnosi se na kreditiranje zemalja u razvoju s višim prihodima, koje zajmove dobivaju od IBRD-a uz mogućnost otplate od 15 do 20 godina s počekom od 3 do 5 godina. 2007. godine IBRD odobrio je zajmove u iznosu od 12,8 milijardi dolara te time pružio potporu 112 novih projekata. Druga vrsta kreditiranja odnosi se na najsiromašnije zemlje koje u većini slučajeva nisu kreditno sposobne, te se njihovo financiranje odvija kroz IDA-u. Ovi "kredit" su zapravo beskamatni krediti s 10 godina počeka i dospijanjem od 35 do 40 godina. 2007. godine IDA je kroz 11,9 milijardi dolara omogućila financiranje 189 novih projekata u 64 zemalja s niskim prihodima. IDA predstavlja najveći svjetski izvor koncesijske pomoći najsiromašnijim zemljama svijeta.

4.1. Milenijski ciljevi razvoja

Na „Milenijskom summitu“ održanog u rujnu 2000. godine, na kojem su se okupili šefovi 189 zemalja članica Ujedinjenih naroda, donesena je Milenijska deklaracija UN-a kojom su se nacije obvezale na globalno partnerstvo u borbi protiv ekstremnog siromaštva, poboljšanje zdravstva te promoviranje mira, ljudskih prava i održivog okoliša. Definirani su vremenski ograničeni ciljevi s rokom ostvarenja do 2015. godine koji su postali poznati kao Milenijski ciljevi razvoja (eng. *Millennium Development Goals*). Milenijski ciljevi razvoja jesu vremenski ograničeni i kvantificirani ciljevi koji odražavaju osnovna ljudska prava, pravo svake osobe na zdravlje, obrazovanje, sklonište i sigurnost. Milenijske razvojne ciljeve čine

¹⁶ engl. *World Bank*

¹⁷ Skraćeno IBRD od engl. *International Bank for Reconstruction and Development*

¹⁸ Skraćeno IDA od engl. *International Development Association*

osam¹⁹ specifičnih, mjerljivih, vremenski ograničenih ciljeva koji sačinjavaju Deklaraciju, te obvezuju zemlje potpisnice na učinkovitiju borbu protiv neadekvatnih prihoda, gladi u svijetu, nejednakosti spolova, propadanja okoliša, manjka obrazovanja, kao i na poboljšanje sustava zdravstvene skrbi i očuvanje/osiguranje zaliha čiste i pitke vode. Sve članice UN-a zajednički su angažirane u ostvarenju Milenijskih ciljeva razvoja do 2015.²⁰

O važnosti iskorjenjivanja siromaštva i gladi u svijetu govori i činjenica da je upravo ono postavljeno za prvi cilj Milenijskih ciljeva razvoja. Cilj je definiran kroz tri komponente. Prva namjera jest prepoloviti broj pojedinaca koji žive s manje od 1,25\$ dnevno, između 1990. i 2015. godine. Cilj smanjenja ekstremne stope siromaštva za pola, dočekan je pet godina prije definiranog roka. U odnosu na 1990. godinu, 2010. godine 700 milijuna ljudi manje živi u uvjetima ekstremnog siromaštva. Međutim, na globalnoj razini 1,2 milijardi ljudi još uvijek živi u tim vrlo teškim uvjetima. Sljedeća definirana namjera jest postići punu i produktivnu zaposlenost i dostojanstven rad za sve, uključujući i žene i mlade. Globalno 2011. godine, 384 milijuna radnika živi sa manje od 1,25 \$ dnevno, što je u odnosu na 2001. godinu smanjenje za 294 milijuna. Spolni jaz u zapošljavanju i dalje postoji, s razlikom od čak 24,8 % između muškaraca i žena u 2012. godini. Treća namjera definirana prvim ciljem Milenijskih ciljeva razvoja jest do 2015. godine prepoloviti populaciju od 1990. godine, koja pati od gladi. Ostvarenje se očekuje do 2015. godine, no procjenjuje se da je globalno oko 870 milijuna ljudi pothranjeno, a od toga više od 100 milijuna djece mlađe od 5 godina.²¹

2003. godine Republika Hrvatska je započela provedbu Milenijske deklaracije Ujedinjenih naroda, te je definirala Milenijske ciljeve razvoja na nacionalnoj razini. Uz fokus na smanjenje relativnog siromaštva, Republika Hrvatska je 2001. godine izradila Program borbe protiv siromaštva i isključenosti u Hrvatskoj²², te je ove godine izrađen nacrt prijedloga Strategije borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti u Republici Hrvatskoj (2014.-2020.)²³. Dokumenti i konkretni statistički pokazatelji kojima se prati napredak RH u ostvarenju Milenijskih ciljeva biti će analizirani u nastavku rada.

¹⁹ MDG 1. Iskorijeniti ekstremno siromaštvo i glad; MDG 2. Postići univerzalno osnovno obrazovanje; MDG 3. Promovirati ravnopravnost spolova i osnažiti žene; MDG 4. Smanjiti stopu smrtnosti djece; MDG 5. Poboljšati zdravlje majki; MDG 6. Boriti se protiv HIV/AIDS-a, malarije i drugih bolesti; MDG 7. Osigurati održivost okoliša; MDG 8. Razviti globalno partnerstvo za razvoj

²⁰ Podaci su preuzeti sa službene stranice UNDP-a u RH (<http://www.undp.hr/show.jsp?page=62183>)

²¹ Podaci su preuzeti sa službene stranice UN-a (<http://www.un.org/millenniumgoals/poverty.shtml>)

²² Program borbe protiv siromaštva i isključenosti u Hrvatskoj, Ministarstvo rada i socijalne skrbi RH, Zagreb, 2001.

²³ Nacrt prijedloga : Strategija borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti u Republici Hrvatskoj (2014.-2020), Radna skupina za izradu i praćenje provedbe strategije borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti, Zagreb, 2014.

4.1.1. Napredak u ostvarivanju Milenijskih ciljeva razvoja²⁴

1990. godine više od 1,2 milijarde ljudi, odnosno 28 % svjetske populacije, živjelo je u ekstremnom siromaštvu. Do 2002. godine taj je udio smanjen na 19 %, no ovaj značajan napredak i dalje je nedovoljan i vrlo neujednačen. Dok je ekstremno siromaštvo u brzom padu u velikom dijelu Azije, gdje je broj ljudi koji živi s manje od 1\$ dnevno pao za gotovo četvrtinu milijardi ljudi, ekstremno siromaštvo i dalje raste u zemljama tranzicijskih gospodarstava. Primjer Subsaharske Afrike svjedoči istovremenom smanjenju stope siromaštva i povećanju ljudi koji žive u ekstremnom siromaštvu. Dok je kronična glad, mjerena prema omjeru ljudi bez dovoljne količine hrane koja bi zadovoljila osnovne svakodnevne potrebe, pala u zemljama u razvoju, napredak u globalu nije dovoljno brz. 2003. godine 82 milijuna ljudi bilo je kronično gladno. Upisi u osnovne škole povećani su za 86 % u zemljama u razvoju, no nažalost i dalje jedna od pet djevojaka i jedan od šest dječaka diljem svijeta se ne školuju. Nesrazmjer potvrđuje i činjenica da se gotovo 80 % svjetske populacije koja ne pohađa škole nalazi u području južne Azije i Subsaharijske Afrike. Iako su se izgledi za preživljavanje djece popravili u svakoj regiji svijeta, 2004. godine 10,5 milijuna djece umrlo je prije svog petog rođendana, uglavnom od izlječivih bolesti. Subsaharska Afrika, sa samo 20 posto svjetske djece, čini oko polovice ukupnih smrtnih slučajeva. Broj ljudi koji žive s HIV-om porastao je sa 29 milijuna 2001. godine, na 33,2 milijuna 2007. godine. Samo 2007. godine bilo je oko 2,5 milijuna novo zaraženih virusom, a 2,1 milijuna umrlo je od povezanih bolesti. Od 2001. godine u Subsaharskoj Africi vidljivo je smanjenje novo zaraženih HIV-om. Ipak, to je i dalje nateže pogođena regija sa gotovo 1,7 milijuna novonastalih infekcija 2007. godine. Gotovo 68 % svjetske populacije zaražene HIV-om živi u Subsaharskoj Africi, gdje je oko 76 % svih smrtnih slučajeva povezano sa AIDS-om. Podaci su i više nego šokantni obzirom da je to regija sa samo 10 % svjetske populacije.

Sustav Ujedinjenih Naroda smanjenje siromaštva stavlja na vrh prioriteta te je Program Ujedinjenih naroda za razvoj (UNDP) ključni igrač u tom nastojanju. UNDP radi na jačanju kapaciteta vlada i organizacija civilnog društva kako bi se ukazalo na čitav niz čimbenika koji će doprinijeti smanjenju siromaštva. To uključuje sve veću sigurnost hrane, poticanje zapošljavanja, kredita, razvoja tehnologije i sl. Svjetska proizvodnja hrane povećana je na neviđenu razinu od osnivanja Ujedinjenih naroda 1945. godine, te je u razdoblju od 1990. do

²⁴ Podaci su preuzeti iz : *The United Nations Today*, Department of public information, United Nations, New York, 2008.

1997. godine broj gladnih u svijetu pao sa 959 milijuna na 791 milijuna ljudi. Međutim, danas je brojka ponovno u porastu pa gotovo 854 milijuna ljudi nemaju dovoljno za jesti. Ta brojka čini više od cjelokupne populacije SAD-a, Kanade i Europske unije. Ovo se događa unatoč činjenici da hrane ima dovoljno za svačiji zdrav i produktivan svakodnevni život. Organizacija za prehranu i poljoprivredu Ujedinjenih naroda²⁵ radi na ublažavanju siromaštva i gladi promicanjem poljoprivrednog razvoja, poboljšanjem prehrane i sigurnosti hrane. Posebni program za sigurnost hrane (eng. *Special Programme for Food Security*) inicijativa je za postizanje Milenijskog cilja prepolovljavanja udjela gladnih u svijetu do 2015. godine. Kroz projekte u više od 100 zemalja promiču se učinkovita rješenja za eliminaciju gladi, pothranjenosti i siromaštva. Međunarodni fond za poljoprivredni razvoj²⁶ osigurava sredstva za borbu protiv ruralnog siromaštva i gladi u najsiromašnijim regijama svijeta. Većina svjetske najsiromašnije populacije, one koja živi s manje od 1\$ dnevno, živi u ruralnim područjima zemalja u razvoju i ovisi o poljoprivredi i srodnim djelatnostima. IFAD podržava inicijativu osiguranja pristupa zemlji, vodi, financijskim resursima i tehnologiji koja je potrebna za produktivnost. To omogućava pristup tržištima, razvoj privatnih poduzeća te uključivanje pojedinaca u radne odnose. Od početka rada 1978. godine, IFAD je uložio 9,5 milijarde dolara u 731 programa i projekata, dosegnuvši više od 300 milijuna siromašnih ruralnih ljudi. Svjetski program za hranu²⁷ je agencija Ujedinjenih naroda za borbu protiv globalne gladi. 2006. godine WFP je osigurao 4 milijuna tona hrane za gotovo 87,8 milijuna ljudi, od toga 87 % žena i djece u 78 zemalja. Sa oko polovice primljenih donacija u novcu, WFP je bio u mogućnosti kupiti 2 milijuna tona hrane. S ciljem jačanja lokalnih gospodarstava, WFP kupuje više robe i usluga iz zemalja u razvoju nego bilo koja druga UN-ova agencija i program. WFP se oslanja isključivo na dobrovoljne priloge za financiranje humanitarnih i razvojnih projekata. Unatoč tome što nema neovisnog izvora sredstava, WFP ima najveći proračun od svih agencija ili programa UN-a. WFP također radi s više od 3.200 nevladinih organizacija, čiji je doprinos neprocjenjiv u procjeni dostavljanja pomoći onima kojima je to najpotrebnije.

²⁵ skraćeno FAO od eng. *Food and Agriculture Organization of the United Nations*

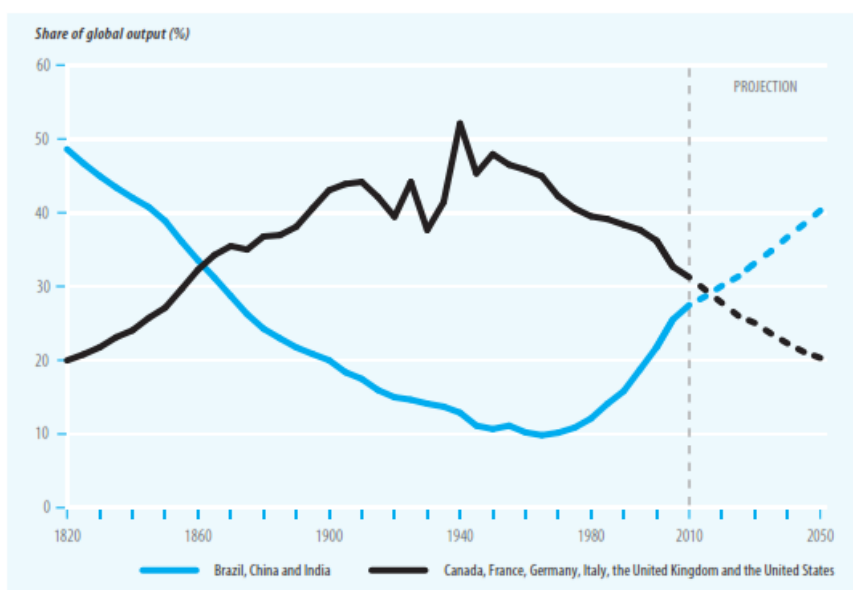
²⁶ skraćeno IFAD od eng. *The International Fund for Agricultural Development*

²⁷ skraćeno WFP od eng. *World Food Programme*

5. Napredak u svijetu različitosti²⁸

21. stoljeće svjedok je dubokih promjena globalne svjetske dinamike koja je vođena brzorastućim novim silama. Kina je pretekla Japan kao drugo najveće svjetsko gospodarstvo, te podigla stotine milijuna ljudi iz siromaštva. Indija poduzetničkom kreativnošću i inovacijama socijalne politike preoblikuje svoju budućnost, Brazil podiže životni standard širenjem međunarodnih odnosa. Indonezija, Meksiko, Južna Afrika, Tajland, Turska i druge zemlje u razvoju postaju vodeći akteri na svjetskoj sceni. Izvješće o društvenom razvoju (eng. *Human Development Report 2013.*) iz 2013. godine ističe više od 40 zemalja u razvoju koje su u posljednjem desetljeću ostvarile ubrzan napredak životnog standarda. Po prvi puta nakon 150 godina rastuće svjetske sile juga, Brazil, Kina i Indija ostvarile su udio u GDP-u približno jednak svjetskim silama koje predstavljaju Kanada, Francuska, Njemačka, Italija, Ujedinjeni Narodi i Sjedinjene Države. Situacija predstavlja dramatičan rebalans globalne ekonomske snage. 1950. godine Brazil, Kina i Indija u svjetskoj ekonomiji sudjelovale su sa samo 10%. Prema projekcijama UN-a, taj bi udio do 2050. godine mogao porasti i do 40% (vidi Sliku 7.).

Slika 7. Kretanje svjetskih sila kroz udio u globalnoj proizvodnji (%) kroz period od 1820. - 2010. godine, te projekciju do 2050. godine

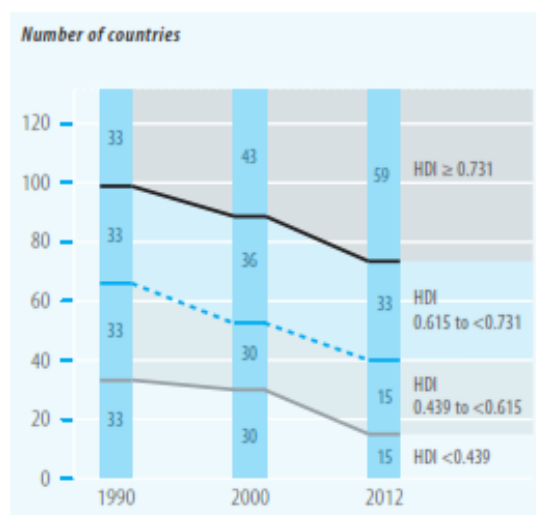
Izvor : *Human Development Report 2013, UNDP, 2013.*

²⁸ Svi podaci preuzeti su iz : *Human Development Report 2013, UNDP, 2013.*

No ono što je zaista vrijedno spomenuti, jest da je prvi od Milenijskih ciljeva razvoja UN-a, koji se odnosio na smanjenje populacije koja živi s manje od 1,25 \$ dnevno za 50% u odnosu na 1990. godinu, ostvaren tri godine prije definiranog roka. Rezultat je postignut prvenstveno zbog uspjeha nekih od najmnogoljudnijih zemalja, Brazila, Kine i Indije, te njihove borbe u iskorjenjivanju ekstremnog siromaštva. Brazil, Kina i Indija dramatično su smanjile udio siromašne populacije. Brazil sa 17,2% 1990. na 6,1% 2009. godine, Kina sa 60,2% 1990. na 13,1% 2008. godine i Indija sa 49,4% 1990. na 32,7% 2010. godine. No nažalost, i unatoč razvojnem napretku mnogih zemalja procjenjuje se da 1,57 milijardi ljudi, odnosno 30% populacije od 104 zemalja koje su obuhvaćene istraživanjem UN-a, živi u vrlo teškim egzistencijalnim neprilikama.

Mnoge zemlje u razvoju primjenom politika koje reagiraju na lokalne okolnosti produbljuju razvojnu ulogu države, podupiru obrazovanje, zdravstvo i socijalnu skrb, te potiču otvorenost za trgovinu i inovacije, te time postižu ljudski razvoj. Tijekom proteklih desetljeća one tako konvergiraju prema većoj razini ljudskog razvoja, što je prikazano Indeksom ljudskog razvoja. Index ljudskog razvoja (eng. *Human Development Index*) uveo je nov način mjerenja razvoja kroz pokazatelje očekivane životne dobi, obrazovanja, bogatstva te životnog standarda. Index je izražen kao vrijednost između 0 i 1 za svaku pojedinu promatranu zemlju. Transformacija 21. stoljeća popraćena je velikim napretkom u javnom zdravstvu, obrazovanju, prijevozu, telekomunikacijama, te građanskim angažmanima u nacionalnim upravama. Udio populacije koja živi u ekstremnom siromaštvu pao je sa 43,1% 1990. na 22,4% u 2008. godini. Samo u Kini više od 500 milijuna ljudi spašeno je iz siromaštva. Zemlje sa niskim indexom ljudskog razvoja ubrzavaju svoja dostignuća u zdravlju i obrazovanju. Promatrajući HDI (vidi Sliku 8.) uviđamo kako se broj zemalja s niskim indexom (<0.439) u razdoblju od 1990. do 200. smanjio sa 33 zemlje na 30 zemalja, a do 2012. godine broj se prepolovio na 15 zemalja. Promatrajući broj zemalja s visokim indexom (>0.731) primjećujemo značajan porast sa 33 zemlje 1990. na 59 zemalja 2012. godine. Ono što je vrlo vrijedno napomenuti jest da nijedna zemlja 2012. godine nije imala vrijednost HDI-a nižu u odnosu na 2000. godinu, za razliku od prije desetak godina, kada je 18 zemalja imalo nižu vrijednost indexa 2000. u odnosu na 1990. godinu. Tijekom proteklih desetljeća mnoge zemlje konvergiraju prema višoj razini ljudskog razvoja.

Slika 8. Kretanje Human Development Index-a od 1990. - 2012. godine

Izvor : Human Development Report 2013, UNDP, 2013.

Ono što pozitivno iznenađuje jest da je najznačajniji napredak zabilježen u zemljama koje kategoriziramo kao nisko i srednje razvijene. 2012. godine globalna vrijednost HDI-a iznosila je 0,694. Zemlje Subsaharske Afrike imale su najnižu vrijednost (0,475), zatim Južna Azija (0,558). Među regijama u razvoju Europa i Središnja Azija imale su najvišu vrijednost (0,771), te slijede Latinska Amerika i Karibi (0,741).

Tablica 5. HDI i njegove komponente po regijama 2012. godine

Region and HDI group	HDI	Life expectancy at birth (years)	Mean years of schooling (years)	Expected years of schooling (years)	Gross national income per capita (2005 PPP \$)
Region					
Arab States	0.652	71.0	6.0	10.6	8,317
East Asia and the Pacific	0.683	72.7	7.2	11.8	6,874
Europe and Central Asia	0.771	71.5	10.4	13.7	12,243
Latin America and the Caribbean	0.741	74.7	7.8	13.7	10,300
South Asia	0.558	66.2	4.7	10.2	3,343
Sub-Saharan Africa	0.475	54.9	4.7	9.3	2,010
HDI group					
Very high human development	0.905	80.1	11.5	16.3	33,391
High human development	0.758	73.4	8.8	13.9	11,501
Medium human development	0.640	69.9	6.3	11.4	5,428
Low human development	0.466	59.1	4.2	8.5	1,633
World	0.694	70.1	7.5	11.6	10,184

Izvor : Human Development Report 2013, UNDP, 2013.

Vrlo bitna sastavnica HDI-a koja se odnosi na životni standard, mjerena je dohotkom po stanovniku. Između 1990. i 2012. godine dohodak po stanovniku porastao je u sve četiri skupine HDI-a, iako u različitim stupnjevima. Najviši rast zabilježen je u Kini i Ekvatorijalnoj Gvineji i iznosio je više od 9% za navedeno razdoblje. Samo 12 zemalja ostvarilo je rast veći od 4%, dok je u 19 promatranih zemalja zabilježen pad. Najupečatljivija ostvarenja zabilježena su u Subsaharijskoj Africi, gdje je dohodak po stanovniku u razdoblju od 2003. do 2008. godine postizao rast od 5% godišnje. Ovaj trend prvenstveno je vođen zemljama iz regije koje su bogate resursima i koje su izvozom plina, ulja, minerala i poljoprivrednih proizvoda, uspjele postići rast.

Kako je jedan od svjetskih prioriteta iskorijeniti glad i siromaštvo, ono je i prvi od osam prioriteta Milenijskih ciljeva UN-a, što ukazuje na važnost djelovanja na tome području. Siromaštvo se ne očituje samo u nedostatku prihoda i neimaštini, već se nadovezuje i na deficit u zdravstvu i edukaciji. Tako su sredinom 20. stoljeća europske zemlje smanjile stopu siromaštva, ne samo povećanjem prihoda, već i ponudom javnih dobara na području obrazovanja i zdravstva. Siromaštvo se preciznije mjeri Multidimenzionalnim indexom siromaštva²⁹ koji u obzir uzima zdravlje, obrazovanje i životni standard. Od 104 zemalja koje su pokrivene indexom, oko 1,56 bilijuna ljudi, odnosno oko 30% populacije, živi u uvjetima ekstremnog siromaštva. To nadmašuje procjenu od oko 1,14 bilijuna ljudi koji žive sa manje od 1,24\$ dnevno, ali se prethodna procjena odnosi na populaciju koja živi sa manje od 2\$ dnevno. Zemlje sa najvećim intenzitetom siromaštva jesu Etiopija i Mozambik.

²⁹ *Multidimenzionalni Index siromaštva* (engl. Multidimensional Poverty Index, skraćeno MPI)

6. Najranjivije skupine na globalnom tržištu rada

Nesrazmjeran gospodarski rast koji je posljednja dva desetljeća izražen na globalnoj razini ne samo da ima utjecaj na gospodarske procese diljem zemlje, već ostavlja trag na svim aspektima socijalnog razvoja kao što su siromaštvo, socijalna mobilnost, socijalna kohezija i politička stabilnost. Posljednjih godina sve je više dokaza i argumenata protiv nejednakosti, koja je okarakterizirana kao nuspojava globalnog razvoja. Dok neka razina nejednakosti može biti poticajna, dugotrajna i učestala nejednakost koči gospodarski napredak te stvara socijalne i ekonomske isključenosti velikog djela svjetske populacije. Odnos između nejednakosti i ekonomskog rasta vrlo je složen. Veliki naponi uloženi su posljednjih godina u promatranje toga odnosa, no postignuti su vrlo mješoviti rezultati. Neke studije pokazale su pozitivan odnos između ova dva fenomena, dok su neke studije pokazale negativan ili zapravo nikakav odnos. Nejednakost se u određenoj mjeri pokazala korisnom u osiguranju učinkovitosti gospodarstva, što posljedično osigurava rast. Okun³⁰ je još 1975. godine tvrdio da bi osiguranje ravnopravnosti moglo smanjiti ekonomsku učinkovitost. Ovakav scenarij vidi određenu mjeru nejednakosti kao konstruktivnu i poticajnu u akumulaciji kapitala, stvaranju tehnoloških inovacija i stvaranju poticaja za investiranje u obrazovanje i zdravstvo. Međutim, od nedavna pod utjecajem financijske i gospodarske krize, sve se više važnosti pridodaje dugoročnom negativnom utjecaju nejednakosti, te ulozi fiskalne i socijalne politike u suzbijanju tih učinaka. S padom prihoda uzrokovanog krizom, mnoge vlade nisu bile u mogućnosti održati ili povećati svoju javnu potrošnju u kritičnim područjima, uključujući ona koja utječu na egzistenciju i životne uvjete pojedinaca. Manje imućni bili su nesrazmjerno teže pogođeni, opadanjem primanja ili gubitkom radnih mjesta.

Pojedina obilježja kojima se identificiraju društvene skupine kojima pojedinci pripadaju, uključujući spol, dob, autohtoni status, status invalidnosti i sl. imaju vrlo veliki značaj na blagostanje i ekonomski status pojedinaca. Doista, životne prilike pojedinaca značajno ovise o njihovoj interakciji s javnim institucijama i tržištem rada. Vrlo je važno identificirati pripadnost pojedinaca pojedinim ugroženim skupinama, jer one stvaraju veliki utjecaj na ukupnu nejednakost unutar zemalja. Skupine u nepovoljnom položaju često imaju nižu razinu ljudskog kapitala zbog različitih faktora kao što su mjesto stanovanja, nedostatak socijalne

³⁰ Okun Arthur Melvin, američki ekonomist (Jersey City, 28. XI. 1928 – Washington, 23. III. 1980). Profesor ekonomike na Sveučilištu Yale (1963–67). Bio je član Vijeća ekonomskih savjetnika predsjednika SAD-a. Poznat kao autor tzv. *Okunova zakona*, koji pokazuje vezu između kretanja inflacije i zaposlenosti.

pomoći ili diskriminacije. Kao rezultat toga, potencijal pojedinaca unutar nepovoljnih skupina često je umanjen.

Društvene nejednakosti u smisli društvenih karakteristika poput etničke pozadine, kulture, jezika i slično, također imaju tendenciju stvaranja ekonomskih različitosti i nejednakosti između pojedinaca i društvenih grupa. Dakle, rješavanje nejednakosti kojima se suočavaju različite skupine ugroženih i marginaliziranih pojedinaca nije samo imperativ, već je i polazišna točka u suzbijanju nejednakosti u društvu. Pored toga, mnogi pojedinci nerijetko pripadaju više nego jednoj ugroženoj skupini, čije karakteristike međudjelovanjem često pojačavaju negativan ishod. Kao primjer možemo navesti starije osobe, mlade ili žene koje doživljavaju marginalizaciju na temelju spola, nacionalnosti, kulture ali i dobi. U Boliviji 5% je manje žena koje tečno govore jezik i imaju završeno srednjoškolsko obrazovanje, u odnosu na muškarce. U Indiji je vjerojatnost završenog srednjoškolskog obrazovanja za muškarce koji pripadaju određenom plemenu četiri puta manja u odnosu na one koji ne pripadaju plemenu³¹.

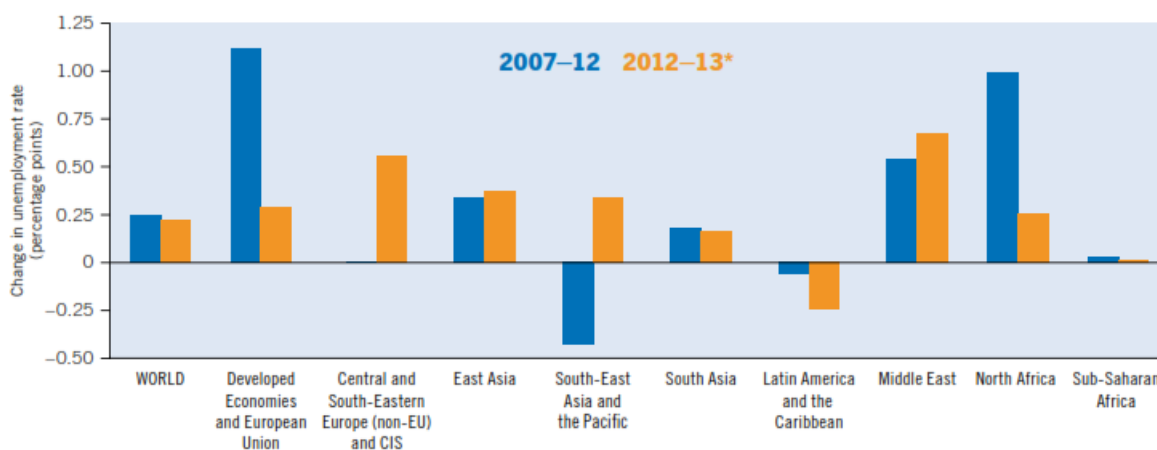
Povijesna iskustva potvrđuju da su mladi, stariji, nekvalificirani i žene, kao i migranti posebno ranjiva skupina u slučaju slabljenja gospodarstva. Smanjena potreba za radnom snagom izraženija je za ove grupe na tržištu rada jer oni u situaciji ekonomske krize još teže pronalaze zaposlenje ili ostaju bez njega. U takvoj situaciji najčešće prestaju aktivno tražiti posao i ubrajaju se u skupinu obeshrabrenih radnika. U slučaju mladih osoba, obeshrabrenost pri pronalasku prilika za zapošljavanje može rezultirati odlukama o odgađanju ulaska na tržište rada, dok kod starijih osoba dovodi do povlačenja s tržišta rada i umirovljenja. Naime, starije osobe se suočavaju s većim preprekama prilikom ponovnog ulaska na tržište rada, kao i većem smanjenju nadnice, dok situacija smanjene potražnje za radom otežava poziciju mladih osoba bez odgovarajućeg iskustva. Situacija je posebno otežavajuća i za nekvalificirane radnike i žene. Poslodavci su više skloni otpuštanju nekvalificiranih radnika obzirom da oni u najvećem broju slučajeva imaju fleksibilne radne sporazume. Imigranti su također u najvećem broju slučajeva prvi koji će biti otpušteni u slučaju krize obzirom da su najčešće zaposleni u najosjetljivijim sektorima, poput građevinarstva, turizma te posjeduju privremene ugovore o radu.

³¹ *Inequality Matters, Report of the World Social Situation 2013*, United Nations, New York, 2013. str. 65

6.1. Mladi i neravnopravnosti na tržištu rada

Izgledi na tržištu rada za mlade ljude pogoršali su se u skoro svakom dijelu svijeta. Globalna stopa nezaposlenosti mladih porasla je s 11,6% 2007. godine, 12,9% 2012. godine na 13,1% 2013. godine. Najveći porast dogodio se u regiji Bliskog istoka koja bilježi najveću stopu nezaposlenosti mladih od 27,2% 2013. godine. No upravo su razvijena gospodarstva uključujući Europsku Uniju ta koja bilježe najveći porast zabilježene stope nezaposlenih mladih u razdoblju 2007.-12. godine, te je ona 2013. godine iznosila 18,3% mlade radne snage.

Slika 9. Globalna nezaposlenost mladih 2007. – 2013. (%)

Izvor : ILO, Trends econometric models, 2013.

Ukupno, 74,5 milijuna mladih osoba u dobi od 15-24 godine bilo je nezaposleno prethodne godine, što je povećanje od 700.000 u odnosu na 2012 godinu.

Mlade osobe nakon što izgube zaštitu koju uživaju kao djeca, uglavnom još nisu prihvaćene kao odrasle osobe, te se suočavaju sa strukturnim i kulturalnim preprekama koje onemogućuju njihovu ravnopravnu participaciju u gospodarskom, društvenom i političkom životu. Na taj se način stvaraju rizici koji dovode do dugoročne nejednakosti. U mnogim društvima udio mlade populacije neprestano raste, te su oni u alarmantno nepovoljnom položaju u smislu relativnih prihoda, nezaposlenosti, siromaštva te deficita dostojanstva koji upućuje na neizvjesnu budućnost. Mnogi od tih problema dodatno su pogoršani financijskom i ekonomskom krizom pa mladi danas predstavljaju generaciju vrlo teško pogođenu negativnim gospodarskim kretanjima. Osim toga, mladi pojedinci su vrlo osjetljivi na zdravstvene rizike i štetno

ponašanje i vrlo često nemaju adekvatan pristup znanju o vezama, reproduktivnom zdravlju, seksualnosti i mentalnom zdravlju.

Jedna od glavnih briga kojom se suočavaju mnoge zemlje jest pitanje na koji način integrirati mlade pojedince u formalno tržište rada te promicati ravnopravne mogućnosti za zapošljavanje. Čak i u „boljim“ vremenima mladi su doživljavali izazove pri pristupu tržištu rada i zadržavanju radnog mjesta. Sigurna i redovna zapošljavanja s pripadajućim beneficijama kao što su mirovine i socijalna sigurnost, jednostavno više nisu dostupna za nove sudionike današnjeg tržišta rada, pa su mladi nerijetko prisiljeni prihvaćati privremene poslove ili poslove na nepuno radno vrijeme, često na razinama ispod njihovih kvalifikacija. U zemljama u razvoju, gdje obitava gotovo 90% svjetske populacije mladih, neformalni rad s niskim prihodima je sve učestaliji, s iznimkom rijetkih zemalja koje su kroz proaktivnu javnu politiku uspješno pružile potporu mladim pojedincima u pronalaženju formalnih zaposlenja. U Europskoj Uniji 17 % mladih radnika zaposleno je u neformalnim poslovima, u odnosu na 7% radnika u dobi od 25 do 54 godine. Između druge polovice 2008. i 2011. godine Irska je zabilježila porast od 20,7% zaposlenih mladih osoba u poslovima na nepuno radno vrijeme, dok je u Španjolskoj zabilježen porast od 11,8% u istom razdoblju³². Takvi poslovi mogu pomoći mladima da se integriraju na tržište rada te osigurati kratkoročnu korist, no dugoročno dovode to trajno nesigurne pozicije na tržištu rada.

Nezaposlenost je osobito težak problem za mlade. Iako postoji razlika, stope nezaposlenosti mladih značajno je viša, često i duplo ili troduplo viša od nezaposlenosti odraslih osoba i to gotovo svim zemljopisnim regijama. Procjenjuje se da je 74.5 milijuna mladih u dobi od 15 do 24 godine bilo bez zaposlenja 2013. godine, što je skoro milijun više u odnosu na godinu prije. Stopa nezaposlenosti mladih doseže globalnih 13,1% pa je gotovo tri puta više od stope nezaposlenosti odraslih³³.

³² *Inequality Matters, Report of the World Social Situation 2013*, United Nations, New York, 2013. str. 79.

³³ *Global Employment Trends 2014: Risk of a jobless recovery?*, International Labour Office, Geneva: ILO, 2014, str. 11

Tablica 6. Globalna nezaposlenost mladih (15 - 24), odraslih (25+) i ukupna nezaposlenost 2007. - 2013.

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Youth unemployment (millions)	69.9	70.4	75.6	74.0	72.6	72.9	73.4
Adult unemployment (millions)	99.8	104.4	120.7	120.0	119.7	122.5	128.1
Total unemployment (millions)	169.7	174.8	196.4	194.0	192.3	195.4	201.5
Youth unemployment rate (%)	11.5	11.7	12.7	12.5	12.3	12.4	12.6
Adult unemployment rate (%)	4.0	4.1	4.6	4.5	4.5	4.5	4.6
Total unemployment rate (%)	5.4	5.5	6.1	6.0	5.9	5.9	6.0

Izvor : International Labour Organization (2013b), Annex A, Table A1.

Zbog svoje dobi imaju manje iskustva, manje poznanstava i manje informacija i znanja o poslovima koje traže, pa su tako u nepovoljnijem položaju prilikom nalaženja novog zaposlenja. Poteškoće mladih ljudi s kojima se susreću prilikom prelaska iz obrazovnog procesa na tržište rada, ometa njihovu sposobnost osamostaljenja i osnivanja obitelji. Danas je već otprilike 6,4 milijuna mladih diljem svijeta obeshrabreno odustalo u potrazi za radnim mjestima, ili su nastavili obrazovni tijek u nadi završetka krize tržišta rada. U zemljama članicama OECD-a, svaka šesta mlada osoba nije zaposlena, niti je u potrazi za zaposlenjem. Stoga ne iznenađuje činjenica da je siromaštvo mladih osoba u porastu u 19 zemalja članica OECD-a. U Estoniji, Španjolskoj i Turskoj dodatnih je 5% mladih osoba palo pod liniju siromaštva između 2007. i 2010. godine. Udio siromašne mlade populacije smanjio se jedino u Njemačkoj³⁴. Takvi izazovi rezultiraju značajnom razinom siromaštva mladih osoba, pa čak i u razvijenim dijelovima svijeta. U zemljama za koje postoje dostupni podaci, mladi predstavljaju 23,5% ukupne siromašne radne snage. U Africi podaci iz 24 zemlje svjedoče kako 49% mladih radnika živi s manje od 1,25\$ dnevno, a 73\$ s manje od 2\$ dnevno. Još

³⁴ *Inequality Matters, Report of the World Social Situation 2013*, United Nations, New York, 2013. str. 73

jedna studija provedena na 22 afričkih zemalja pokazuje kako 41% mlade radne snage nije imala minimalan pristup hrani³⁵.

6.2. Osobe starije dobi

Iako su mnoge starije osobe diljem svijeta u mogućnosti sudjelovati u svim aspektima društva i održavati određeni životni standard kroz mirovine ili obiteljsku podršku, značajan udio starije populacije u razvijenim i manje zemljama suočava se sa sve većom razinom siromaštva, lošim zdravljem i socijalnom isključenosti. Stopa siromaštva među starijim osobama varira značajno među zemljama, a podaci nažalost nisu uvijek raspoloživi. No općenito, bez odgovarajuće socijalne sigurnosti životni standard starijih osoba niži je od prosjeka. Djelomično i zbog toga što veliki udio starije populacije živi u ruralnim područjima, gdje je siromaštvo učestalije. U zemljama s visokim dohotkom, oko 75% osoba starijih od 65 godina prima neki vrstu financijske pomoći u obliku mirovine, dok taj udio u nerazvijenim zemljama iznosi tek 20%³⁶.

Standardni mirovinski sustavi pokrivaju radnike u formalnom sektoru, dok je vrlo velik udio stanovništva u starijoj radnoj dobi zemalja s niskim dohotkom zaposlen u neformalnom sektoru. Tamo gdje sustavi za socijalno i mirovinsko osiguranje i postoje, žene su u nepovoljnijem položaju u odnosu na starije muškarce po pogledu razine mirovine i drugih koristi. U većini manje razvijenih zemalja žene rjeđe rade u poslovima formalnog sektora gdje su pokrivenosti mirovinama veće. Osim toga, žene u prosjeku zarađuju niže plaće i često provode manje vremena na tržištu rada. Neke zemlje u razvoju uspostavile su i nastoje širiti programe socijalne zaštite koji uključuju doprinose i mirovine, kako bi osigurali minimalnu razinu dohotka ugroženim pojedincima. Takvi sustavi mogu biti vrlo učinkoviti u smanjenju siromaštva i nejednakosti, osobito među starijim pripadnicima marginaliziranih i ugroženih skupina. Univerzalni mirovinski sustavi vrlo su važni, ne samo kao pitanje socijalne pravde, nego zato što se starije osobe susreću s mnoštvom izazova prilikom zapošljavanja. U mnogim zemljama starije osobe imaju niži socijalni status i suočeni su s dobnom diskriminacijom prilikom zapošljavanja kao i visokom stopom dugotrajne nezaposlenosti. Otprilike 44 % starijih radnika u SAD-u je bilo dugotrajno nezaposleno (više od 12 mjeseci) , u odnosu na 21 posto mladih u dobi od 20 do 24 godine.

³⁵ *Inequality Matters, Report of the World Social Situation 2013*, United Nations, New York, 2013. str. 80.

³⁶ *Ibid.* str 84.

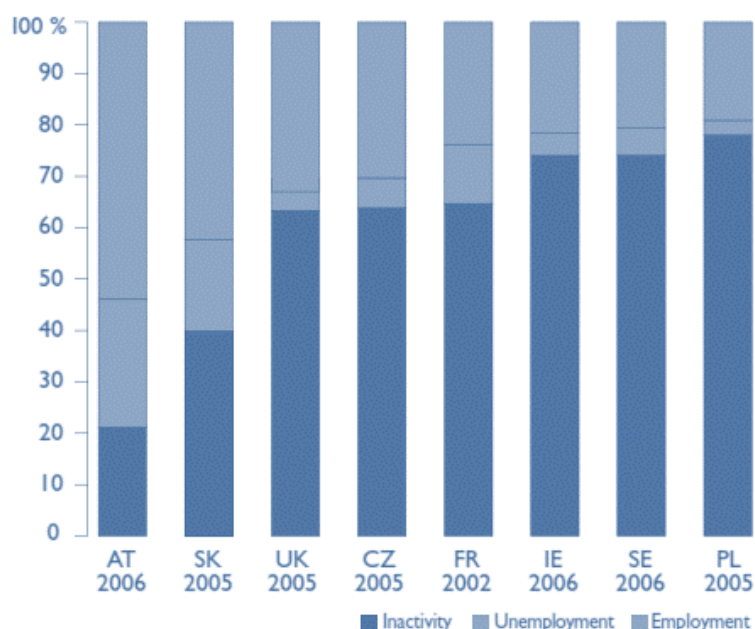
6.3. Isključenost osoba sa invaliditetom

Osobe s invaliditetom su u nepovoljnijem položaju u odnosu na opće stanovništvo obzirom na nekoliko dimenzija društvenog i ekonomskog blagostanja. Ovaj nedostatak rezultat je fizičkih i institucionalnih prepreka, diskriminacije i isključenosti. No takva vrsta isključivanja ima svoje troškove. Isključujući osobe sa invaliditetom iz društva, nameće se trošak ne samo u vrijednosti njihove izgubljene potencijalne produktivnosti, već i trošak pružanja financijskih potpora kroz različite socijalne programe i pomoći. Jedna studija koja uključuje deset Azijskih i Afričkih zemalja procjenjuje da bi takva vrsta isključenja zemlje mogla koštati između 1 i 7 % BDP-a (Buckup, 2009).

Invaliditet je učestaliji među ženama i starijim osobama, te u siromašnijim kućanstvima. Provedena studija koja je obuhvatila 15 zemalja u razvoju pokazuje kako je gospodarska situacija kućanstva s najmanje jednom osobom s posebnim potrebama lošija od kućanstava bez osobe s invaliditetom. U 10 od 15 zemalja kućanstva s barem jednim članom s invaliditetom imala su značajno niže prihode. Procjenjuje se da oko 20% najsiromašnijeg udjela svjetske populacije živi sa poteškoćama u razvoju ili nekim oblikom invaliditeta. U isto vrijeme, osobe sa invaliditetom obilježava veća vjerojatnost da će živjeti u siromaštvu od osoba bez invaliditeta. Podaci iz 59 zemalja obuhvaćenih istraživanjem Svjetske zdravstvene organizacije³⁷ pokazuju kako u zemljama s nižim prihodima 22,4% osoba s invaliditetom čini najsiromašniju populaciju, u usporedbi sa 13,3% koje pripadaju bogatoj populaciji. U prosjeku u svim zemljama OECD-a prihodi osoba s invaliditetom 12% su niži od državnog prosjeka, a čak 20 do 30% niži u pojedinim zemljama.

³⁷ WHO World Health Survey (2002-2004)

Slika 10. Status osoba sa invaliditetom na tržištu rada (odabrane zemlje)

Izvor: *The Labour Market Situation of People with Disabilities in EU25, European Centre, Policy Brief 2008.*

Slika 10. prikazuje raspodjelu osoba sa invaliditetom na tržištu rada u zemljama Europske Unije za koje su podaci o zaposlenosti, nezaposlenosti i neaktivnom statusu bili dostupni. Uočavamo vrlo niske stope zaposlenosti i relativno visoke stope nezaposlenosti ili neaktivnosti osoba sa invaliditetom. U Austriji 21% osoba sa invaliditetom neaktivno je na tržištu rada, a u Velikoj Britaniji, Češkoj, Francuskoj, Irskoj i Švedskoj taj postotak viši je čak od 70%. Udio nezaposlenosti u tim zemljama kreće se oko 5%, dok u Austriji primjećujemo udio nezaposlenosti iznad 20% uz relativno niži udio neaktivnih osoba sa invaliditetom.

Osobe s invaliditetom imaju značajno niže stope zaposlenosti u usporedbi s osobama bez invaliditeta. Prema Svjetskom izvješću o invaliditetu 2011.³⁸ koje je obuhvatilo 51 zemlju u istraživanju, žene sa invaliditetom će 10,3% manje vjerojatno pronaći zaposlenje od žena bez invaliditeta, dok taj postotak za mušku populaciju iznosi 12,1%. Ne samo da je manje vjerojatno da će pojedinci s invaliditetom pronaći zaposlenje, nego su još manje šanse u pronalasku pristojnog zaposlenja. Vrlo je vjerojatno da će tako zaposleni pojedinci biti potplaćeni i raditi na nesigurnijim radnim mjestima.

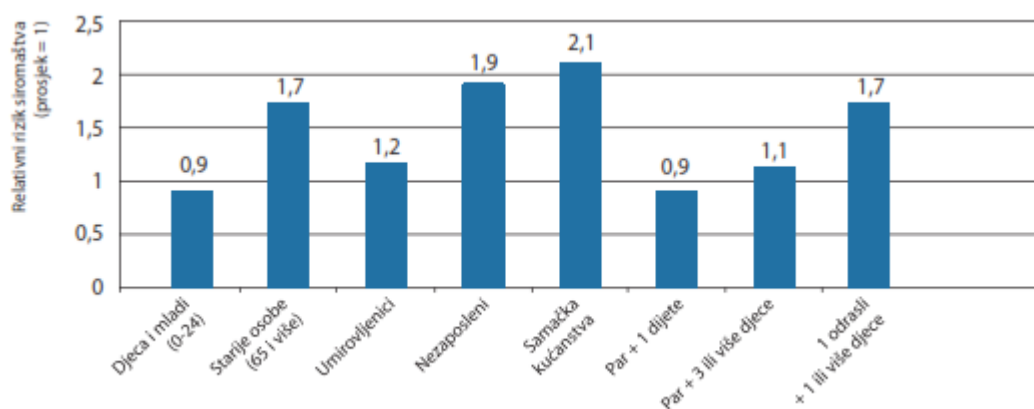
³⁸ *The World Report on Disability 2011*, WHO and World Bank, 2011

7. Skupine izložene riziku od socijalnog isključivanja na hrvatskom tržištu rada

Obzirom da koncept socijalne isključenosti postaje ključan u društvenim znanostima, sve se učestalije pojavljuje u stručnim publikacijama te ulazi u znanstveni i politički govor. Izraz socijalne isključenosti najčešće se koristi pri opisivanju položaja nekih društvenih skupina, kao što su siromašni, nezaposleni, mladi ili Romi. Socijalna isključenost tako se uglavnom dovodi u vezu s pojmovima siromaštva, nezaposlenosti i nejednakosti odnosno diskriminacije. No namjera koncepta socijalne isključenosti jest prije svega upozoriti na problem socijalne participacije, kada pojedinci ili skupine više ne sudjeluju u ključnim procesima društva i smanjuju svoje društvene kontakte³⁹. Pa se tako pojmom socijalne isključenosti obuhvaća više nego pojmom siromaštva. Siromaštvo se uglavnom svodi na oskudicu materijalnih ili novčanih sredstava. Nasuprot siromaštvu, isključenost podrazumijeva više od nedostatka novca ili materijalnih dobara. Ona osim ekonomske, uključuje socijalnu, kulturnu i političku dimenziju.

Smatra se da nezaposleni pojedinci umanjuju ne samo svoje prihode već i mreže socijalnih odnosa, a time i integraciju u društvo. Pojam socijalne isključenosti ima namjeru objediniti posljedice gubitka i „nestajanja rada“. Hrvatska već duže vrijeme ima visoke stope registrirane i anketne nezaposlenosti. Ono što problem dodatno otežava jest dugotrajna nezaposlenost koja pogađa više od polovice nezaposlenih. Ona u pravilu dovodi do slabljenja radnih i profesionalnih vještina, otežanog zapošljavanja, financijskih problema i do povlačenja radne snage sa tržišta rada.

Slika 11. Relativan rizik od siromaštva za određene skupine (2003.)

Izvor : Siromaštvo, nezaposlenost i socijalna isključenost, Program Ujedinjenih naroda za razvoj, UNDP Hrvatska, Zagreb, 2006. str.18.

³⁹ Siromaštvo, nezaposlenost i socijalna isključenost, Program Ujedinjenih naroda za razvoj, UNDP Hrvatska, Zagreb, 2006. str.18.

Grupe koje u Hrvatskoj imaju najveći rizik siromaštva jesu starije osobe, umirovljenici, nezaposlene osobe, osobe s nižim stupnjevima obrazovanja, jednočlana kućanstva i jednoroditeljske obitelji. Siromaštvo je u Hrvatskoj većinom vezano uz starija i samačka kućanstva. Takav profil i struktura siromaštva potvrđuje kako su pojedinci ekonomski neaktivni, nezaposleni ili primaju niske plaće. Također su socijalni transferi, mirovine i druga socijalna davanja, sve veći udio u strukturi dohotka siromašnih. Bogatiji slojevi stanovništva svoj dohodak većinom ostvaruju na tržištu rada kroz plaće, dohodak od samostalnog rada i imovinu, dok se najsiromašniji uvelike oslanjaju na državne socijalne transfere. Također valja spomenuti i angažman u sivoj ekonomiji koji mnogim nezaposlenim osobama pomaže kako bi izbjegli stanje siromaštva i materijalnu oskudicu. Neka istraživanja sugeriraju kako sudjelovanje u aktivnostima neslužbenog gospodarstva sprječava pojavu krajnjeg siromaštva i djeluje kao socijalni amortizer. Prema nekim procjenama prihodi iz sive ekonomije sudjeluju s 6% u strukturi dohotka siromašnih, dok u dohotku ne siromašnih oni čine oko 20%⁴⁰.

Zbog nedostataka istraživanja koja procjenjuju sam pojam socijalne uključenosti te proces zapadanja u njega, još uvijek je teško procijeniti broj i vrstu strukturalno isključenih u Hrvatskoj. No ipak, smatra se da je jedan od pet stanovnika Hrvatske isključen ili u riziku isključenja. Prema istraživanju UNDP-a⁴¹ 11,5% radno sposobnog stanovništva smatra se zaklutim u pogledu dohotka, zapošljavanja i društveno kulturalne participacije. Nedavno provedeno istraživanje Svjetske banke⁴² donosi podatke o 11% siromašnih i još 10% stanovništva u riziku od siromaštva sa potrošnjom nižom od 25% iznad razine granice siromaštva. U nastavku poglavlja donosimo pregled skupina koje se suočavaju sa sustavnim rizikom od socijalne isključenosti.

⁴⁰ Karajić, N. (2002.) *Siromaštvo i neslužbeno gospodarstvo u Hrvatskoj – kvalitativni aspekti*, Financijska teorija i praksa, God. 26, br. 1, 2002., str. 273-299.

⁴¹ UNDP (2006b.). "Istraživanje o socijalnoj isključenosti u Hrvatskoj: Skupine s povećanim rizikom od socijalne isključenosti - fokus grupe".

UNDP, Zagreb, Hrvatska.

⁴² Prema podacima ankete o potrošnji kućanstva za godinu 2004, Svjetska banka, 2006.

7.1. Nacionalne manjine

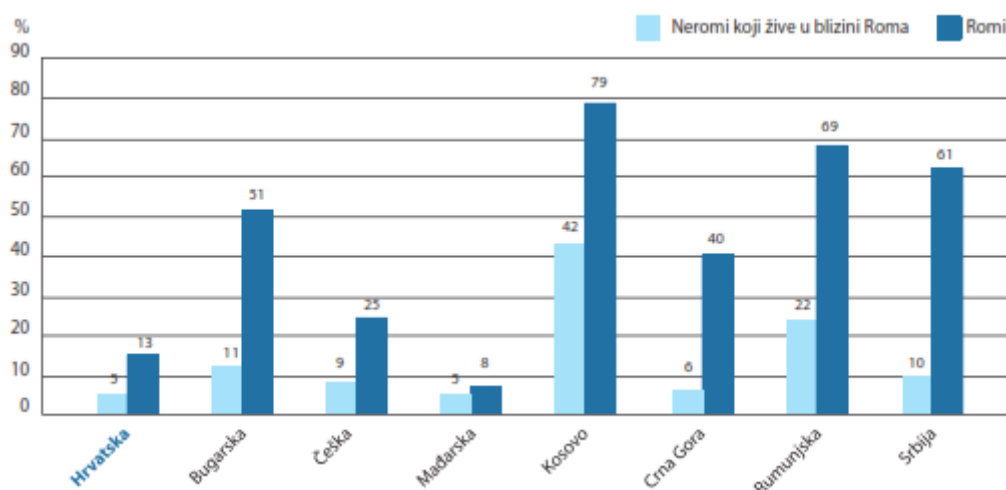
Jedno od ključnih političkih pitanja proteklih godina jest pitanje zaštite manjinskih prava u Hrvatskoj. Dosljedan sustav manjinske zaštite stvoren je tek 2002. godine, kao preduvjet za pristupanje Ugovoru o stabilizaciji i pridruživanju Hrvatske EU, usvajanjem Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina⁴³. Ustavni zakon utemeljen je na pravu na parlamentarnu zastupljenost predstavnika manjina na nacionalnoj razini, pravu na razmjernu zastupljenost pripadnika nacionalnih manjina u predstavničkim i izvršnim tijelima lokalne samouprave u kojima manjine čine više od 15 % stanovništva, te na pravu na manjinsku samoupravu. U hrvatskom Saboru trenutno postoji osam predstavnika manjina, dok je lokalno vijeće za nacionalne manjine uspostavljeno kao savjetodavno tijelo za lokalnu i regionalnu upravu. Iako takvi rezultati ohrabruju, lokalna vijeća i dalje se bore za priznanje kao punopravne institucionalne partnere.

Manjinske skupine češće se suočavaju s rizicima socijalnog isključivanja. To vrijedi i za manjinske etničke skupine. Socijalna isključenost ponajviše prijeti srpskoj i romskoj nacionalnoj manjini. Napredak je uočljiv no i dalje su ključna područja Ustavnog zakona ona u kojima nedostaje sustavne brige o zapošljavanju manjina i odredbe koje umanjuju diskriminaciju. Istraživanja pokazuju kako formalna zaštita manjinskih prava ne predstavlja temeljni problem, već su ključna pitanja vezana uz odnos većine prema manjini. Uočljivo je povećanje tolerancije vlasti, javnosti pa i medija prema Srbima i drugim manjinama, dok se takav napredak ne može uočiti promotrimo li isključenost marginaliziranih skupina, pa čak i romsku manjinu. Rome treba izdvojiti kao najizrazitije marginaliziranu populaciju. Iako Hrvatska, u usporedbi s drugim zemljama, nema brojnu romsku zajednicu, njezini pripadnici proživljavaju iskustva isključenosti u gotovo svim područjima društvenog života. Kada je riječ o Romima posebno se naglašavaju kršenja prava i diskriminacija u različitim područjima građanskog, društvenog i političkog života. Također se sve učestalije govori o diskriminaciji Romkinja. Aktivistkinje koje se bore za prava Roma kao nacionalne manjine, govore o višedimenzionalnoj diskriminaciji. Romkinje su diskriminirane u obiteljima kao posljedica čvrstih patrijarhalnih obrazaca ponašanja, diskriminirane su rodno od strane većinskog stanovništva te kao pripadnice nacionalne manjine.

⁴³ Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina NN 155/02, 47/10, 80/10, 93/11

Romi su zasigurno skupina s najvećim rizikom siromaštva u svim društvima u kojima žive. Stope njihova siromaštva katkad mogu biti desetak puta veće nego stope siromaštva ostalog stanovništva. Romsko siromaštvo često ima ekstremno oblik. Čak više od 1/4 Roma nema električnu energiju, dok je udio takvih kućanstava među ukupno siromašnima oko 2 %. Gotovo polovica romskih kućanstava nema stroj za pranje rublja, koji se smatra dijelom minimalno pristojnoga životnog standarda u Hrvatskoj⁴⁴.

Slika 12. Stope siromaštva Roma i ostalog stanovništva u odabranim zemljama 2004⁴⁵.

Izvor : Siromaštvo, nezaposlenost i socijalna isključenost, Program Ujedinjenih naroda za razvoj, UNDP Hrvatska, Zagreb, 2006. str.23.

Prema službenim podacima Romi sudjeluju sa 1% u ukupnom stanovništvu, a u ukupnom broju primatelja socijalne pomoći sudjeluju sa 13,56%⁴⁶. Pravo na besplatno zdravstveno osiguranje imaju djeca do 14 godina sa prijavljenim boravištem na području Hrvatske, odnosno do 18 ukoliko se redovno školuju, te žene za vrijeme trudnoće i nekoliko mjeseci nakon rođenja djeteta. Čini se da većina Roma, koji udovoljava ovim uvjetima, ostvaruje pravo na zdravstvenu zaštitu. No, kad se radi o drugim odraslim osobama brojni su oni koji nemaju zdravstveno osiguranje. U Gradu Zagrebu, 40% odraslih Roma nema zdravstveno osiguranje⁴⁷.

⁴⁴ Siromaštvo, nezaposlenost i socijalna isključenost, Program Ujedinjenih naroda za razvoj, UNDP Hrvatska, Zagreb, 2006. str.23.

⁴⁵ Međunarodna linija siromaštva od 4,3 dolara na dan po osobi, izražena u PPP – paritetu kupovne moći

⁴⁶ UNDP (2006b.). "Istraživanje o socijalnoj isključenosti u Hrvatskoj: Skupine s povećanim rizikom od socijalne isključenosti - fokus grupe". UNDP, Zagreb, Hrvatska.

⁴⁷ Gradski program aktivnosti i mjera za unapređenje stanja prostora i okoliša lokacija naseljenih Romima (2005.), dokument Gradskog zavoda za prostorno uređenje, Grad Zagreb.

Romske udruge, ali i rezultati istraživanja⁴⁸ upozoravaju na nisku životnu dob pripadnika Romske nacionalne manjine. Samo 3% romskog stanovništva iz nacionalnog uzorka bilo je 2001. godine starije od 60 godina. Ovakvi podaci rezultat su loših životnih uvjeta, nedostatka osnovne infrastrukture, skromne ishrane te stalne nesigurnosti. Pripadnici srpske manjinske zajednice uglavnom imaju pravo na temeljno zdravstveno osiguranje. Znatno dio povratničke populacije staračko je stanovništvo, koje ima i pravo na mirovine, zarađene prije rata, a uz mirovinska prava pripada im i pravo na zdravstveno osiguranje. Drugi ostvaruju pravo na osiguranje preko članova obitelji ili na osnovi nezaposlenosti.

Ako promatramo nezaposlenost Roma, čak 80,2% romskih kućanstava nema zaposlenih članova, 16,7% Roma je zaposleno, a 5% prima mirovinu⁴⁹. Zbog nemogućnosti sudjelovanja na tržištu rada, razvijaju se povremene alternative formalnom radu. Međutim, takve vrste poslova ne omogućavaju stalnost prihoda, kao ni zdravstveno i mirovinsko osiguranje, poštovanje i status među drugim članovima zajednice.

7.2. Osobe s intelektualnim poteškoćama

Pretpostavlja se da u Hrvatskoj ima nešto manje od 100.000 osoba s intelektualnim teškoćama, pri čemu se najveći broj odnosi na osobe s blagim intelektualnim teškoćama. Osobe s intelektualnim teškoćama spadaju u skupinu građana koji su u velikoj mjeri diskriminirani, marginalizirani i obespravljeni. Ove se osobe percipira kao nesposobne, ovisne, pa čak i opasne po sebe i zajednicu u kojoj žive. To dakako postaje razlogom njihovog socijalnog isključivanja. Svoja prava ostvaruju kroz izdvojeni sustav takozvanog specijalnog školstva te doživotnim smještajem u ustanovama socijalne skrbi. Prema podacima Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi⁵⁰ na dan 31.12.2004. godine bilo je 78.681 „tjelesno ili mentalno oštećenih osoba“. Od toga broja, njih 6.797 je smješteno u domove socijalne skrbi, dok su 3.052 osobe smještene u 25 državnih domova za „tjelesno ili mentalno oštećenu“ djecu i odrasle. Na smještaju u 15 nedržavnih domova smješteno je 1.416 osoba. Pored toga, još 2.329 osoba se nalazi na smještaju u domovima druge vrste kao što su domovi za starije i nemoćne ili psihički bolesne osobe. Pretpostavka je da je preostalih oko 20.000

⁴⁸ Pokos, N. (2005.) Demografska analiza Roma na temelju statističkih podataka. 42-43. *Kako žive hrvatski Romi?*

⁴⁹ Ibid.

⁵⁰ Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi, *Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u Republici Hrvatskoj u 2004. godini*, www.mzss.hr

osoba s intelektualnim teškoćama pokriveno drugim sustavima koji također obuhvaćaju rezidencijalne oblike smještaja.

Za ostvarivanje prava iz socijalne skrbi nadležni su centri za socijalnu skrb. U sustavu socijalne skrbi osoba može iskoristiti pravo na savjetovanje, pomaganje u prevladavanju posebnih teškoća, pomoć za uzdržavanje, pomoć za podmirenje troškova stanovanja, jednokratnu pomoć, doplatak za pomoć i njegu, pomoć i njegu u kući, osobnu invalidninu, osposobljavanje za samostalan život i rad, skrb izvan vlastite obitelji te druge jednokratne pomoći⁵¹. Novčana prava iz sustava socijalne skrbi utvrđuju se temeljem osnovice za ostvarivanje prava iz socijalne skrbi, koju propisuje Vlada Republike Hrvatske, a ista iznosi 400 HRK. Tako, primjerice, doplatak za pomoć i njegu može iznositi 70% od osnovice tj. 280 HRK dok se najveći iznos odobrava za osobnu invalidninu i iznosi 250% od osnovice tj. 1.000 HRK⁵². Prava iz sustava socijalne skrbi koja se ostvaruju u novcu su možemo reći minimalna budući da je osnovica za ostvarivanje prava iz socijalne skrbi već nekoliko godina nepromijenjena te ne prati porast troškova života.

Kada se govori općenito o osobama s invaliditetom, pristup zapošljavanju imaju sve skupine osim osoba s većim intelektualnim teškoćama. One su najčešće lišene poslovne sposobnost pa samim time ne mogu ostvariti radni odnos. Takve osobe najčešće završavaju u dnevnim centrima u lokalnoj zajednici u kojoj žive, ili u rezidencijalnim institucijama. Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom⁵³ predviđa zaštitnu radionicu kao posebnu ustanovu ili trgovačko društvo koje zapošljavanja najmanje 51% osoba s invaliditetom u odnosu na ukupan broj zaposlenih. No nažalost, ne postoje konkretni podaci o tome koliko je registrirano zaštitnih radionica prema novim propisima. U Hrvatskoj postoji još nekoliko tvrtki koje su nekad bile poduzeća za zapošljavanje osoba s invaliditetom. Jedna od njih je i zagrebački URIHO – Ustanova za rehabilitaciju hendikepiranih osoba profesionalnom rehabilitacijom i zapošljavanjem. Osnivači Ustanove su Grad Zagreb i Hrvatski savez gluhih i nagluhih osoba. U ustanovi je ukupno zaposleno oko 570 radnika od čega preko 52% čine osobe s invaliditetom⁵⁴.

⁵¹ Neumreženi : Lica socijalne isključenosti u Hrvatskoj, Izvješće o društvenom razvoju 2006., Program Ujedinjenih naroda za razvoj UNDP u Hrvatskoj, Zagreb, 2006. str.61.

⁵² Ibid.

⁵³ Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom NN 157/13

⁵⁴ URIHO Zagreb, www.uriho.hr

Iako je krajem 2002. godine donesen Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom, mogućnosti zapošljavanja ovih osoba i dalje gotovo ne postoje. Naime, predviđene mjere u zakonu nisu primjerene njihovim potrebama. Zakon omogućava sufinanciranje dijela plaća za pomaganje u radu, čime osoba mora biti zaposlenik poslodavca. Kada je riječ o osobama s intelektualnim teškoćama, posebno s većim stupnjem invaliditeta, one se ne zapošljavaju na otvorenom tržištu rada, već svoje pravo na rad ostvaruju samo u zaštićenim uvjetima predviđenim Zakonom. Žalosna je činjenica da je rad u zaštićenim uvjetima u nadležnosti sustava socijalne skrbi a ne u nadležnosti sustava gospodarstva i rada, čime se osoba s invaliditetom stavlja u položaj primatelja usluga socijalne skrbi.

7.3. Osobe s tjelesnim invaliditetom

Hrvatska se tek od 2001. kada je donesen Zakon o hrvatskom registru osoba s invaliditetom, suočava s stvarnom veličinom problema socijalne isključenosti osoba s tjelesnim invaliditetom. Po prvi puta istaknut je broj osoba s invaliditetom u Hrvatskoj, s udjelom od 9,68% u odnosu na broj stanovnika u Hrvatskoj ili u brojkama 429.421 osoba. Iako je postotak osoba s invaliditetom u Hrvatskoj identičan onome u ostalim zemljama Europe, osobe s invaliditetom u Hrvatskoj još uvijek nisu društveno integrirane. Ugrožavanje osnovnih ljudskih prava u području obrazovanja, zdravstva, socijalne skrbi, zapošljavanja, stanovanja i javnosti, čini ovu skupinu posebno ranjivom na svim razinama društvenog života. Većina osoba s tjelesnim invaliditetom svoju financijsku situaciju procjenjuje vrlo nepovoljno, iako dvije trećine osoba s invaliditetom živi s obitelji. No ipak su u najlošijoj situaciji osobe s invaliditetom koje žive u ustanovama za odrasle.

Zbog umanjene radne sposobnosti osobe s invaliditetom teško nalaze radno mjesto, što povećava rizik siromaštva i socijalne isključenosti. Samo mali udio njih je zaposleno i ima relativno osiguranu egzistenciju. Nešto manje od 6000 osoba s invaliditetom evidentirano je pri zavodima za zapošljavanje, no mogućnosti zapošljavanja vrlo je nepovoljna. Diskriminacija pri zapošljavanju dijelom je rezultat financijskih izdataka za poslodavca u procesu prilagodbe radne okoline potrebama osoba s invaliditetom, ali je najvećim djelom rezultat prisutnosti negativnih stavova prema njima. Kao i kod ostalih, nezaposlenost kod osoba s invaliditetom može rezultirati stanjem depresije, gubitkom samopouzdanja i niskom razinom samopoštovanja. Mnogi pojedinci tako su u po životnoj dobi u preranim mirovinama,

na socijalnoj pomoći, a ponajviše njih uzdržavaju obitelji. Takvi društveni i obiteljski pritisci osobi s invaliditetom stvaraju osjećaj ugroženog dostojanstva. Obitelj ipak ostaje temeljni oslonac za osobu s tjelesnim invaliditetom, no potrebna je i potpora šire društvene zajednice i države.

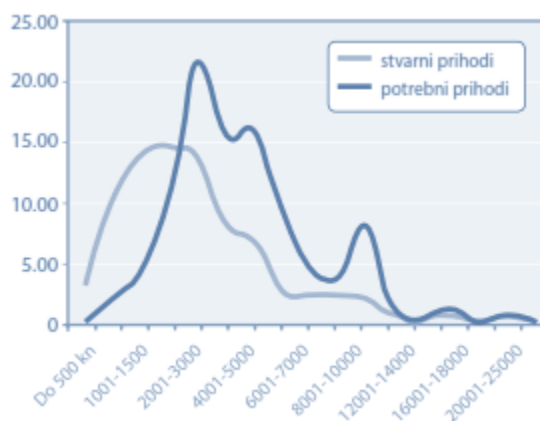
7.4. Starije osobe

U Hrvatskoj je 2006. godine živjelo 890.000 osoba dobne skupine od 65 i više godina. Njihov je udio u ukupnom stanovništvu porastao s 11,8 % u 1991. na 15,7% u 2001. te se očekuje porast na 30 % u 2050⁵⁵. Potvrđeno je mišljenje kako su starije osobe kao skupina u većoj opasnosti od pada u siromaštvo od ostalih. Osobe starije dobi postaju ciljna skupina mjera politike usmjerene ka smanjivanju socijalne isključenosti i siromaštva. Danas prosječna mirovina iznosi oko 42% prosječnog neto osobnog dohotka u Hrvatskoj. Stoga izgledi onih koji ulaze u skupinu od 65 godina i više postaju sve lošiji.

Centri socijalne skrbi, ustanove sa smještajem za pružanje usluga socijalne skrbi i pružatelji usluga socijalne skrbi jesu tri vrste ustanova za socijalnu skrb koje pružaju usluge starijim osobama u Hrvatskoj. Prema Anketi o radnoj snazi (2004.), samo 11.700 starijih osoba ima prihod iz izvora socijalne skrbi. Najrašireniji izvor dohotka kućanstva za starije osobe su razne vrste mirovina no 72,5% kućanstava prima pomoć od članova svojih obitelji. Relativno malen broj kućanstava redovno prima socijalnu pomoć, no primaju razne vrste povremenih naknada, kao što su dodaci na dohodak, pomoć u nabavi drva za grijanje u zimi ili pomoć za njegu bolesnog ili starijeg člana kućanstva. Centri socijalne skrbi su navedeni u 55% slučajeva kao glavni izvor dodatka na dohodak, a lokalne vlasti ove izdatke pokrivaju u 9,5% slučajeva.

⁵⁵ *Neumreženi : Lica socijalne isključenosti u Hrvatskoj*, Izvješće o društvenom razvoju 2006., Program Ujedinjenih naroda za razvoj UNDP u Hrvatskoj, Zagreb, 2006. str.101.

Slika 13. Stvarni i potrebni prihodi kućanstava prema mišljenju osoba starijih od 65 godina.

Izvor: Istraživanje socijalne isključenosti u Hrvatskoj: Kvaliteta života i opasnost od socijalne isključenosti. UNDP, Zagreb, 2006.

Učestalost siromaštva u kućanstvima u kojima žive starije žene je viša nego u kućanstvima sa starijim muškarcima. Primanja do 1.000 HRK ima 8,9% starijih žena i samo 3,4% muškaraca. U drugom dohodovnom razredu (1.000 – 2.000 HRK) nalazi se 35,3% žena i samo 11,8% muškaraca. Na drugom kraju ljestvice, 8,9% muškaraca i 3,8% žena žive u kućanstvima koja zarađuju više od 10.000 HRK. Najveći dio živi u kućanstvima s dva člana no skupina koja pokazuje posebno nizak životni standard su kućanstva sa samo jednim članom. Takvih je kućanstava 244.000, ili 28,9%, a u 80% slučajeva radi se o ženskim kućanstvima. Oko 45,1% kućanstava s jednim članom živi s primanjima do 1.500 HRK mjesečno, a slijedećih 46,7% ima 1.500 do 3.000 HRK. Samo 8,5% ima više od 3.000 HRK⁵⁶. To dokazuje kako u skupini starijih osoba ima i podskupina koje imaju još i veći stupanj rizika od socijalne isključenosti. Čini se da je nedostatak novčanih sredstava najveća prijetnja starijim osobama. Skupina kao cjelina ne čini se izolirana budući da starije osobe često i intenzivno komuniciraju s članovima obitelji i prvim susjedima. Njihovo samovrednovanje nije tako nisko kako bi se moglo činiti u okolnostima u kojima dominiraju vrlo niski prihodi. No podskupinu koja bi mogla zahtijevati posebnu pozornost čine jednočlana kućanstva, posebno ženska.

⁵⁶ Neumreženi : Lica socijalne isključenosti u Hrvatskoj, Izvješće o društvenom razvoju 2006., Program Ujedinjenih naroda za razvoj UNDP u Hrvatskoj, Zagreb, 2006. str.103.

7.5. Beskućnici

U Ustavu Republike Hrvatske ističe se kako je država dužna ostvarivati pravo na dostojan život svim svojim građanima⁵⁷, a posebno treba pomagati osobama s invaliditetom te onima koji su nemoćni, nezaposleni ili nesposobni za rad. No, ostanak ‘bez krova nad glavom’ do sada u Hrvatskoj još nije obuhvaćen niti Zakonom o socijalnoj skrbi niti nekim drugim zakonskim aktima, iako je većina beskućnika evidentirana kao trajni korisnici prava i pomoći u sustavu socijalne skrbi. Ostvarivanje prava iz sustava socijalne skrbi uvjetovano je prijavljenim boravištem u županiji gdje se pomoć traži. Tako su beskućnici koji nemaju uredne dokumente lišeni svih prava te ovise o humanitarnim, crkvenim i nevladinim organizacijama.

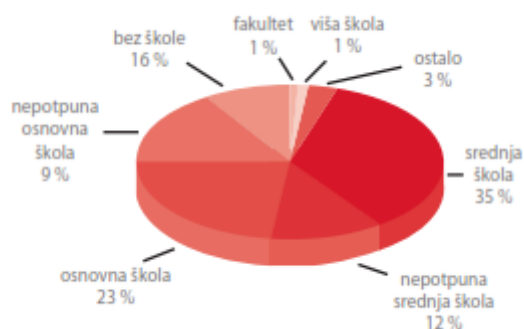
Nažalost, u Hrvatskoj postoje oskudni podaci o beskućnicima. Nadležno Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi prati samo podatke o broju prenoćišta i pučkih kuhinja. Sociodemografska obilježja dostupna su za Prihvatilište za beskućnike Udruge Most iz Splita, gdje su korisnici većinom muškarci, čak 85% iako se radi o bitno mlađoj populaciji, pa je skoro polovina mlađa od 40 godina, a tek 6% ih je starije od 60 godina, te za Prenoćište Grada Zagreba i Crvenog Križa, gdje su beskućnici pretežno muškarci, čak 73% prosječne dobi od 57 godina, samo je 12% ispitanika mlađe od 40 godina, a trećina je između 41 i 50 godina života.

Analiza strukture i stupnja obrazovanja zagrebačkih beskućnika pokazuje da je njihov obrazovni status nešto niži od stupnja obrazovanja prosječne populacije grada Zagreba. U obje populacije dominira srednja stručna sprema koja u prosječnoj populaciji iznosi nešto više od 50%, a u populaciji beskućnika oko 37%. Svaki deseti beskućnik u Zagrebu nema nikakvo obrazovanje. Međutim, o nedovoljnoj obrazovnoj razini govori podatak da i u Splitu i u Zagrebu, skoro četvrtina beskućnika nije završila osnovnu školu⁵⁸.

⁵⁷ „Država štiti materinstvo, djecu i mladež te stvara socijalne, kulturne, odgojne, materijalne i druge uvjete kojima se promiče ostvarivanje prava na dostojan život.“ Ustav RH, članak 62.

⁵⁸ *Neumreženi : Lica socijalne isključenosti u Hrvatskoj*, Izvješće o društvenom razvoju 2006., Program Ujedinjenih naroda za razvoj UNDP u Hrvatskoj, Zagreb, 2006. str. 108

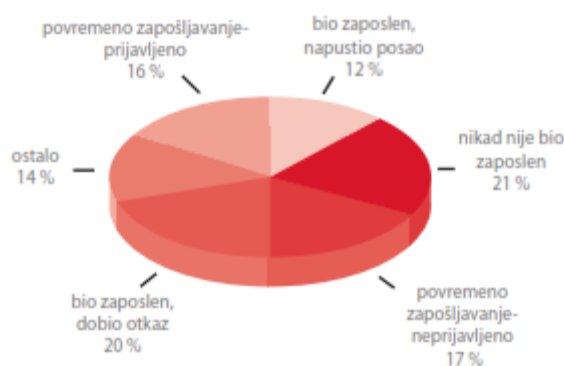
Slika 14. Stupanj obrazovanja beskućnika u gradu Zagrebu 2002. godine

Izvor: Neumreženi : Lica socijalne isključenosti u Hrvatskoj, Izvješće o društvenom razvoju 2006., Program Ujedinjenih naroda za razvoj UNDP u Hrvatskoj, Zagreb, 2006.

Preko polovine beskućnika u Zagrebu je dulje vrijeme van radnog odnosa. Čak polovina ženskih ispitanika iz skupine beskućnika nikada nije bila uključena u radni proces. Više od 20% ispitanika ima utvrđen invaliditet, a njih 13% ima oduzetu poslovnu sposobnost. Postoji potencijalna mogućnost ostvarenja temeljnih prava na temelju godina radnog staža, jer ih petina ima preko 14 evidentiranih godina radnog staža. Nekolicina ispitanih korisnika prihvatilišta povremeno uspijeva dobiti honorarne i slabo plaćene poslove u neformalnoj ekonomiji poput pranja stubišta, čišćenja stanova, fizičkih poslova i slično⁵⁹. No takva vrsta poslova ne pružaju im ni mirovinsko niti zdravstveno osiguranje.

Slika 15. Struktura zaposlenosti beskućnika u gradu Zagrebu 2002. godine

Izvor : Neumreženi : Lica socijalne isključenosti u Hrvatskoj, Izvješće o društvenom razvoju 2006., Program Ujedinjenih naroda za razvoj UNDP u Hrvatskoj, Zagreb, 2006.

⁵⁹ Ibid.

Ljudima koji se nađu u stanju beskućništva potrebna je psihosocijalna podrška te pomoć i podrška za povratak u samostalan i dostojan život. Trenutno se u prihvatilištima osigurava samo ono osnovno, noćenje i prehrana, ali ne postoji stručna pomoć podrške.

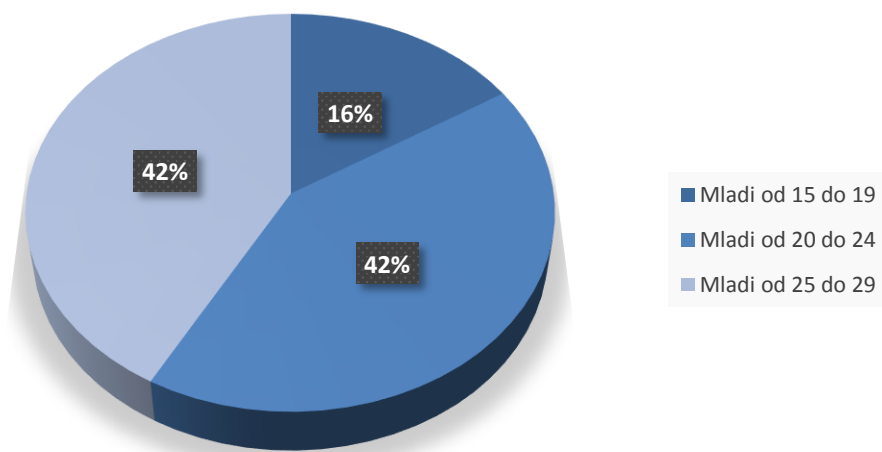
7.6. Mladi

Mladi su općenito u nepovoljnijem društvenom i gospodarskom položaju nego druge dobne skupine jer ne raspolažu imovinom (nekretninama, ušteđevinom, dionicama), teže se zapošljavaju i teže dolaze do stambenog rješenja. Nestabilan položaj mladih na tržištu rada i ispadanje iz obrazovnog sustava jesu dva ključna razloga isključenosti mladih u Hrvatskoj. Zbog neiskustva, te rigidnosti radnog zakonodavstva većina je mladih primorana nakon školovanja čekati na prvo zaposlenje. Prema web portalu MojPosao⁶⁰, 56% sudionika istraživanja o dobnoj diskriminaciji kod zapošljavanja navodi da se često susreće s oglasima za zapošljavanje u kojima se spominje dobna granica, iako je to protivno članku 2. Zakona o radu, kojim je zabranjena izravna ili neizravna diskriminacija na temelju dobi osobe koja traži zaposlenje i osobe koja se zaposli. Isto istraživanje navodi da se 58% ispitanika mlađih od 29 godina uopće ne javi na takve oglase. Krši se i pravo na privatnost, jer poslodavci postavljaju mladima vrlo osobna pitanja prilikom razgovora za posao, a posebice su mlade žene primorane odgovarati na takva pitanja vezana uz planiranje obitelji obzirom da poslodavci izbjegavaju zapošljavanje budućih mladih majki. Neka istraživanja pokazuju da je vjerojatnost zapošljavanja mladih do 24 godine 39,6%, a od 25 do 34 godine 44,4%. I dok je u zemljama Europske unije situacija uglavnom bolja, ipak se prilično razlikuje od zemlje od zemlje, od 10% mladih nezaposlenih u Austriji do 33% u Slovačkoj 2003. godine⁶¹.

⁶⁰http://www.mojposao.net/jseeker_wiki.php?sessionId=6c171570e301d73e8e84d6bf9e155c2d&wikiName=IstrazivanjeDobnaDiskriminacija

⁶¹ *Neumreženi : Lica socijalne isključenosti u Hrvatskoj*, Izvješće o društvenom razvoju 2006., Program Ujedinjenih naroda za razvoj UNDP u Hrvatskoj, Zagreb, 2006. str. 85

Slika 16. Udio mladih osoba u ukupnom broju nezaposlenih mladih 2013. godine

Izrada autora prema podacima : Godišnjak 2013., Hrvatski zavod za zapošljavanje, Zagreb, 2014.

O nepovoljnom položaju mladih na tržištu rada svjedoči i podatak da je stopa nezaposlenosti mladih, u dobi između 15 i 24 godine, u nekim razdobljima bila gotovo dva i pol puta veća od opće stope nezaposlenosti. Udio nezaposlenih mladih osoba u dobi od 15 do 28 godine u ukupnom broju nezaposlenih iznosio je 2012. godine 33,1% a 2013. godine 32,8%.

Tablica 7. Prosječan broj nezaposlenih mladih osoba u dobi od 15 do 28 godina u 2012. i 2013. godini

DOB	2012.		2013.	
	Broj	%	Broj	%
Od 15 do 19	17.186	5,3	18.140	5,3
Od 20 do 24	44.877	13,8	47.619	13,8
Od 25 do 29	45.445	14,00	47.441	13,7
Ukupno	107.508	33,1	113.200	32,8

Izrada autora prema podacima : Godišnjak 2013., Hrvatski zavod za zapošljavanje, Zagreb, 2014.

Međutim, nezaposlenost mladih nije nužno povezana sa siromaštvom ili socijalnom izolacijom. Razlog je u tome što velik dio mladih bez zaposlenja živi s roditeljima ili drugim članovima obitelji, koji snose ili s njima dijele nužne životne troškove. Zahvaljujući visokom stupnju obiteljske solidarnosti i dugotrajnoj pomoći roditelja, najveći dio mladih nije prepušten sam sebi, što uvelike ublažava socijalne rizike. U rizičnoj su situaciji mladi s

invaliditetom i oni koji nemaju obiteljsku potporu. U procesu osamostaljivanja i uključivanja u društvo, mladi s invaliditetom suočavaju se s brojnim ograničenjima i zaprekama. Uz one koje im nameće sama bolest ili invaliditet, postoje zapreke u obliku predrasuda, neznanja okoline, zastarjelih modela zbrinjavanja, neodgovarajućeg odnosa obitelji. Treba istaknuti i brojne fizičke zapreke koje onemogućuju pristup i sudjelovanje u različitim društvenim aktivnostima.

U proračunu za 2006. godinu, na poziciji Ministarstva obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti, na politiku prema mladima ide oko 11 milijuna HRK što se udrugama mladih čini kao veliki uspjeh. No kad se promotri proračun cijelog Ministarstva koji iznosi oko 6,6 milijardi HRK, od čega čak 4 milijarde HRK ide na branitelje, onda se iznos od 11 milijuna HRK i ne čini tako velik.

8. Analiza socijalne potpore najugroženijima u Hrvatskoj

Često se intuitivno povezuje socijalnu isključenost s uobičajenim slikama siromašnih, izbjeglih ili nezaposlenih. Premda je to zaista tako, konceptom isključenosti može se opisati mnogo više građana koji su često izvan dohvata televizijskih kamera i skriveni od naših pogleda. U prosječnom je društvu oko 10-20 % građana socijalno isključeno. Ljudska bića definiraju svoj životni status kroz pripadanje, interakciju s drugima i aktivno sudjelovanje u zajednici i društvu. Diskriminacija na osnovi rase, religije, etničke pripadnosti ili drugih razlika, kao i predrasude, nepravda ili jednostavno zapuštanje, krše osnovna ljudska prava pojedinaca da budu produktivni članovi svoje zajednice i razviju osjećaj vlastite vrijednosti, ponosa i potpune sreće, znajući da su cijenjeni. Ako je odbacivanje i diskriminacija nekoga tko je različit i ne uklapa se u opći obrazac, dio prirode ljudskih bića, onda je način na koji reagiramo na takve tendencije najvažniji test zaista zrelog, otvorenog i demokratskog društva.

Jeli hrvatsko društvo dovoljno demokratizirano u pogledu najugroženijih stanovnika ostavljam Vama na procjenu. Vrlo je teško prihvatiti činjenicu da među nama boravi 10-20% pojedinaca koji ne uživaju osnovne ljudske potrebe.

U nastavku rada slijedi analiza socijalne potpore najugroženijim dijelom stanovništva u Hrvatskoj. Nezaposleni pojedinci, egzistencijalno ugroženi te pojedinci s posebnim poteškoćama u fokusu su ovog poglavlja. Podaci su prikupljeni i analizirani kroz javno dostupna izvješća o radu pojedinih nadležnih institucija koje djeluju u pravcu osiguranja dostojanstvenog života najugroženijim pojedincima. Iako nažalost u Hrvatskoj detaljniji podaci nisu dostupni, dana je slika hrvatskog sustava socijalne potpore kroz institucije Ministarstva socijalne politike i mladih, Hrvatskog Crvenog križa te Hrvatskog Zavoda za zapošljavanje.

8.1. Aktivna politika zapošljavanja

Mjere aktivne politike zapošljavanja u nadležnosti Hrvatskoga zavoda za zapošljavanje realizirane su unutar Nacionalnog plana za poticanje zapošljavanja, Nacionalnog programa za Rome te programa za poticanje zapošljavanja financiranih iz sredstava EU fondova ili jedinica lokalne uprave. Mjere aktivne politike unutar Nacionalnoga plana za poticanje zapošljavanja za 2011. i 2012. godinu usklađene su s europskim strategijama u području poticanja zapošljavanja, te su usmjerene prema sufinanciranju zapošljavanja nezaposlenih, sufinanciranju usavršavanja uz zapošljavanje radi zadržavanja radnog mjesta, financiranju

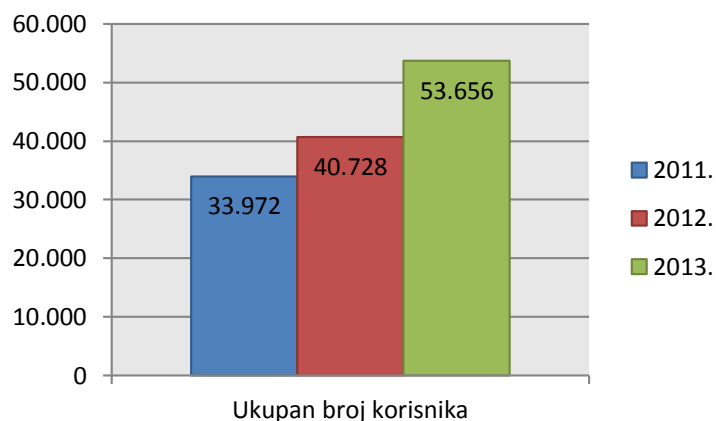
obrazovanja nezaposlenih osoba za potrebe tržišta rada i stručnog osposobljavanja za rad bez zasnivanja radnog odnosa te sufinanciranju i financiranju zapošljavanja u programima javnih radova. Odlukom Vlade Republike Hrvatske primjena Nacionalnog plana za poticanje zapošljavanja za 2011. i 2012. godinu produžena je do 31. prosinca 2013. godine.

Intervencije aktivne politike zapošljavanja razvrstane su i usmjerene prema specifičnim ciljanim skupinama nezaposlenih osoba te zaposlenih osoba kojima prijeti gubitak radnih mjesta. Mjere se ponajviše odnose na mlade osobe do 29 godina, dugotrajno nezaposlene osobe, osobe starije od 50 godina, osobe s invaliditetom, posebne skupine nezaposlenih kao što su samohrani roditelji, mlade osobe koje su izašle iz sustava skrbi domova za djecu, žrtve obiteljskog nasilja, hrvatski branitelji, roditelji četvero i više malodobne djece, roditelji djece s posebnim potrebama, azilanti, liječeni ovisnici i druge skupine nezaposlenih kojima prijeti socijalna isključenost i trajna nezaposlenost, zatim na pripadnike romske nacionalne manjine, te na poslodavce u teškoćama s ciljem očuvanja radnih mjesta.

U fokusu mjera aktivne politike zapošljavanja u 2013. godini bile su mlade osobe do 29 godina života, osobito nakon 1. srpnja kada je Republika Hrvatska postala punopravna članica Europske unije te započela provedbu aktivnosti u sklopu Garancije za mlade. Paket mjera namijenjen mladim osobama u srpnju 2013. godine dodatno je proširen za 11 mjera koje su usmjerene na podizanje kompetencija i pripremu mladih za zapošljavanje, a posebice jačanje i uključivanje mladih u poduzetništvo te razvoj organizacija civilnog društva kao sve značajnijeg dionika na tržištu rada⁶².

⁶² *Godišnjak 2011.*, Hrvatski Zavod za zapošljavanje, Zagreb, 2012., str.35.

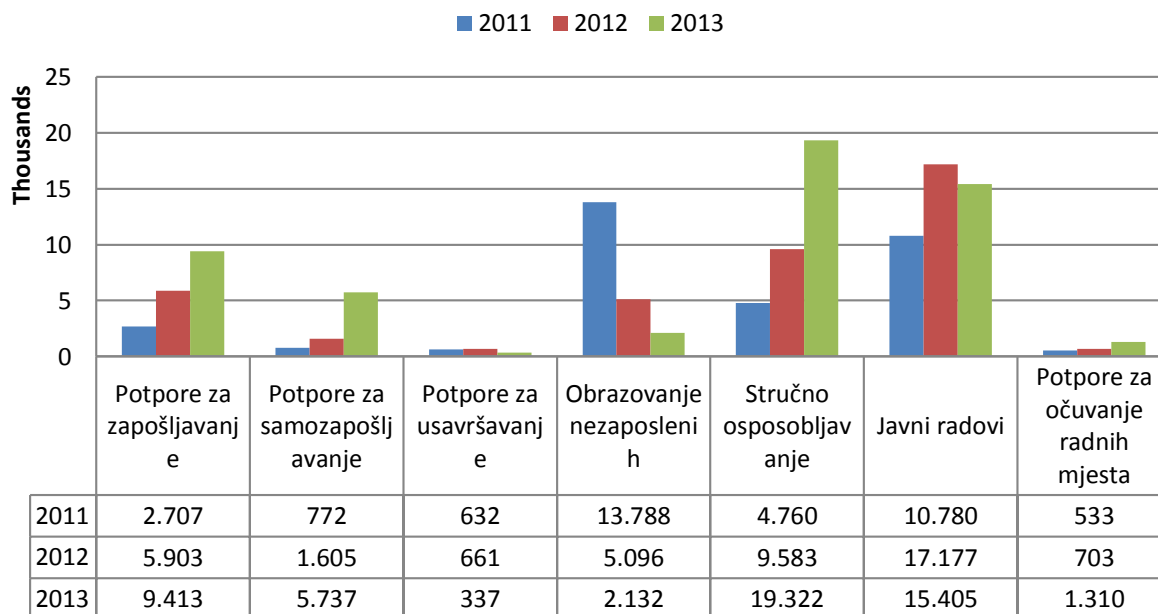
Grafikon 1. Ukupan broj korisnika mjera aktivne politike zapošljavanja 2011., 2012. i 2013. godine

Izrada autora prema podacima: Godišnjak 2011., Hrvatski Zavod za zapošljavanje, Zagreb, 2012.; Godišnjak 2012., Hrvatski Zavod za zapošljavanje, Zagreb, 2013.; Godišnjak 2013., Hrvatski Zavod za zapošljavanje, Zagreb, 2014.

U 2011. godini mjerama iz Nacionalnog plana za poticanje zapošljavanja ukupno su obuhvaćene 33.972 osobe, 2012. godine obuhvaćeno je ukupno 40.728 korisnika, pri čemu je 28.085 osoba novo uključeno tijekom godine, a 2013. godine obuhvaćeno je ukupno 53.656 korisnika, pri čemu je bilo 10.829 aktivnih sudionika iz prethodne godine, dok je 42.827 korisnika novo uključeno tijekom godine. U usporedbi s 2012. godinom povećao se broj novo uključenih korisnika mjera za 48,7%, a istodobno i broj ukupnih korisnika za 29,1%.

Grafikon 2. Ukupni korisnici prema vrstama intervencija 2011., 2012. i 2013. godine

Izrada autora prema podacima: Godišnjak 2011., Hrvatski Zavod za zapošljavanje, Zagreb, 2012.; Godišnjak 2012., Hrvatski Zavod za zapošljavanje, Zagreb, 2013.; Godišnjak 2013., Hrvatski Zavod za zapošljavanje, Zagreb, 2014.

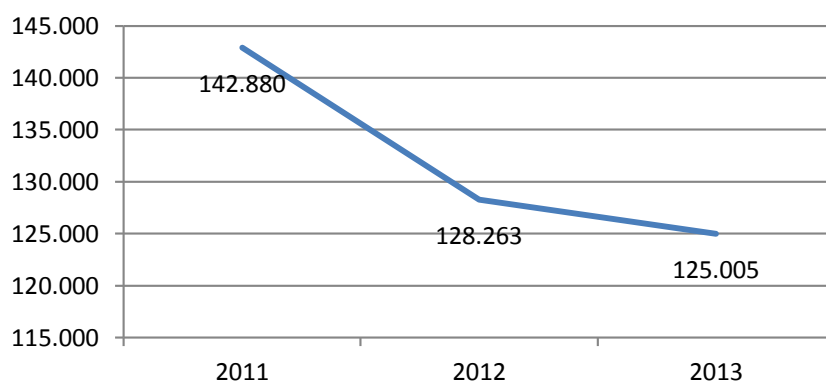
Uspoređujući podatke trogodišnjeg razdoblja, najveći relativni porast zabilježen je kod potpora za samozapošljavanje (7,4 puta), te potpora za stručno osposobljavanje (4 puta). Značajno je povećan i broj korisnika potpora za zapošljavanje (za 247,7%) u razdoblju od 2011. do 2013. godine, a također i broj potpora za očuvanje radnih mjesta (za 145,7%). Broj korisnika potpora za obrazovanje smanjio se u usporedbi sa 2011. godinom za 84,53%.

8.1.1. Ostvarivanje prava nezaposlenih osoba

Prava nezaposlenih osoba, prema odredbama Zakona o posredovanju pri zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti⁶³ jesu pravo na novčanu naknadu, mirovinsko osiguranje, novčanu pomoć i naknadu troškova tijekom obrazovanja i novčanu pomoć za vrijeme stručnog osposobljavanja za rad bez zasnivanja radnog odnosa, te jednokratnu novčanu pomoć i naknadu putnih i selidbenih troškova.

Postupak za ostvarivanje prava za vrijeme nezaposlenosti pokreće se na zahtjev nezaposlene osobe. Pravo na novčanu naknadu nezaposlena osoba stječe pod uvjetom da u trenutku prestanka radnog odnosa ima 9 mjeseci rada u posljednja 24 mjeseca. Visina novčane naknade za prvih 90 dana korištenja iznosi 70%, a za preostalo vrijeme 35% od osnovice⁶⁴.

Grafikon 3. Broj pozitivno riješenih zahtjeva za novčanu naknadu 2011., 2012. i 2013. godine

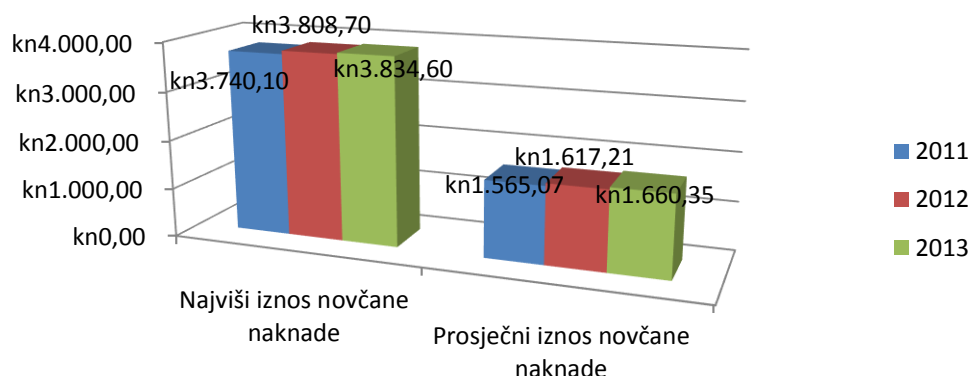
Izrada autora prema podacima: *Godišnjak 2011.*, Hrvatski Zavod za zapošljavanje, Zagreb, 2012.; *Godišnjak 2012.*, Hrvatski Zavod za zapošljavanje, Zagreb, 2013.; *Godišnjak 2013.*, Hrvatski Zavod za zapošljavanje, Zagreb, 2014.

U odnosu na 2011. godinu broj pozitivno riješenih zahtjeva za dodjelu novčane naknade je umanjen za 12,5%.

⁶³ Zakona o posredovanju pri zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti NN 80/08, 94/09, 121/10, 25/12, 118/12, 12/13, 153/13

⁶⁴ *Godišnjak 2011.*, Hrvatski Zavod za zapošljavanje, Zagreb, 2012., str.42.

Grafikon 4. Iznos novčane naknade 2011., 2012. i 2013. godine

Izrada autora prema podacima: Godišnjak 2011., Hrvatski Zavod za zapošljavanje, Zagreb, 2012.; Godišnjak 2012., Hrvatski Zavod za zapošljavanje, Zagreb, 2013.; Godišnjak 2013., Hrvatski Zavod za zapošljavanje, Zagreb, 2014.

Najviši iznosi isplaćene novčane naknade pa i prosječni iznosi isplaćene novčane naknade nisu se značajno mijenjali tijekom promatranog razdoblja. Najviši iznos isplaćene novčane naknade 2011. godine iznosio je 3.740,10 kn a 2013. godine 3.834,60 kn. Prosječni iznos novčane naknade iznosio je 2011. godine 1.565,07 kn, a 2013. godine iznos se blago povećao na 1.660,35 kn.

Tablica 8. Korisnici novčane naknade prema spolu, dobi, razini obrazovanja i trajanju nezaposlenosti 2012. i 2013. godine

	Prosječan broj	
	2012.	2013.
UKUPAN BROJ	74.171	70.479
Spol:		
Muškarci	36.456	34.898
Žene	37.715	35.581
Dob:		
15 - 24	5.344	4.036
25 - 54	48.275	45.780
55 i više	20.552	20.663
Obrazovanje:		
Bez srednjeg	17.965	16.513
Srednje	47.972	46.825
Visoko	8.234	7.141
Trajanje nezaposlenosti:		
Kratkotrajna (0 – 12mj.)	50.737	49.139
Dugotrajna (12 +)	23.434	21.340

Izrada autora prema podacima: Godišnjak 2011., Hrvatski Zavod za zapošljavanje, Zagreb, 2012.; Godišnjak 2012., Hrvatski Zavod za zapošljavanje, Zagreb, 2013.; Godišnjak 2013., Hrvatski Zavod za zapošljavanje, Zagreb, 2014.

Novčanu je naknadu u 2013. godini koristilo prosječno mjesečno 70.479 nezaposlenih osoba, što je 5,0% korisnika manje nego u 2012. godini. U prosječnome broju korisnika novčane naknade prevladavaju neznatno žene (s udjelom od 50,5%), zatim osobe srednje radne dobi od 25 do 54 godine (65,0%), osobe srednjoškolske razine obrazovanja (66,4%) te kratkotrajno nezaposlene osobe (69,7%). Korištenjem novčane naknade obuhvaćeno je u prosjeku 20,4% nezaposlenih osoba. Obuhvat je nešto veći kod muške (21,4%) nego kod ženske (19,5%) populacije, a znatno veći kod osoba iznad 55 godina (40,2%) u odnosu na ostale dobne skupine. Osobe srednje razine obrazovanja relativno su češće obuhvaćene novčanom naknadom (21,7%) u odnosu na osobe niže (18,4%) i visoke (18,0%) razine obrazovanja, kao i kratkotrajno (26,5%) u odnosu na dugotrajno (13,4%) nezaposlene osobe.

8.2. Humanitarna i socijalna pomoć

Crveni križ djeluje na teritoriju Republike Hrvatske od 1878. godine. Vlada Republike Hrvatske 1991. godine priznala je Hrvatski Crveni križ kao nacionalno društvo Crvenog križa Republike Hrvatske. Nacionalno društvo Hrvatski Crveni križ po organizacijskom ustroju je savez zajednica udruga županijskih društava Crvenog križa i udruga gradskih i općinskih društava Crvenog križa, te djeluje na teritoriju Republike Hrvatske nepristrano i bez diskriminacije radi promicanja i ostvarivanja humanitarnih ciljeva i programa od opće koristi i uživa posebnu zaštitu i skrb Republike Hrvatske⁶⁵.

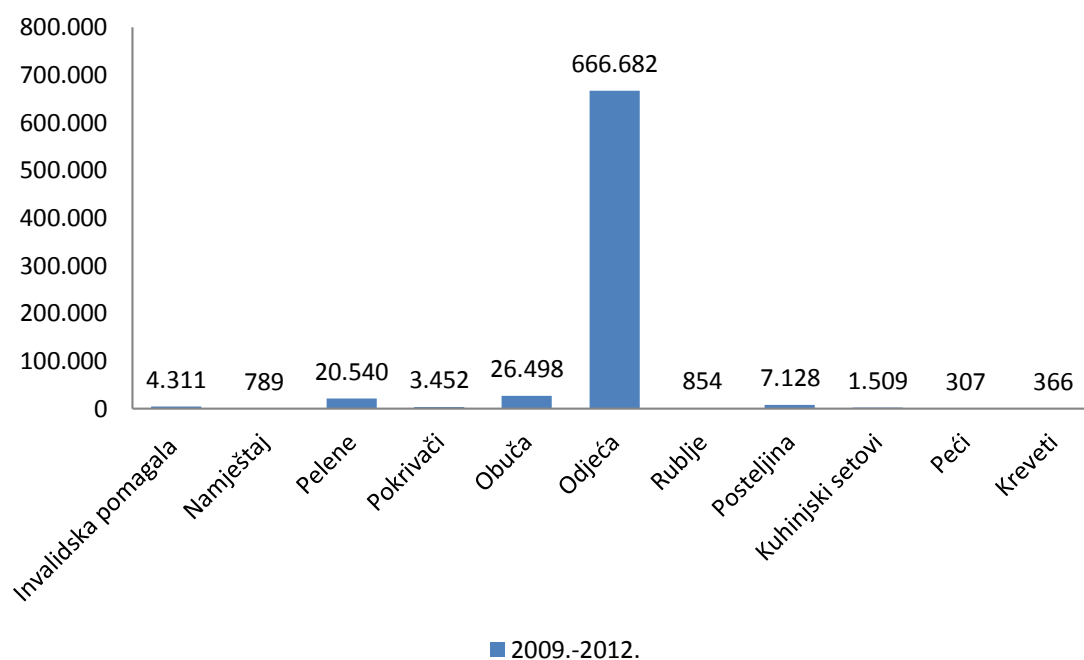
Prema Statutu Hrvatskog Crvenog Križa djeluje 110 općinskih i gradskih društava Crvenog križa te 20 županijskih društava. Prioritetna područja djelovanja jesu djelovanja u kriznim situacijama, organizacija humanitarne pomoći i organiziranje civilne zaštite. Hrvatski Crveni križ rad zasniva na zdravstvenoj zaštiti, preventivi i socijalnoj zaštiti, prvoj pomoći i sigurnosti u cestovnom prometu. Također pruža potporu i zaštitu migranata kroz centre za tražitelje azila. Svoje područje djelovanja usmjerava ka promicanju volonterstva, promoviranju humanitarnih vrijednosti i suzbijanju diskriminacije.

Humanitarna pomoć već je dugi niz godina jedna od temeljnih aktivnosti Hrvatskog Crvenog križa. Područja od posebne državne skrbi područja su na kojima HCK provodi najviše aktivnosti vezanih uz prihvata i raspodjelu humanitarne pomoći. Interes donatora za rad i

⁶⁵ Statut Hrvatskog Crvenog križa, Skupština Hrvatskog Crvenog križa, 2012.

programe na tim područjima je nešto veći nego u ostalim dijelovima Republike Hrvatske. Hrvatski Crveni križ od 2002. godine tradicionalno organizira nabavu i raspodjelu paketa najugroženijim građanima. Cilj projekata je raspodjela osnovnih prehrambenih i higijenskih potrepština posebno ugroženim osobama tijekom mjeseca prosinca za vrijeme “Tjedna solidarnosti”⁶⁶. Ovakve vrste programa pomoći financiraju Ministarstvo obrane, Ministarstvo branitelja, Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi, Ministarstvo zdravlja i Ministarstvo pomorstva, prometa i infrastrukture; gradovi, općine i županije; Hrvatski zavod za zapošljavanje, UNHCR, EU. Ostvarivanje programa vrši se kombinacijom vlastitih sredstava, navedenih izvora te kroz donacije građana.

Grafikon 5. Prikupljena i raspodijeljena sredstva HCK 2009. - 2012.

Izrada autora prema podacima Glasilo Hrvatskog Crvenog Križa, br.1, svibanj 2013.

Grafikonom su prikazana prikupljena i raspodijeljena sredstva pomoći u razdoblju od 2009. do 2012. godine. Količine paketa solidarnosti prema godinama : 2009. 10.500 paketa; 2010. 18.500 paketa; 2011. 6.300 paketa; 2012. 12.000 paketa⁶⁷.

⁶⁶ Tjedan solidarnosti tradicionalno se obilježava svake godine početkom prosinca kao zajednička akcija svih 130 društava Hrvatskog Crvenog križa.

⁶⁷ Glasilo Hrvatskog Crvenog Križa, br.1, svibanj 2013.

Za osobe treće životne dobi provode se programi koji značajno pridonose poboljšanju kvalitete života starijih osoba i sprečavaju njihove socijalne isključenosti. Neki od programa koje provodi Hrvatski Crveni Križ jesu pomoć i njega u kući, dnevni boravak, klub 60 +, savjetovalište za starije osobe, priprema i dostava toplih obroka, program skrbi za beskućnike, pomoć u lokalnoj zajednici, dom za starije i nemoćne, skrb izvan vlastite obitelji za starije.

Grafikon 6. Korisnici programa pomoći u kući, dnevnog boravka i sličnih programa podrške za osobe treće životne dobi 2009.-2012.

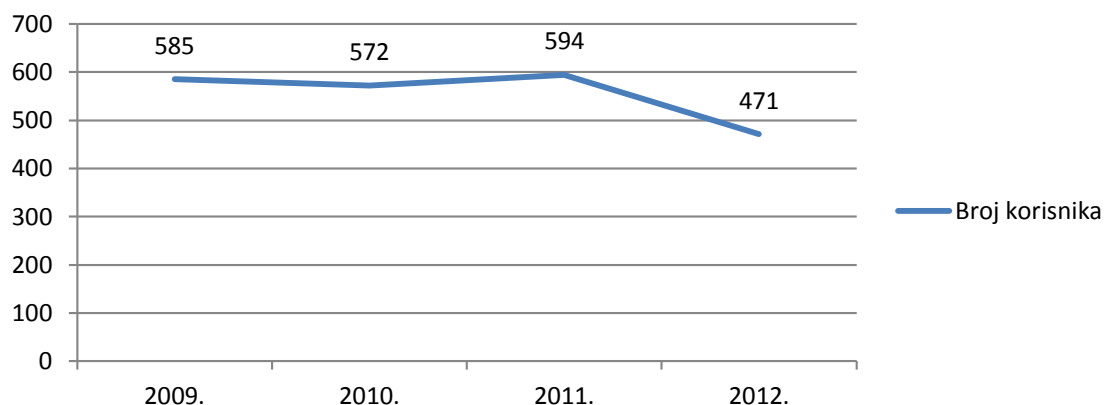

Izrada autora prema podacima Glasilo Hrvatskog Crvenog Križa, br.1, svibanj 2013.

8.2.1. Socijalni program Gradskog društva Crvenog križa Pula 2012.

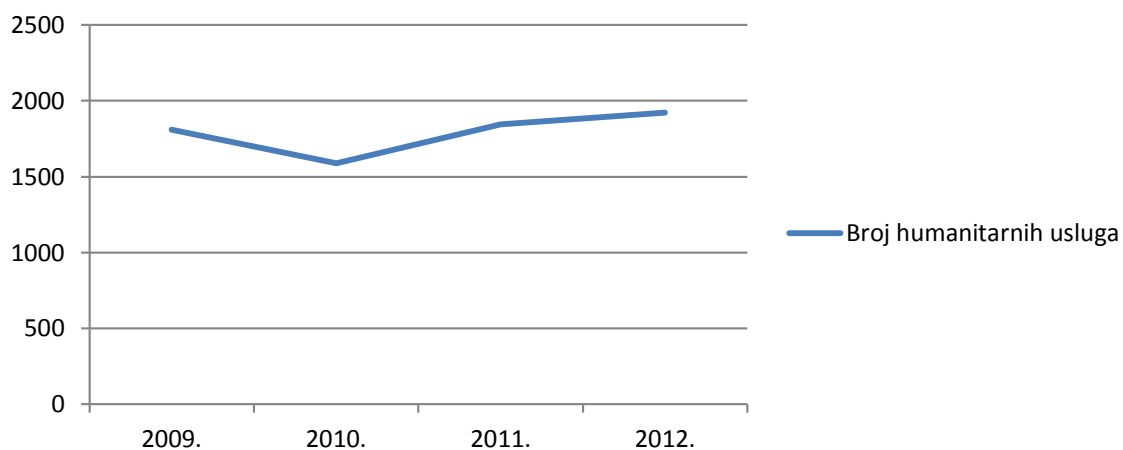
Direktni korisnici socijalnog programa Gradskog društva Crvenog križa grada Pule jesu socijalno ugrožene osobe. 2012. godine pružena je humanitarna pomoć za 471 korisnika, od toga 279 žena i 192 muškaraca. Pružene su 1922 humanitarne usluge u ukupnoj protuvrijednosti od 501.094,06 kuna. 2011. godine pružena je humanitarna pomoć 594 korisnika, odnosno pružena 1844 usluga u ukupnoj protuvrijednosti od 429.800,21 kuna. U 2010. godini pruženo je 1588 usluga u ukupnoj protuvrijednosti od 464.419,46 kuna za 572 korisnika. 2009. godine ukupno je 585 korisnika primilo 1881 humanitarnu uslugu u ukupnoj protuvrijednost od 925.688,04 kn.

Grafikon 7. Broj korisnika programa Gradskog društva Crvenog križa grada Pule 2009. - 2012.

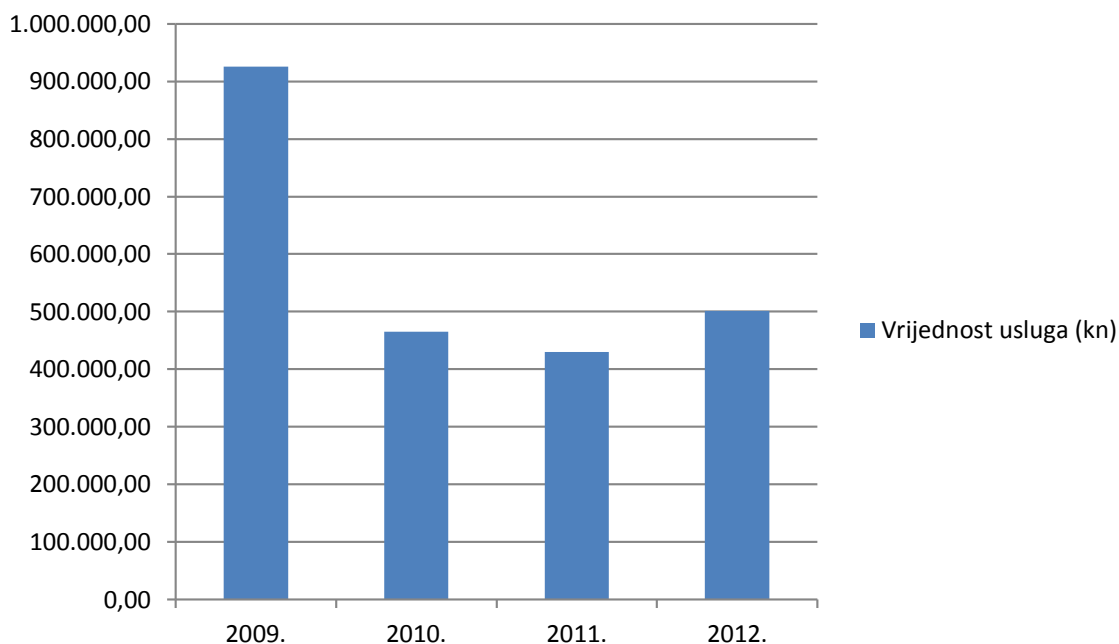
Izrada autora prema podacima : Izvješće o radu 2012.godine, Izvješće o radu 2011.godine, Izvješće o radu 2010. godine, Izvješće o radu 2009. godine, Gradsko društvo Crvenog križa Pula

Grafikon 8. Broj humanitarnih usluga socijalnog programa Gradskog društva Crvenog križa grada Pule 2009. - 2012.

Izrada autora prema podacima : Izvješće o radu 2012.godine, Izvješće o radu 2011.godine, Izvješće o radu 2010. godine, Izvješće o radu 2009. godine, Gradsko društvo Crvenog križa Pula

Grafikon 9. Vrijednost usluga (kn) socijalnog programa Gradskog društva Crvenog križa grada Pule 2009. - 2012.

Izrada autora prema podacima : Izvješće o radu 2012.godine, Izvješće o radu 2011.godine, Izvješće o radu 2010. godine, Izvješće o radu 2009. godine, Gradsko društvo Crvenog križa Pula

8.2.2. Prihvatište za beskućnike

Prihvatište za beskućnike pruža usluge privremenog smještaja odraslim osobama beskućnicima s prebivalištem ili uobičajenim boravištem na području Istarske županije. Tijekom privremenog smještaja korisnicima se osigurava prihvata, stanovanje, prehrana, nabava prijeko potrebne odjeće i obuće, održavanje osobne higijene, stručna psihosocijalna pomoć, osnovna briga o zdravlju, organizirano provođenje edukativnih i radnih aktivnosti, slobodnog vremena, druge usluge ovisno o potrebama i potencijalima korisnika.

2. veljače 2012. godine otvoreno je interventno Prihvatište za beskućnike u gradu Puli. Do 6. travnja 2012. u interventnom prihvatištu boravilo je 20 beskućnika. 6. travnja otvoreno je stalno Prihvatište za beskućnike. Ukupno je Prihvatište koristilo 30 korisnika⁶⁸.

⁶⁸ Izvješće o radu 2012. godine, Gradsko društvo Crvenog križa Pula, Pula, 2013.

8.3. Korisnici pomoći u socijalnoj skrbi

Ministarstvo socijalne politike i mladih obavlja poslove koji se odnose na skrb o osobama i obiteljima koje nemaju dovoljno sredstava za podmirenje osnovnih životnih potreba ili im je pomoć potrebna radi otklanjanja uzroka socijalne ugroženosti; utvrđivanje mreže domova i ustanova socijalne skrbi, obiteljskih centara i mreže djelatnosti, te usklađivanje njihovog rada i pružanje stručne pomoći; provođenje upravnog, inspekcijskog i stručnog nadzora nad radom ustanova socijalne skrbi i obiteljskih centara; promicanje prava osoba s invaliditetom, podizanje kvalitete njihovog života i razvoja izvaninstitucionalnih oblika skrbi za osobe s invaliditetom; poticanje zakonskih projekata s ciljem poboljšanja kvalitete življenja osoba starije životne dobi, te razvoj uslužnih djelatnosti za njihove potrebe, razvoj izvaninstitucionalnih oblika skrbi za starije osobe, obavljanje drugih poslova skrbi o starijim osobama koji nisu stavljeni u nadležnost drugim tijelima; zaštitu žrtava trgovanja ljudima; zaštitu izbjeglica te osiguranje integracije azilanata i osoba pod supsidijarnom zaštitom, zaštitu djece i mladih punoljetnika s poremećajima u ponašanju, te uključivanje u svakodnevni život nakon duljeg boravka u odgojnoj ustanovi; rehabilitaciju i resocijalizaciju ovisnika, te prevenciju svih oblika ovisnosti; upravne i stručne poslove u vezi s udomiteljstvom i posvajanjem; te druge poslove vezane uz osiguranje dostojanstvenog života socijalno ugroženih pojedinaca⁶⁹.

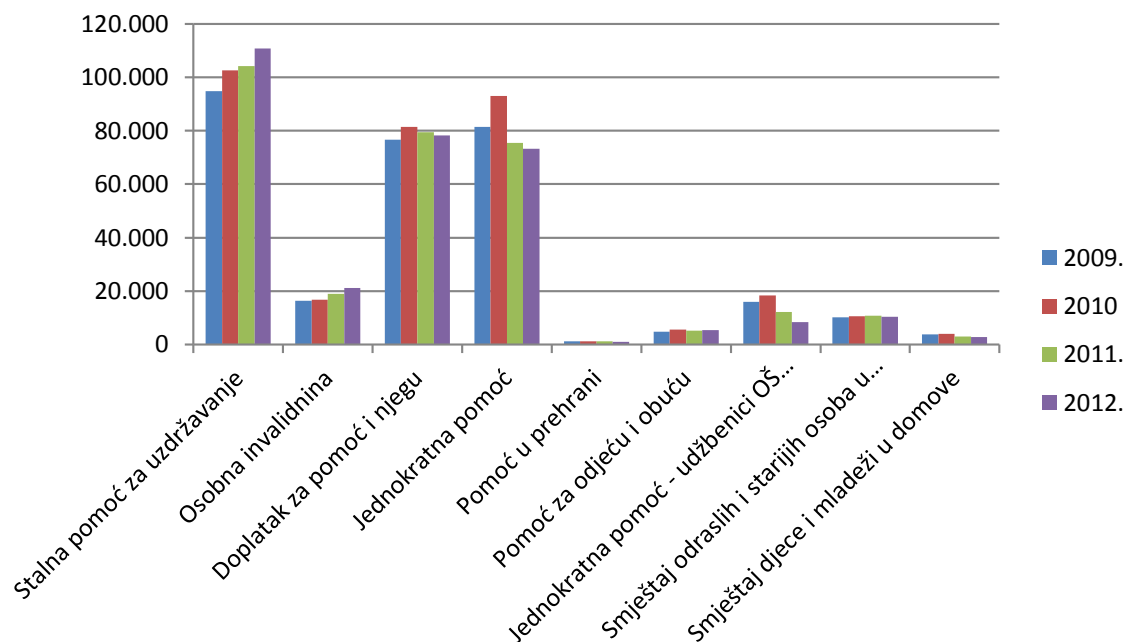
Prava u sustavu socijalne skrbi i uvjeti za njihovo ostvarivanje propisana su Zakonom o socijalnoj skrbi⁷⁰. Prema zakonu socijalno ugroženim osobama zajamčena je minimalna naknada, naknada za troškove stanovanja, pravo na troškove ogrjeva, naknada za osobne potrebe korisnika smještaja, jednokratne naknade, naknade u vezi s obrazovanjem, osobna invalidnina, doplatak za pomoć i njegu, status roditelja njegovatelja ili status njegovatelja, naknada do zaposlenja te druge socijalne usluge. Socijalne usluge obuhvaćaju aktivnosti, mjere i programe namijenjene sprječavanju, prepoznavanju i rješavanju problema i poteškoća pojedinaca i obitelji i poboljšanju kvalitete njihovog života. Socijalne usluge su prva socijalna usluga poput informiranja, početna procjena potreba, zatim savjetovanje i pomaganje, pomoć u kući, psihosocijalna podrška, rana intervencija, pomoć pri uključivanju u programe odgoja i redovitog obrazovanja, boravak, smješta i organizirano stanovanje. O priznavanju prava na socijalne usluge odlučuje centar za socijalnu skrb prema mjestu prebivališta stranke⁷¹.

⁶⁹ <http://www.mspm.hr/>

⁷⁰ Zakon o socijalnoj skrbi (NN 157/13)

⁷¹ <http://www.mspm.hr/>

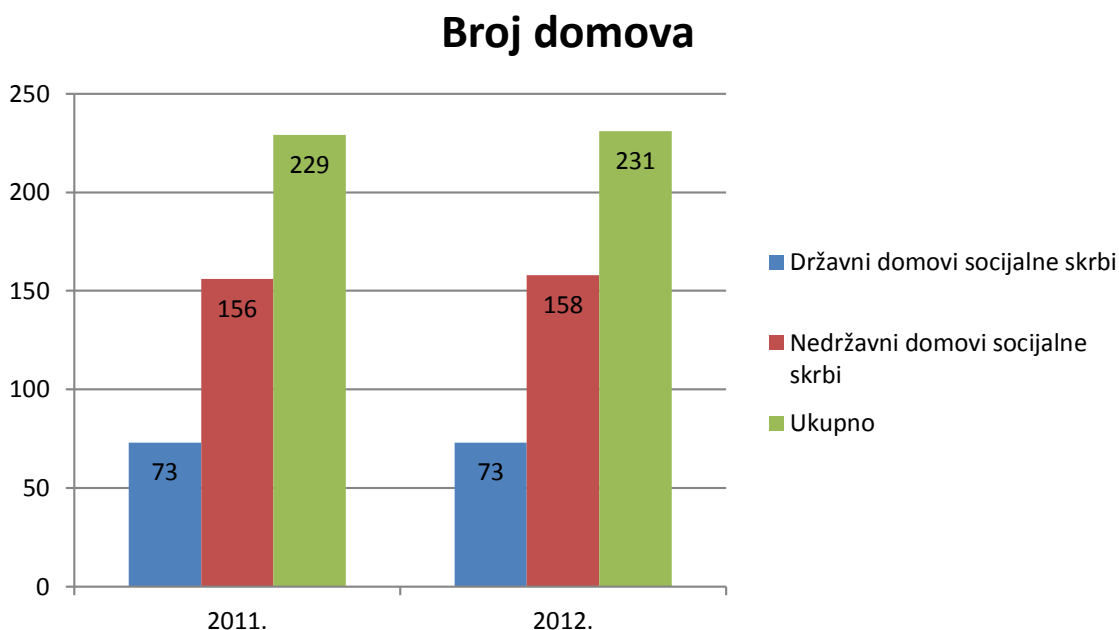
Grafikon 10. Broj korisnika i pomoći u socijalnoj skrbi u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 2009. do 2012. (materijalni oblici skrbi)

Izrada autora prema podacima : Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u republici hrvatskoj u 2011. godini, Republika Hrvatska, Ministarstvo socijalne politike i mladih, Uprava za socijalnu politiku i podršku obitelji, Zagreb, 2012.; Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u republici hrvatskoj u 2012. godini, Republika Hrvatska, Ministarstvo socijalne politike i mladih, Uprava za socijalnu politiku i podršku obitelji, Zagreb, 2013.

Primjećujemo da se podaci bitno ne mijenjaju kroz promatrani vremenski period. Ono što je bitno zaključiti jest da u broju socijalnih pomoći prevladavaju stalne pomoći za uzdržavanje obitelji i samaca, doplatci za pomoć i njegu, te jednokratne pomoći obiteljima i samcima.

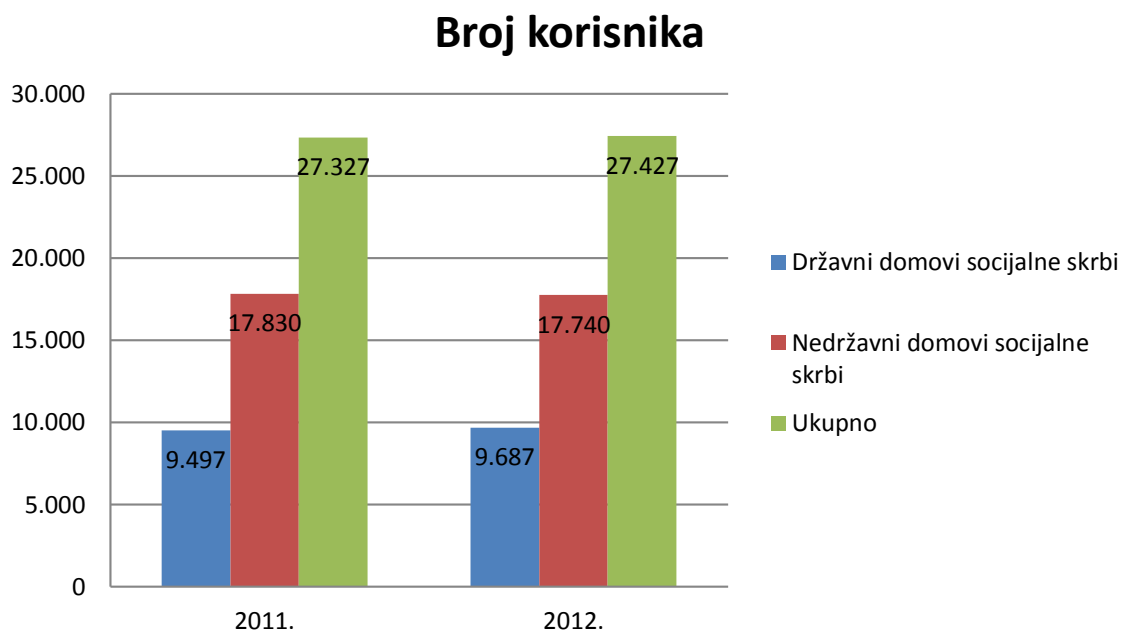
Grafikon 11. Broj domova socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj 2011. i 2012. godine

Izrada autora prema podacima : Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u republici hrvatskoj u 2011. godini, Republika Hrvatska, Ministarstvo socijalne politike i mladih, Uprava za socijalnu politiku i podršku obitelji, Zagreb, 2012.; Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u republici hrvatskoj u 2012. godini, Republika Hrvatska, Ministarstvo socijalne politike i mladih, Uprava za socijalnu politiku i podršku obitelji, Zagreb, 2013.

Državni domovi jesu domovi socijalne skrbi kojih je osnivač Republika Hrvatska te uključuju domove socijalne skrbi za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi, domove socijalne skrbi za djecu i mladež s poremećajima u ponašanju, domove socijalne skrbi za tjelesno ili mentalno oštećenu djecu i odrasle osobe, domove socijalne skrbi za starije i nemoćne osobe, te domove socijalne skrbi za psihički bolesne odrasle osobe. Nedržavni domovi socijalne skrbi jesu domovi čiji osnivač nije država i oni uključuju domove socijalne skrbi za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi, domove socijalne skrbi za tjelesno ili mentalno oštećenu djecu i odrasle osobe, domove socijalne skrbi za starije i nemoćne osobe, domove socijalne skrbi za psihički bolesne odrasle osobe, domove socijalne skrbi za ovisnike o alkoholu, drogama i drugim opojnim sredstvima, te domove socijalne skrbi za djecu i odrasle osobe i žrtve obiteljskog nasilja.

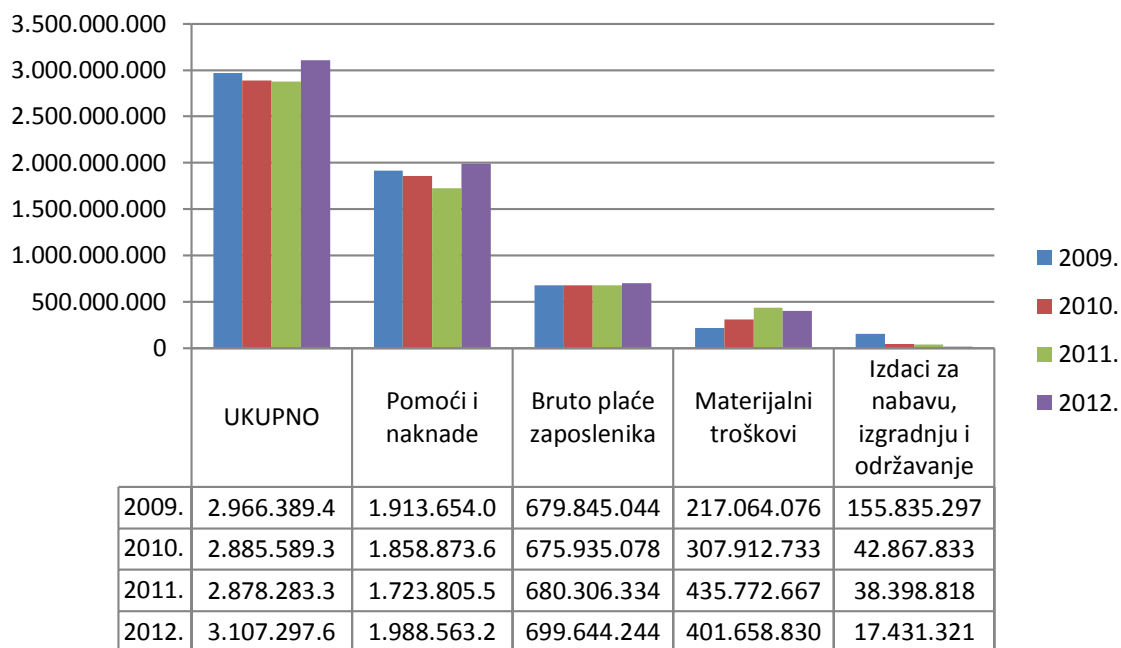
Grafikon 12. Broj smještenih korisnika u Republici Hrvatskoj 2011. i 2012. godine

Izrada autora prema podacima : Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u republici hrvatskoj u 2011. godini, Republika Hrvatska, Ministarstvo socijalne politike i mladih, Uprava za socijalnu politiku i podršku obitelji, Zagreb, 2012.; Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u republici hrvatskoj u 2012. godini, Republika Hrvatska, Ministarstvo socijalne politike i mladih, Uprava za socijalnu politiku i podršku obitelji, Zagreb, 2013.

Podaci se bitno ne mijenjaju u promatranom razdoblju, no važno je zamijetiti kako brojčano prevladavaju nedržavni domovi socijalne skrbi, sukladno time više je i korisnika nedržavnih domova socijalne skrbi za prosječno 83% u usporedbi s brojem korisnika državnih domova.

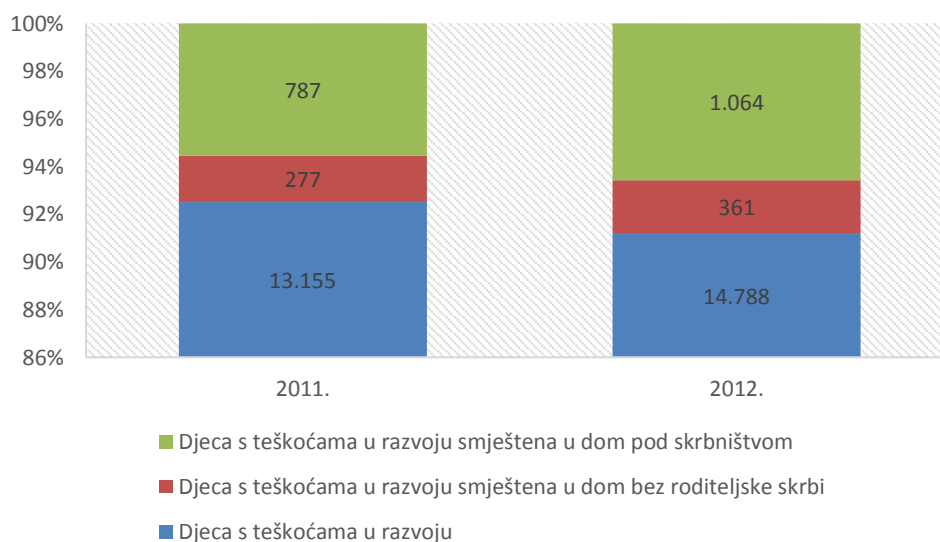
Grafikon 13. Državni izdaci za socijalnu skrb u razdoblju od 2009. do 2012. godine (iz državnog proračuna i vlastitih prihoda državnih ustanova socijalne skrbi)

Izrada autora prema podacima : Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u republici hrvatskoj u 2011. godini, Republika Hrvatska, Ministarstvo socijalne politike i mladih, Uprava za socijalnu politiku i podršku obitelji, Zagreb, 2012.; Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u republici hrvatskoj u 2012. godini, Republika Hrvatska, Ministarstvo socijalne politike i mladih, Uprava za socijalnu politiku i podršku obitelji, Zagreb, 2013.

Kroz promatrani vremenski period podaci ne mijenjaju značajno. Pomoći i naknade socijalne skrbi sudjeluju u ukupnim socijalnim davanjima s prosječnih 63,2%. Slijede bruto plaće i ostala davanja na zaposlenike državnih ustanova socijalne skrbi koje sudjeluju u ukupnom državnom izdatku za socijalna davanja s 23,1%. Zatim slijede materijalni troškovi i izdaci za nabavu, izgradnju i investicijsko održavanje.

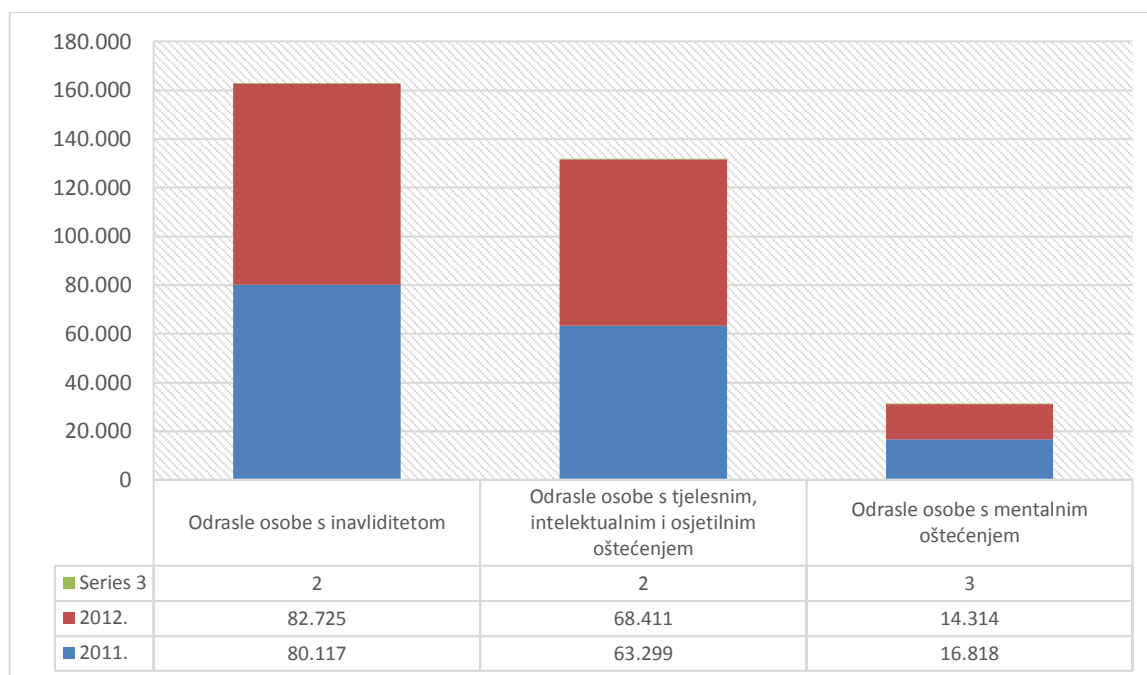
Grafikon 14. Prikaz broja djece s teškoćama u razvoju u tretmanu centara za socijalnu skrb 2011. i 2012. godine

Izrada autora prema podacima : Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u republici hrvatskoj u 2011. godini, Republika Hrvatska, Ministarstvo socijalne politike i mladih, Uprava za socijalnu politiku i podršku obitelji, Zagreb, 2012.; Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u republici hrvatskoj u 2012. godini, Republika Hrvatska, Ministarstvo socijalne politike i mladih, Uprava za socijalnu politiku i podršku obitelji, Zagreb, 2013.

Iako je brojka djece s teškoćama u razvoju bez odgovarajuće roditeljske skrbi u promatranom periodu u porastu, i dalje čini manji udio u ukupnom broju djece s poteškoćama, te prevladavaju djeca koja smještena u domovima ali uz odgovarajuću roditeljsku skrb.

Grafikon 15. Prikaz broja osoba s invaliditetom u tretmanu centara za socijalnu skrb 2011. i 2012. godine

Izrada autora prema podacima : Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u republici hrvatskoj u 2011. godini, Republika Hrvatska, Ministarstvo socijalne politike i mladih, Uprava za socijalnu politiku i podršku obitelji, Zagreb, 2012.; Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u republici hrvatskoj u 2012. godini, Republika Hrvatska, Ministarstvo socijalne politike i mladih, Uprava za socijalnu politiku i podršku obitelji, Zagreb, 2013.

U ukupnom broju osoba s invaliditetom promatrajući 2011. i 2012. godinu, osobe s tjelesnim, intelektualnim i osjetilnim oštećenjem sudjeluju s prosječnih 80,5% dok osobe s mentalnim oštećenjem čine 18,75%.

Zaključak

Znamo jako puno o aspektima, uzrocima, posljedicama, konceptima i mjerenjima siromaštva, o njegovim karakteristikama i iskustvima. Brojna akademska istraživanja problema siromaštva dovela su do određenog zasićenja ali su istovremeno te ostavila puno toga nedorečenog. Ponavljamo kako je prema izračunima Ujedinjenih naroda potrebno dodatnih 9 milijardi dolara godišnje kako bi se ljudima diljem svijeta omogućilo provođenje sanitarnih mjera i čistu vodu, te dodatnih 13 milijardi dolara kako bi sve svakom stanovniku Zemlje zadovoljile osnovne potrebe u pogledu zdravstvene zaštite i prehrane. Činjenicom da bi 3,5 dolara po pojedincu svjetskog stanovništva bilo dovoljno kako bi se zaštitila siromašna populacija, nameće se pitanje zašto jaz između bogatog i siromašnog dijela populacije još uvijek postoji. Dovoljno je i manje nego što bi se očekivalo, kako bi se određenom djelu populacije osigurali egzistencijalni uvjeti.

Održiv ljudski razvoj i socijalna isključenost dvije su suprotnosti. Samom pojmu socijalne isključenosti posvećuje se mnogo pažnje, no zapravo je malo toga rečeno o tome kako glavni elementi isključenosti, siromaštvo, nezaposlenost i nedostatak socijalnih kontakata zajedno stvaraju situaciju iz koje je prilično teško izaći. Pružanje jednakih mogućnosti i osnaživanje osjetljivih društvenih skupina uvelike će povećati njihove izgleda da aktivno i produktivno sudjeluju u društvu. Socijalna isključenost nije izbor, ona predstavlja pokazatelj nejednake raspodjele socijalnog i materijalnog bogatstva, sve slabiju socijalnu solidarnost, ograničen pristup mogućnostima, te neprikladnu provedbu normi i standarda. Ona nije samo problem ekonomskog nepovoljnog položaja kao što su nizak dohodak ili nezaposlenost. Međusobno djelovanje različitih dimenzija socijalne isključenosti stvara različite obrasce i stupnjeve isključenosti. Socijalna isključenost obuhvaća nemogućnost pojedinca da pristupi javnim službama, da sudjeluje u životu zajednice i da djeluje u društvu s osjećajem osobnog dostojanstva.

Hrvatska je već četiri godine u recesiji i produbljuju se problemi nezaposlenosti i siromaštva. To nije samo hrvatski problem, nego globalni problem s kojim se suočava većina zapadne civilizacije. Ljudi imaju sve manje strpljenja, a sve više su ogorčeni i pokušavaju svoje probleme rješavati prosvjedima i napadima, uglavnom na vodeće strukture te na politike koje vladaju pojedinim državama. Socijalna politika je pod sve većim pritiskom. S jedne strane očekuje se smanjenje pojedinih troškova, a s druge strane su zahtjevi i potrebe siromašnih sve veće. Rješenje svakako nije u davanju pojedinih materijalnih prava, iako su

ona nužna, nego u većem obrazovanju, edukaciji i prekvalifikaciji kako bismo mogli odgovoriti na sve zahtjevnije potrebe tržišta. Ako se okolnosti u kojima se nalaze brojni pojedinci ne budu mijenjale, a problemi samo gomilali, društvo će stvoriti čitav sloj socijalno isključenih stanovnika koji će pratiti neimaština, loše životne navike i neobrazovanost.

Podaci korišteni u istraživanju

Tablica 1. Zaposlene/obrazovane osobe po mjerama iz Nacionalnog plana za poticanje zapošljavanja za 2011., 2012. i 2013. godinu.

	Novo uključeni korisnici	Ukupni korisnici	Potpore za zapošljavanje	Potpore za samozapošljavanje	Potpore za usavršavanje	Obrazovanje nezaposlenih	Stručno osposobljavanje za rad	Javni radovi	Potpore za očuvanje radnih mjesta
2011.	33.972	33.972	2.707	772	632	13.788	4.760	10.780	533
2012.	28.085	40.728	5.903	1.605	661	5.096	9.583	17.177	703
2013.	42.872	53.656	9.413	5.737	337	2.132	19.322	15.405	1.310

Izrada autora prema podacima: Godišnjak 2011., Hrvatski Zavod za zapošljavanje, Zagreb, 2012.; Godišnjak 2012., Hrvatski Zavod za zapošljavanje, Zagreb, 2013.; Godišnjak 2013., Hrvatski Zavod za zapošljavanje, Zagreb, 2014.

Tablica 2. Ostvarivanje prava na novčanu naknadu 2011., 2012. i 2013.

	Pozitivno riješeni zahtjevi	Najviši iznos novčane naknade	Prosječni iznos novčane naknade
2011.	142.880	3.740,10 kn	1.565,07 kn
2012.	128.263	3.808,70 kn	1.617,21 kn
2013.	125.005	3.834,60 kn	1.660,35 kn

Izrada autora prema podacima: Godišnjak 2011., Hrvatski Zavod za zapošljavanje, Zagreb, 2012.; Godišnjak 2012., Hrvatski Zavod za zapošljavanje, Zagreb, 2013.; Godišnjak 2013., Hrvatski Zavod za zapošljavanje, Zagreb, 2014.

Tablica 3. Korisnici novčane naknade prema spolu, dobi, razini obrazovanja i trajanju nezaposlenosti 2012. i 2013. godine

	Prosječan broj	
	2012.	2013.
UKUPAN BROJ	74.171	70.479
Muškarci	36.456	34.898
Žene	37.715	35.581
15 - 24	5.344	4.036
25 - 54	48.275	45.780
55 i više	20.552	20.663
Bez srednjeg	17.965	16.513
Srednje	47.972	46.825
Visoko	8.234	7.141
Kratkotrajna (0 – 12mj.)	50.737	49.139
Dugotrajna (12 +)	23.434	21.340

Izrada autora prema podacima: Godišnjak 2011., Hrvatski Zavod za zapošljavanje, Zagreb, 2012.; Godišnjak 2012., Hrvatski Zavod za zapošljavanje, Zagreb, 2013.; Godišnjak 2013., Hrvatski Zavod za zapošljavanje, Zagreb, 2014.

Tablica 4. Prikupljena i raspodijeljena sredstva HCK 2009. – 2012.

	2009.	2010.	2011.	2012.	ukupno
Invalidska pomagala (kom.)	2.929	362	452	568	4.311
Namještaj (kom.)	202	159	322	106	789
Pelene (kom.)	4.153	2.184	7.533	6.706	20.540
Pokrivači (kom.)	1.467	872	825	288	3.452
Obuća (par)	6.232	5.035	8.397	6.834	26.498
Odjeća (kom.)	210.099	118.943	175.966	161.674	666.682
Rublje (setovi)	399	80	375	0	854
Posteljina (setovi)	949	3.034	1.915	1.230	7.128
Kuhinjski setovi	330	138	314	727	1.509
Peći (kom.)	124	43	49	91	307
Kreveti (kom.)	78	41	129	120	366

Izrada autora prema podacima: Glasilo Hrvatskog Crvenog Križa, br.1, svibanj 2013.

Tablica 5. Korisnici programa pomoći u kući, dnevnog boravka i sličnih programa podrške za osobe treće životne dobi 2009. – 2012.

Godina	Prosječan broj korisnika
2009.	8.700
2010.	5.400
2011.	8.000
2012.	7.000

Izrada autora prema podacima Glasilo Hrvatskog Crvenog Križa, br.1, svibanj 2013.

Tablica 6. Korisnici socijalnog programa Gradskog društva Crvenog križa grada Pule 2009.- 2012.

	Broj korisnika	Broj humanitarnih usluga	Vrijednost usluga (kn)
2009.	585	1811	925.688,04
2010.	572	1588	464.800,21
2011.	594	1844	429.800,21
2012.	471	1922	501.094,06

Izvor : Izrada autora prema podacima : Izvješće o radu 2012.godine, Izvješće o radu 2011.godine, Izvješće o radu 2010. godine, Izvješće o radu 2009. godine, Gradsko društvo Crvenog križa Pula

Tablica 7. Broj korisnika i pomoći u socijalnoj skrbi u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 2009. do 2012. (materijalni oblici skrbi)

Vrsta pomoći/naknade	2009.	2010.	2011.	2012.
Stalna pomoć za uzdržavanje (ukupno obuhvaćene osobe)	94.849	102.668	104.112	110.794
Osobna invalidnina	16.332	16.780	19.027	21.059
Doplatak za pomoć i njegu	76.631	81.373	79.449	78.290
Jednokratna pomoć (obitelji, samci)	81.355	93.063	75.367	73.195
Pomoć u prehrani	1.153	1.196	1.123	1.047
Pomoć za odjeću i obuću	4.702	5.632	5.255	5.307
Jednokratna novčana pomoć za kupnju udžbenika za osnovnu i srednju školu	15.964	18.308	12.244	8.442
Smještaj odraslih i starijih osoba u dom socijalne skrbi	10.210	10.557	10.784	10.372
Smještaj djece i mladeži u dom socijalne skrbi	3.797	4.014	2.922	2.844

Izrada autora prema podacima : Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u republici hrvatskoj u 2011. godini, Republika Hrvatska, Ministarstvo socijalne politike i mladih, Uprava za socijalnu politiku i podršku obitelji, Zagreb, 2012.; Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u republici hrvatskoj u 2012. godini, Republika Hrvatska, Ministarstvo socijalne politike i mladih, Uprava za socijalnu politiku i podršku obitelji, Zagreb, 2013.

Tablica 8. Broj domova socijalne skrbi i smještenih korisnika u Republici Hrvatskoj 2011. i 2012. godine

Vrsta doma	2011.		2012.	
	BROJ DOMOVA	BROJ KORISNIKA	BROJ DOMOVA	BROJ KORISNIKA
Državni domovi socijalne skrbi	73	9.497	73	9.687
Nedržavni domovi socijalne skrbi	156	17.830	158	17.740
Ukupno (državni i nedržavni domovi socijalne skrbi)	229	27.327	231	27.427

Izrada autora prema podacima : Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u republici hrvatskoj u 2011. godini, Republika Hrvatska, Ministarstvo socijalne politike i mladih, Uprava za socijalnu politiku i podršku obitelji, Zagreb, 2012.; Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u republici hrvatskoj u 2012. godini, Republika Hrvatska, Ministarstvo socijalne politike i mladih, Uprava za socijalnu politiku i podršku obitelji, Zagreb, 2013.

Tablica 9. Državni izdaci za socijalnu skrb u razdoblju od 2009. do 2012. godine (iz državnog proračuna i vlastitih prihoda državnih ustanova socijalne skrbi)

Namjena	2009.		2010.		2011.		2012.	
	%	Iznos (kn)	%	Iznos (kn)	%	Iznos (kn)	%	Iznos (kn)
Pomoći i naknade socijalne skrbi	64,5	1.913.654.082	64,4	1.858.873.668	59,9	1.723.805.536	64,4	1.988.563.254
Bruto plaće i druga primanja zaposlenika državnih ustanova socijalne skrbi	22,92	679.845.044	23,4	675.935.078	23,6	680.306.3334	22,5	699.644.244
Materijalni troškovi i drugi izdaci državnih ustanova socijalne skrbi	7,3	217.064.076	10,7	307.912.733	15,2	435.772.667	12,9	401.658.830
Izdaci za nabavu, izgradnju i investicijsko održavanje	5,3	155.835.297	1,5	42.867.833	1,3	38.398.818	0,6	17.431.321
UKUPNO	100	2.966.389.499	100	2.885.589.312	100	2.878.283.355	100	3.107.297.649

Izrada autora prema podacima : Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u republici hrvatskoj u 2011. godini, Republika Hrvatska, Ministarstvo socijalne politike i mladih, Uprava za socijalnu politiku i podršku obitelji, Zagreb, 2012.; Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u republici hrvatskoj u 2012. godini, Republika Hrvatska, Ministarstvo socijalne politike i mladih, Uprava za socijalnu politiku i podršku obitelji, Zagreb, 2013.

Tablica 10. Prikaz broja djece s teškoćama u razvoju u tretmanu centara za socijalnu skrb 2011. i 2012. godine

	2011.	2012.
Djeca s teškoćama u razvoju	13.155	14.788
Djeca s teškoćama u razvoju smještena u dom za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi	277	361
Djeca s teškoćama u razvoju pod skrbništvom	787	1.064

Izrada autora prema podacima : Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u republici hrvatskoj u 2011. godini, Republika Hrvatska, Ministarstvo socijalne politike i mladih, Uprava za socijalnu politiku i podršku obitelji, Zagreb, 2012.; Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u republici hrvatskoj u 2012. godini, Republika Hrvatska, Ministarstvo socijalne politike i mladih, Uprava za socijalnu politiku i podršku obitelji, Zagreb, 2013.

Tablica 11. Prikaz broja osoba s invaliditetom u tretmanu centara za socijalnu skrb 2011. i 2012. godine

	2011.	2012.
Odrasle osobe s invaliditetom (UKUPNO)	80.117	82.725
Odrasle osobe s tjelesnim, intelektualnim i osjetilim oštećenjem	63.299	68.411
Odrasle osobe s mentalnim oštećenjem	16.818	14.314

Izrada autora prema podacima : Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u republici hrvatskoj u 2011. godini, Republika Hrvatska, Ministarstvo socijalne politike i mladih, Uprava za socijalnu politiku i podršku obitelji, Zagreb, 2012.; Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u republici hrvatskoj u 2012. godini, Republika Hrvatska, Ministarstvo socijalne politike i mladih, Uprava za socijalnu politiku i podršku obitelji, Zagreb, 2013.

Literatura :

Domaći naslovi:

1. Bejaković, P., *Siromaštvo, nejednakost i socijalna isključenost u Europskoj uniji i Hrvatskoj*, Institut za javne financije, Zagreb, 2003.
2. Glasilo Hrvatskog Crvenog Križa, br.1, svibanj 2013.
3. *Godišnjak 2011.*, Hrvatski Zavod za zapošljavanje, Zagreb, 2012.
4. *Godišnjak 2012.*, Hrvatski Zavod za zapošljavanje, Zagreb, 2013.
5. *Godišnjak 2013.*, Hrvatski Zavod za zapošljavanje, Zagreb, 2014.
6. *Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u republici hrvatskoj u 2011. godini*, Republika Hrvatska, Ministarstvo socijalne politike i mladih, Uprava za socijalnu politiku i podršku obitelji, Zagreb, 2012.
7. *Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u republici hrvatskoj u 2012. godini*, Republika Hrvatska, Ministarstvo socijalne politike i mladih, Uprava za socijalnu politiku i podršku obitelji, Zagreb, 2013.
8. *Gradski program aktivnosti i mjera za unapređenje stanja prostora i okoliša lokacija naseljenih Romima (2005.)*, dokument Gradskog zavoda za prostorno uređenje, Grad Zagreb.
9. *Hrvatska - Socijalni utjecaj krize i jačanje otpornosti*, Grupa Svjetska banka, 2010.
10. *Istraživanje socijalne isključenosti u Hrvatskoj: Kvaliteta života i opasnost od socijalne isključenosti*. UNDP, Zagreb, 2006.
Izvješće o napretku i ostvarivanju Milenijskih ciljeva razvoja u Republici Hrvatskoj, Za razdoblje od kolovoza 2004. godine do prosinca 2005. godine, Program Ujedinjenih naroda za razvoj (UNDP), Zagreb, 2006.
11. *Izvješće o radu 2012.godine, Izvješće o radu 2011.godine, Izvješće o radu 2010. godine, Izvješće o radu 2009. godine*, Gradsko društvo Crvenog križa Pula
12. Karajić, N. (2002.) *Siromaštvo i neslužbeno gospodarstvo u Hrvatskoj – kvalitativni aspekti*, Financijska teorija i praksa, God. 26, br. 1, 2002.
13. *Ključni izazovi za europska tržišta rada: zajednička analiza socijalnih partnera*, BusinessEurope, 2007.
14. *Neumreženi : Lica socijalne isključenosti u Hrvatskoj*, Izvješće o društvenom razvoju 2006., Program Ujedinjenih naroda za razvoj UNDP u Hrvatskoj, Zagreb, 2006.
15. Obadić, A., *Utjecaj financijske krize na globalno tržište rada*, Serija članaka u nastajanju, Članak broj 11-07, Sveučilište u Zagrebu, 2011.
16. Pokos, N., *Demografska analiza Roma na temelju statističkih podataka*. 42-43. *Kako žive hrvatski Romi?*, 2005.
17. *Program borbe protiv siromaštva i isključenosti u Hrvatskoj*, Ministarstvo rada i socijalne skrbi RH, Zagreb, 2001.
18. *Siromaštvo, nezaposlenost i socijalna isključenost*, Program Ujedinjenih naroda za razvoj, UNDP Hrvatska, Zagreb, 2006.
19. Statut Hrvatskog Crvenog križa, Skupština Hrvatskog Crvenog križa, 2012.
20. *Strategija borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti u Republici Hrvatskoj (2014.-2020)*, Nacrt prijedloga, Radna skupina za izradu i praćenje provedbe strategije borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti, Zagreb, 2014.

21. Šimleša, D., *Četvrti svjetski rat – Globalni napad na život, Što čitaš*, Zagreb, 2006.
22. UNDP (2006b.). "Istraživanje o socijalnoj isključenosti u Hrvatskoj: Skupine s povećanim rizikom od socijalne isključenosti - fokus grupe", UNDP, Zagreb, Hrvatska.

Strani naslovi:

1. *2012 – World Development Indicators*, The World Bank, 2012.
2. *Global Employment Trends 2014: Risk of a jobless recovery?*, International Labour Office. Geneva: ILO, 2014.
3. *Human Development Report 2013- The Rise of the South: Human Progress in a Diverse World*, Published for the United Nations Development Programme (UNDP), 2013.
4. *Human Development Report 2013*, UNDP, 2013.
5. *Trends econometric models*, ILO, 2013.
6. *Inequality Matters*, Report of the World Social Situation 2013, Department of Economic and Social Affairs, United Nations, New York, 2013.
7. *OECS employment outlook 2010 - moving beyond the jobs crisis*, OECD, 2010.
8. *The Labour Market Situation of People with Disabilities in EU25*, European Centre, Policy Brief 2008.
9. *The United Nations Today*, Department of public information, United Nations, New York, 2008.
10. *The World Report on Disability 2011*, WHO and World Bank, 2011
11. *Trends Econometric Models*, International Labor Organization, 2013.
12. *World of work report 2010 : from one crisis to the next* ; International Labor Office, Geneva: ILO, 2010.
13. *World Social Protection Report 2014/15 - Building economic recovery, inclusive development and social justice*, International Labour Office, Geneva, 2014.

Popis Slika :

Slika 1. Trend globalne nezaposlenosti 2003.-2018.	8
Slika 2. Zaposlenost i dobna granica radne snage 1992.-2013.....	11
Slika 3. Zaposlenost i udio radne snage 1992.-2013.....	11
Slika 4. Populacija koja živi sa manje od 1,25\$ dnevno (bilijuni)	17
Slika 5. Stope siromaštva - populacija koja živi s manje od 1,25\$ dnevno (%).....	18
Slika 6. Udio populacije sa pristupom osnovnim sanitarnim uvjetima (%)	18
Slika 7. Kretanje svjetskih sila kroz udio u globalnoj proizvodnji (%) kroz period od 1820. - 2010. godine, te projekciju do 2050. godine	25
Slika 8. Kretanje Human Development Index-a od 1990. - 2012. godine.....	27
Slika 9. Globalna nezaposlenost mladih 2007. – 2013. (%).....	31
Slika 10. Status osoba sa invaliditetom na tržištu rada (odabrane zemlje).....	36
Slika 11. Relativan rizik od siromaštva za određene skupine (2003.).....	37
Slika 12. Stope siromaštva Roma i ostalog stanovništva u odabranim zemljama 2004.	40
Slika 13. Stvarni i potrebni prihodi kućanstava prema mišljenju osoba starijih od 65 godina.	45
Slika 14. Stupanj obrazovanja beskućnika u gradu Zagrebu 2002. godine	47
Slika 15. Struktura zaposlenosti beskućnika u gradu Zagrebu 2002. godine	47
Slika 16. Udio mladih osoba u ukupnom broju nezaposlenih mladih 2013. godine	49

Popis Grafikona:

Grafikon 1. Ukupan broj korisnika mjera aktivne politike zapošljavanja 2011., 2012. i 2013. godine ..	53
Grafikon 2. Ukupni korisnici prema vrstama intervencija 2011., 2012. i 2013. godine	53
Grafikon 3. Broj pozitivno riješenih zahtjeva za novčanu naknadu 2011., 2012. i 2013. godine	54
Grafikon 4. Iznos novčane naknade 2011., 2012. i 2013. godine	55
Grafikon 5. Prikupljena i raspodijeljena sredstva HCK 2009. - 2012.	57
Grafikon 6. Korisnici programa pomoći u kući, dnevnog boravka i sličnih programa podrške za osobe treće životne dobi 2009.-2012.	58
Grafikon 7. Broj korisnika programa Gradskog društva Crvenog križa grada Pule 2009. - 2012.	59
Grafikon 8. Broj humanitarnih usluga socijalnog programa Gradskog društva Crvenog križa grada Pule 2009. - 2012.	59
Grafikon 9. Vrijednost usluga (kn) socijalnog programa Gradskog društva Crvenog križa grada Pule 2009. - 2012.	60
Grafikon 10. Broj korisnika i pomoći u socijalnoj skrbi u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 2009. do 2012. (materijalni oblici skrbi)	62
Grafikon 11. Broj domova socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj 2011. i 2012. godine	63
Grafikon 12. Broj smještenih korisnika u Republici Hrvatskoj 2011. i 2012. godine	64
Grafikon 13. Državni izdaci za socijalnu skrb u razdoblju od 2009. do 2012. godine (iz državnog proračuna i vlastitih prihoda državnih ustanova socijalne skrbi)	65
Grafikon 14. Prikaz broja djece s teškoćama u razvoju u tretmanu centara za socijalnu skrb 2011. i 2012. godine	66
Grafikon 15. Prikaz broja osoba s invaliditetom u tretmanu centara za socijalnu skrb 2011. i 2012. godine	67

Popis Tablica :

Tablica 1. Globalna i regionalna nezaposlenost 2007.-2016.....	9
Tablica 2. Prosječne godišnje stope rasta nezaposlenosti 1991.-2013.	10
Tablica 3. Stopa nezaposlenosti prema spolu i dobi 1991.-2013.	12
Tablica 4. Siromaštvo po regijama u razdoblju od 1981. do 2008. godine	16
Tablica 5. HDI i njegove komponente po regijama 2012. godine.....	27
Tablica 6. Globalna nezaposlenost mladih (15 - 24), odraslih (25+) i ukupna nezaposlenost 2007. - 2013.	33
Tablica 7. Prosječan broj nezaposlenih mladih osoba u dobi od 15 do 28 godina u 2012. i 2013. godini	49
Tablica 8. Korisnici novčane naknade prema spolu, dobi, razini obrazovanja i trajanju nezaposlenosti 2012. i 2013. godine.....	55